

ΘΑ ΕΠΙΒΙΩΣΟΥΜΕ
ΩΣ «ΕΘΝΟΣ»;

ΔΑΥΛΟΣ

Ἡ Ἑλληνικὴ λέξη «Δύναμις»

ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ

Ἡ
«Ἑλλάδα»
τῆς
ἡρώϊνης

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα
Τηλέφωνα: 32.23.957 ή 98.41.655

Τα γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30, καθημερινά.

Ίδιοκτήτης — Εκδότης —
Διαυθυντής:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Αχιλλέως-Μουσών 51,
Π. Φάληρο

Φωτοστοιχειοθεσία: Ατελιέ:
Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ.
Μάγερ 11, Αθήνα, Τηλ. 5221792
Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιδρόμου 16
Μπουρνάζι-Τηλ. 5726819

Τιμή τεύχ. δρχ. 230
Ετήσια συνδρομή δρχ. 2.500
— Οργανισμών δρχ. 4.000
— Φοιτητών δρχ. 1.500
— Εξωτερικού δολ. 50

Διαφημίσεις δεν δημοσιεύονται.
Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
άρθρων του ΔΑΥΛΟΥ υπό τήν
δρον ότι θα αναφέρεται ρητά η
πηγή τους

Όλες οι συνεργασίες, τα βιβλία
και τα ταχυδρομικά έμβασματα
στη διεύθυνση:
Δημήτρη Λαμπρού, Μουσών 51—
17562 Παλαιό Φάληρο, Αθήνα

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 4468:

Λίγα για τους «άρμοδιους» ταγούς μας

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 4469:

Η ελληνική λέξη «δύναμις»

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4472:

Βιβλιοπαρουσίαση: «Το Έλληνικό Αλφάβητο είναι
άπλοποίηση της Κρητικής Γραμμής γραφής»

Κ.Π.

ΣΕΛΙΣ 4478:

Λοιπόν, θα τα «πεθάνουμε» τα Έλληνικά μας;

ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΣΤΡΟΥΜΠΟΥΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 4481:

Η «Ελλάδα» της ήρωϊνης;

ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4491:

«Ληϊστική»: Πόττειον κακόν (δ)

ΣΠΥΡΟΣ Γ.Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4498:

Επιλογή επιστολών άναγνωστών

Δρ. ΓΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΣ, Γ. ΚΑΡΑΜΗΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4503:

Τί ζητείται από τη γνώση

ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4507:

Θά επιβιώσουμε ως έθνος (I)

ΓΡΗΓ. ΦΙΛ. ΚΩΣΤΑΡΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4513:

Η διαχρονική ένoτητα της Έλληνικής

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

ΣΕΛΙΣ 4519:

Το υδάτινο στοιχείο στην ποίηση του

Π. Κανελλόπουλου

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΑΜΒΑΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 4526:

Απ-εργία και Α-παιδεία

ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

Conrad Aiken (άνέκδοτη μετάφραση), Δημ. Τσινικό-
πουλος, Μαρία Γρατσία, Ν. Κεχαγιάν-Ναίθωνας, Ανα-
στάσης Λεβίδης.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 4479 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ: σελ.
4511 • ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΙΗΓΗΊΙΑ ΤΟΥ ΔΑΥΛΟΥ:
σελ. 4523 • Η ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ: σελ. 4526.

Εικονογράφηση εξωφύλλου: ΜΑΡΙΑ ΘΕΩΝΑ, επί τη βά-
σει ιδέας του Δ.Ι.Α.

Λίγα για τούς «ἀρμόδιους» ταγούς μας

Οί ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ» ἐδῶ καὶ δυὸ τουλάχιστον χρόνια εἶναι μάρτυρες ἐνὸς φαινομένου, πού δὲν πρέπει νὰ ἔχη ξανασυμβῇ ποτὲ καὶ πουνενά στὴν ἱστορία τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἔρευνας καὶ γενικώτερα τῆς διανοήσεως: Ἕνα περιοδικό, πού, ἂν μὴ τι ἄλλο, θεμελιώνει τὶς ἀπόψεις του μὲ τὸν ἰσχυρότερο καὶ στερεώτερο δυνατό τρόπο, μὲ πολὺν, πρωτοφανῆ γιὰ τὰ συνήθη μέτρα τῆς ἔρευνας στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, μόχθο, μὲ πλημμυρίδα αὐθεντικῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων καὶ μὲ γρανιτένια λογικὴν ἀνάλυση καὶ ἐπεξεργασία — ἀπόψεις, ἂν μὴ τι ἄλλο, ἐντελῶς πρωτότυπες καὶ πρωτοποριακές, πού ἐντοπίζονται ἐπὶ τῶν καιριωτέρων θεμάτων τῆς προβληματικῆς τοῦ καιροῦ μας καὶ τοῦ Τόπου μας — στέκει ἐντελῶς ἀποκομμένο, πλήρως μοναχικό, ἀπολύτως περιφρονημένο ἀπὸ τοὺς ἐντόπιους «εἰδήμονες», τοὺς ἐντόπιους «ὑπεύθυνους», τοὺς ἐντόπιους «ἀρμόδιους» τῆς Πολιτείας μας, τῆς Ἐπιστήμης μας, τῆς Παιδείας μας. [Ἡ ὅλη εἰκόνα τῆς καταστάσεως αὐτῆς θὰ μπορούσε νὰ πάρῃ τὸν τίτλο «Φωνὴ βοῶντος ἐν ἐρήμῳ», ἂν πληθὸς μὴ εἰδικῶν, μὴ ὑπευθύνων καὶ μὴ ἀρμόδιων διανοουμένων καὶ στοχαστῶν, ἀφανῶν καὶ ἐπώνυμων, δὲν ἐξεδήλωναν καθημερινὰ μὲ κάθε τρόπο τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴν προσπάθειά μας, ἂν ἡ κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ δὲν ἀνέβαινε συνεχῶς καὶ κατακόρυφα καὶ ἂν δεκάδες διαπρεπεῖς ξένοι εἰδικοί ἐλληνιστῆς τῶν Πανεπιστημίων ὅλου τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ καὶ τὴν Ἀμερικὴ ἕως τὴν Νότιο Ἀφρικὴ καὶ τὴν... Ἰαπωνία, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπεστάλῃ ὁ «Δαυλός», δὲν ἐξέφραζαν μὲ πληθώρα ἐπιστολῶν τους σ' ὅλους τοὺς τόνους τὸ μέγα ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τους γιὰ τὴν ἐπιχειρούμενη προσπάθεια· ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ θὰ δοθοῦν στὴ δημοσιότητα μὲ λεπτομέρειες ἐν καιρῷ τῷ δέοντι].

Βρισκόμαστε λοιπὸν μπροστὰ σ' ἕνα σύστημα Πολιτείας, Ἐπιστήμης καὶ Παιδείας τοῦ Τόπου αὐτοῦ· μπροστὰ σὲ μιὰ σπεῖρα ἀλληλοσυνεχομένων καὶ ἀλληλοσυνδεομένων ἀτομικῶν καὶ ὁμαδικῶν «πηνίων», πού δὲν φορτίζεται μὲ τίποτα, δὲν ἐνερργοποιεῖται μὲ καμμιά παροχὴ ἐρεθισμῶν, ἀκόμη καὶ «ὑψηλῆς τάσεως», δὲν γαλβανίζεται οὔτε μὲ δόσεις πού προκαλοῦν ἠλεκτροπληξία, ἀφοῦ καὶ προσωπικῶς κατονομάζονται οἱ δέκτες τῆς κριτικῆς

μας, καὶ προσωπικῶς ἀποδεικνύονται ψευδόμενοι ἢ παραλογιζόμενοι καὶ προσωπικῶς ὑφίστανται τὸν καταλυτικὸ καὶ φονικὸ γι' αὐτοὺς ἔλεγχον ἐπὶ ἀπολύτως συγκεκριμένων σημείων πού τοὺς ἀφοροῦν ἄμεσα.

Τί συμβαίνει μὲ τοὺς ἰθύνοντες αὐτοὺς ἀνθρώπους καὶ τὶς ἰθύνουσες αὐτὲς ομάδες; Πῶς ἐξηγεῖται ἡ στάση τους; Περιφρονοῦν, «σνομπάρουν», δὲν καταδέχονται ν' ἀσχοληθοῦν «μ' ἕνα ἀσήμαντο ἔντυπο» — πού ὅμως σ' αὐτὸ ἔχουν ἀνακοινώσει, ὅπως γνωρίζουν οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ», ἀδημοσίευτα κείμενά τους προσωπικότητες ὅπως οἱ σὲρ Karl Popper, σὲρ Steven Ranciman, Enoch Powell καὶ τόσοι ἄλλοι· ἢ ἀπὸ τοὺς δικούς μας οἱ ἀείμνηστοι Κωνσταντῖνος Τσάτσος, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, ὁ κ. Μιχαὴλ Στασινόπουλος κ.λπ.· ἢ πληθὸς ἀκαδημαϊκῶν καὶ ἀναριθμητοὶ καθηγητῆς Πανεπιστημίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πλείστοι συνάδελφοι τῶν προκαλουμένων νὰ λάβουν θέση, μὲ τοὺς ὁποίους οἱ ἴδιοι ἔρχονται σὲ καθημερινὴ ἐπαφὴ στὶς Σχολὰς ὅπου διδάσκουν ἢ στὶς ὑπηρεσίες ὅπου σταδιοδρομοῦν.

Ἡ οἱ ἀπόψεις τοῦ «Δαυλοῦ» εἶναι αὐταποδείκτως αὐθαίρετες καὶ τόσο ἀνάξιες κρίσεως, ὥστε νὰ τὶς ἀντιπαρέλθῃ κανεὶς σιωπηρῶς — ἀπόψεις πού στηρίζονται σὲ τέτοια τεκμηρίωση λογικῇ, ἱστορικῇ, φιλοσοφικῇ καὶ ἀναλυτικῇ, γιὰ τὴν ὁποία κανένας ἀπὸ τοὺς «σιωπῶντες» αὐτοὺς κυρίους οὔτε καν φαντάστηκε ποτὲ (καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ σχῆμα ὑπερβολῆς, δυστυχῶς...) ὅτι μπορεῖ νὰ θεμελιωθῇ, νὰ οἰκοδομηθῇ καὶ νὰ ἐκτεθῇ ἀπρόσβλητη ἐνώπιον τῆς κριτικῆς ὅλου τοῦ κόσμου.

Τίποτε ἀπ' αὐτά, φίλε ἀναγνώστη, δὲν συμβαίνει — αὐτὸ ἄλλωστε τὸ ἔχουν πιά καταλάβει... καὶ οἱ κότες. Ἄλλῃ εἶναι ἡ πραγματικὴ αἰτία πού ἐπέβαλε τὴν ἐπιλογὴ τῆς «μεθόδου τῆς σιωπῆς» ὡς τῆς καλύτερης τακτικῆς (ἐπὶ τοῦ παρόντος) τοῦ «πηνίου» ἢ τῆς «σπείρας», πού συνιστᾷ τὸν ἀναίσθητον ἐλέφαντα τῆς ἐξουσιαστικῆς κατασκευῆς. Ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς συνεργατῶν καὶ φίλων τοῦ Περιοδικοῦ αὐτοῦ, ὅπως μὲ πληροφθοροῦν οἱ ἴδιοι, ἔχουν συγκεντρώσει καὶ ἔχουν νὰ ποῦν πολλὰ — μέσω τοῦ «Δαυλοῦ» ἢ ἄλλου — πᾶνω ἀκριβῶς στὸ σημεῖο πού ὑπαινίσσομαι ἐδῶ...

Ἄς περάσῃ ὅμως ἡ σὺχα ἡ θερινὴ περίοδος. Καλὸ καλοκαίρι σας!

Δ.Ι.Λ.

ΗΛΙΑΣ Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Ἀνάλυση τῆς λέξεως «Δύναμις»

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ

[᾽Ογδόη συνέχεια]

Πρὸ τῆς συνεχίσεως τῶν ἀναλύσεως πανάρχαιων λέξεων, ποὺ ἀποτελοῦν τὶς ἀποδείξεις ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὅσες ὑπ' αὐτῆς βοηθήθηκαν νὰ ἀναπτυχθοῦν δὲν εἶναι συμβατικές — καὶ ἐπομένως ὑπάρχει οὐσιαστικὴ σχέση μεταξὺ σημαινομένου καὶ σημαίνοντος — εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀπαντήσω, ἐν συντομία, σὲ ἐρωτήματα μερικῶν ἀναγνωστῶν: Ἐὰν ὑπάρχῃ ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν ἐνοτήτων («ἀρκτικόλεξων») ποὺ χάριν συντομίας σήμερα παράγονται, π.χ. «Κ.Θ.Β.Ε.» μὲ τὴ σημασίαν τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος, καὶ τῶν ἀρχαίων λέξεων ποὺ συνθέτονται ἐκ τῶν ἀρκτικῶν γραμμάτων ἢ συμβόλων ποὺ συμμετέχουν στὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν. Ἀπαντῶ: Ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ σ' αὐτέας τὶς νεότερες ἐνότητες. Στὸ παράδειγμα «Κ.Θ.Β.Ε.»: (1ον) κάλλιστα ἡ ἐνότητα αὐτὴ ἀπομονωμένη δύναται νὰ ὑπονοῇ ὅτιδήποτε ἄλλο, ὅπως π.χ. «Κέντρον Θεωρητικῶν καὶ Βιολογικῶν Ἐπιστημῶν» ἢ κάτι ἄλλο. (2ον) Ἐξ αὐτῆς τῆς συμβατικῆς, παρὰ ταῦτα, ἐνότητος οὐδὲν παράγεται γραμματικῶς. Τέλος θὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐδῶ κάτι τὸ ὁποῖο ἀνεπτύχθη ἐν μέρει γιὰ τὰ «Μουσεῖα Λόγων», ἀλλὰ ὄχι τόσο ὅσο ἐπεβάλλετο. [Ἡ ἐπιβαλλόμενη ἀνάπτυξις τοῦ θέματος τῶν «Μουσειῶν» θὰ γίνῃ στὸ τεῦχος Αὐγούστου-Σεπτεμβρίου τοῦ «Δαυλοῦ», ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ στίς 15 Σεπτεμβρίου στὴν Ἀθήνα καὶ στίς 18 Ὀκτωβρίου στὴν ἑπαρχίαν]. Οἱ ἑλληνικὲς λέξεις περικλείουν ἕναν ὁρισμὸ τοῦ πράγματος στὸ ὁποῖο ἀναφέρονται. Αὐτὸ, ἔλεγα, εἶναι τὸ «ὅ ἐστιν», ποὺ ἀπασχόλησε τὸν Πλάτωνα στὸν διάλογον «Κρατύλος». Ἄς συνεχίσω ὁμως μὲ τὶς ἀναλύσεις τῶν πανάρχαιων λέξεων τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας, ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, τῆς «Θεογονίας» καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἡσιόδου. Πρῶτη λέξις ἡ ὁποία θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἶναι ἡ λέξις «δύναμις», τῆς ὁποίας σύμβολο ἀπέβη τὸ σύμφωνον «Δ».

Δύναμις

1. Στὸν Ὅμηρον ἡ λέξις «δύναμις» δὲν εἶναι κάτι ἀναφερόμενον στὴ σωματικὴ ρώμη· ὅπως θὰ διαπιστώσουμε, ὑποκρύπτει τὸ «δι' ὅ», δηλαδὴ τὸν λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἱκανὸς γιὰ πράξεις μεγαλύτερες καὶ σπουδαιότερες ἐκείνων γιὰ τίς ὁποῖες συνήθως εἶναι ἱκανὴ ἡ σωματικὴ ρώμη. «*Ἡ τ' ἄν ἀμυναιμήν, εἴ μοι δύνάμεις γε παρείη*» [᾽Οδ. Β 62: Θὰ μπορούσα, ν' ἀμυνθῶ, ἐὰν ἡ δύναμή μου συμπαρίστατο σ' ἐμὲ καὶ μὲ βοηθοῦσε]. «*Αἶ γὰρ τοῦτο, ξεῖνε, ἔπος τέλεσειε Κρονίων, γνοίης χ' οἷη ἐμὴ δύναμις καὶ χεῖρες ἔπονται*» [᾽Οδ. Υ 236: Ἄν αὐτὸ τὸ λόγο (ποὺ ξεστόμισες, ὅτι θὰ σκοτωθοῦν οἱ μνηστήρες), ξέने, τὸν ἔκανε πράξῃ ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου, τότε θὰ μάθαινες, πόση δύναμη ἔχω καὶ τὸ ἐὰν μ' ἀ-

κολουθούν τὰ χέρια μου]. Ἐνῶς καὶ στὸν Ἡσίοδο ἡ λέξις «δύναμις» δὲν ἐκφράζει τὴν σωματικὴν ρώμη (*Ἔργ. καὶ Ἡμ.*, στίχοι 336): «Ἀλλὰ σὺ τῶν μὲν πάντων ἔργῳ ἄεσίφρονα θυμόν· καδ' δύναμιν δ' ἔρδειν ἱερ' ἀθανάτοισιν θεοῖσιν» [*Ἀλλὰ ἐσὺ παντελῶς ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν ἀνόητη ψυχὴ σου (τὰ ἀνόσια αὐτὰ ἔργα) καὶ μὲ τὴ δύναμη αὐτὴ πρόσφερε θυσίαις στοὺς ἀθανάτους θεοὺς*].

2. Αὐτὸ ἐπομένως τὸ «δι' οὗ» γίνεται, εἶναι ἡ δημιουργὸς αἰτία τῆς ἐμφανίσεως τῆς «δυνάμεως». Κατὰ τὴν κλασσικὴ περίοδο ἡ προσπάθεια καθορισμοῦ τῆς πηγῆς προελεύσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς οὐσίας ἡ ὁποία βρίσκεται ἐμφυτευμένη ἐντὸς τῆς ἔννοιας «δύναμις», ὑπῆρξε ἔντονη καὶ ἀπασχόλησε μεγάλους σοφοὺς ἐκείνης τῆς περιόδου. Ἐδῶ βεβαίως δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν οἱ ἀπόψεις των. Θὰ δώσω ὅμως τὸ περιεχόμενο τῆς λέξεως «δύναμις» ἀναλύοντας αὐτήν· καὶ νομίζω ὅτι θὰ διαπιστώσουμε ἐκ τῶν στοιχείων ποὺ περιλαμβάνει, τί ἀκριβῶς ἐκφράζει.

Κατ' ἀρχὴν, τὸ σύμβολο «Δ» γεννήθηκε, ὅπως ἀνέπτυξα («Δαυλός» τ.78), ἀπὸ τοῦ φθόγγο σημασίας «ΔΟΥΠ» ἢ «ΔΟΥΡ», τὸν ὁποῖο συμπλήρωνε ἡ ὀπτικὴ εἰκόνα τῆς ὀρμῆς τῶν χειμάρρων ποὺ ξερρίζωναν δένδρα καὶ βράχους καὶ τὰ ἔρριχναν ἐπάνω στὰ ἄλλα δένδρα τοῦ δρυμοῦ. Τὸ φαινόμενο πάντως τοῦ δένδρου, ποὺ ἀντιστέκετο στὴ μανία τῶν ἀνέμων καὶ τῶν χειμάρρων τὰ κτυπήματα, ἔδωσε στὸν ἔλλοπα τὸ ἐρέθισμα νὰ ὀνομάσῃ τὸν «ἰσχυρό» μὲ τὸν ἴδιο ἤχο ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὸ δένδρο, ὅταν τὰ ἄλλα, τὰ ξερριζωμένα ἀπ' τὴν θύελλα, χτυποῦσαν πάνω του, ἀλλὰ αὐτὸ ἀντιστέκετο, παρέμενε ὀρθοῖο καὶ νικοῦσε τὴν ὀρμὴ τῆς θύελλας. Μήπως ὅμως καὶ στὴν ἀνθρώπινη ὁμάδα δὲν συνέβαιναν τὰ ἴδια περίπου; Ὁ ἰσχυρὸς κτηνοτρόφος (κύκλωψ) δὲν ἦταν ἐκεῖνος ποὺ μὲ θάρρος ἀντιμετώπιζε τὶς θύελλες, ποὺ ἔστεκε ἀκλόνητος στὴ θέση του, ὅταν μὲ ὀρμὴ τὰ ἄγρια ζῶα ἐπεδίωκαν νὰ κατασπαράξουν ἢ νὰ διαλύσουν τὸ «κοπάδι» του; Μήπως καὶ αὐτοῦ ἡ φωνὴ δὲν ἦταν ἰσχυρή, βαρεῖα καὶ ὑπόκωφη, ὅμοια μὲ τὴ «φωνή» τοῦ δένδρου, ὅταν οἱ δρυο-τόμοι (ξύλοκόποι) προσπαθοῦν νὰ τὸ ρίξουν στὴ γῆ; Αὐτὸς ὁ οὐρος (φύλαξ) δὲν ἦταν ὁ ἱκανὸς νὰ πετᾷ μακρύτερα τὸ δόρυ καὶ νὰ φονεύῃ τὸν εἰσβολέα; Αὐτὸς δὲν διεκρίνετο (ὑπερεῖχε) τῶν ἄλλων ὄχι μόνον γιὰ τὴ ρώμη του (εὐφυΐα), τὴν καλὴ του φυσικὴ ἀνάπτυξη, ἀλλὰ καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα χαρίσματα, μὲ ἀνώτερο προτέρημα ὅλων τὴν σύλληψη τῆς ἀκολουθίας ἐκάστης πράξεως καὶ τὴν ὑπόδειξη τοῦ καλυτέρου ἀποτελέσματος, ὥστε νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ὁμάδα τὴν ἀντίστοιχη τοῦ καλυτέρου ἀποτελέσματος ἐνέργεια; Ὁ Ἡσίοδος στὸ *Ἔργ. κ. Ἡμ.*, στίχος 294, λέει: «Οὗτος μὲν πανάριστος ὃς αὐτὸ πάντα νοήσῃ φρασάμενος τὰ κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνων» [Αὐτὸς εἶναι ὁ πάντων ἄριστος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος μόνος του τὰ πάντα δύναται ἐν τῇ διανοίᾳ του νὰ συλλάβῃ ὑποδεικνύοντας καὶ τὴν ἀκολουθία ἐκάστης πράξεως καὶ ποῖα πράξις θὰ ἔχῃ τὸ καλύτερο ἀποτέλεσμα].

Ἦδη ἔδωσα τὰ πρῶτα στοιχεῖα ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης δυνάμεως. Τὸ σύμβολο «Δ» ἐκφράζει ἐδῶ τὴν δημιουργὸ αἰτία, ποὺ σχηματίζεται τόσο ἐκ τῶν διαδικασιῶν τῶν προερχομένων ἐκ τῆς φυσικῆς ὀντότητας ἄνθρωπος ὅσο καὶ ἐκ τῶν διαδικασιῶν τῶν παραγομένων ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ γίγνεσθαι. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ ἀνθρώπου στὶς φυσικὲς διαδικασίες μόνον ἐν μέρει μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ· καὶ εἶναι ἄγνωστο, ἐὰν τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι θετικὸ στὸν χῶρο τῆς ὄντογενέσεως. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως δύναται νὰ προκαλῇ θετικὰ ἀποτελέσματα στὸ

«Εἰκὼν δένδρoσκεποῦς κλιτύος τοῦ Ὀλύμπου» (λεπτομέρεια): Γερμανικὴ λιθογραφία τοῦ 18οῦ αἰῶνος.

κοινωνικό γίνεσθαι, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι οἱ διαδικασίες ἀναδεικνύουν τὸν «υπείροχον» στήν κορυφή τῆς κοινωνικῆς πυραμίδος [Δ].

Τὸ γράμμα «Υ» τίθεται ἀμέσως μετὰ τὸ «Δ», διότι ἀποτελεῖ τὴν ἀναγκαῖα ζεύξη ἰσχύος καὶ «υπερόχου» [*αἰὲν ἀριστεύειν καὶ υπείροχον ἔμμεναι ἄλλων*]: Πάντοτε νὰ ἀριστεύῃς (πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃς) ὅπως καὶ νὰ υπερέχῃς τῶν ἄλλων]. Αὐτὴ ἡ дуάδα καὶ ὁ μεταξὺ τῶν δύο «ζυγός» (δυγός) ἀποτελεῖ τὴν ἰσχυρότερη ἀμυνα τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι κατὰ τῆς ἐντροπίας, ἡ ὁποία θὰ ἐμφανισθῇ ὡς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνατροπῆς αὐτοῦ, ποὺ ἐκπροσωπεῖ τὸ ζεύγος Δ+Υ, δηλαδὴ τῆς ἑλλογῆς τάξεως. Καὶ ἡ συνέχεια τῆς λέξεως μᾶς ἐπισημαίνει τὴν τεράστια σημασία τοῦ «νοεῖν» (Ν) [*νοεῖν καὶ ἰδεῖν ἕκαστα*] (Ὁδ. Σ 28)], διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ λογικὸ συμπέρασμα στὸ κοινωνικὸ γίνεσθαι, ἐὰν δὲν παρατηρῆς καὶ κατανοῇς τὴν ἀκολουθία ἐκάστης πράξεως ἢ συμβάντος, ὥστε νὰ ὑποδεικνύῃς ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ ποιά ἐνέργεια προῆλθε τὸ κοινωνικῶς ὀρθὸ ἀποτέλεσμα. Διότι ἡ δύναμις, ὡς ἀφηρημένη ἐννοια, ἐκφράζεται στὸ σύμπαν ὡς τάξη συγκρατοῦσα τὴν τάση πρὸς τὴν ἐντροπία. Αὐτὴ τὴν τάξη ἐκφράζει ἡ ἀρμονία καὶ τὸ μέτρο (Α,Μ). «Ἥλιος γὰρ οὐχ υπεربήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή, Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν», λέγει ὁ Ἡράκλειτος. Διὰ τῆς «συνοδείας» τοῦ γράμματος «Ν» μὲ τὰ Α καὶ Μ μᾶς δίνεται ὁ τρόπος ἀξιολογήσεως τοῦ «νοεῖν» καὶ στὰ «ἀνθρώπεια» ὡς μέρος καὶ αὐτὰ τοῦ συμπαντικοῦ γίνεσθαι. Ἡ κοινωνικὴ σημασία αὐτοῦ, ἡ ἀρμονία καὶ τὸ μέτρο, εἶναι ἡ «Δίκη». Ὁ Ἡσίοδος μᾶς λέγει: «Πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός καὶ πάντα νοήσας καὶ νῦν τάδ', αἶ κ' ἐθέλῃσ' ἐπιδέρκεται, οὐδέ ἐλθῇ οἷν δὴ καὶ τήνδε δίκην πόλις ἐντός ἐέργει» [Τὰ πάντα παρατηρῶν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Διὸς καὶ τὰ πάντα κατανοῶν διὰ τῆς διανοίας του, ὅπως τὰ συμβαίνοντα (ποὺ ἀνέφερα), ἐὰν τὸ θελήσῃ ἐξετάζει μὲ ὀξυδέρκεια καὶ δὲν λησμονεῖ ποιά ἀκριβῶς εἶναι αὐτὴ ἡ δίκη (ἀρμονία καὶ μέτρο) ποὺ βρίσκεται ἐγκλειστὴ σὲ κάποια πόλῃ].

«Τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο ἀπλοποίηση τῆς Κρητικῆς ἱερογλυφικῆς γραφῆς»

[Robert Graves, "The Greek Myths", vol. 1, 52,1]

Ὁ Ἀγγλος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης Ρόμπερτ Γκρέιβς, ποὺ τὸ τεράστιο ἐπιστημονικὸ του ἔργο μέχρι σήμερα περιλαμβάνει 150 τόμους περίπου, ὑποστηρίζει στὸ τρίτομο σύγγραμμά του «Οἱ Ἑλληνικοὶ Μῦθοι» ("The Greek Myths") ποὺ κυκλοφόρησε καὶ στὰ Ἑλληνικὰ (ἐκδ. «Πλειάς-Ρούγκας») ὅτι: «Τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο ἦταν ἀπλοποίηση τῶν κρητικῶν ἱερογλυφικῶν (τόμος 1ος σελ. 207-208). Συμφωνεῖ μάλιστα μὲ τὴν γνώμη «τῶν περισσοτέρων μελετητῶν», οἱ ὁποῖοι βεβαιώνουν ὅτι τὸ πρῶτο γραπτὸ αἰγυπτιακὸ ἀλφάβητο τοῦ 18ου π.Χ. αἰῶνος ἀνεπτύχθη «κάτω ἀπὸ κρητικὴ ἐπίδραση». Πέραν αὐτῶν δέχεται «τὸ ὅτι ὁ Σιμωνίδης καὶ ὁ Ἐπίχαρμος πρόσθεσαν καινούργια γράμματα στὸ Ἀλφάβητο: εἶναι ἱστορία, ὄχι μῦθος!». Ἀποκαλύπτει ἐπίσης ὅτι «ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνος πρόσθεσαν δύο φωνήεντα, τὸ μακρὸ Ο καὶ τὸ βραχὺ Ε». Ἀναλύει τὶς σχέσεις πελασγικοῦ ἀλφαβήτου, ποὺ ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τὸ τωρινό, καὶ ἀρχαιοῖρλανδικοῦ καὶ ἀναφέρει τὴ γνώμη, ὅτι τὰ γράμματα ποὺ διασώθηκαν στὸ ἀρχαῖο ἱρλανδικὸ ἀλφάβητο ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μέσω Ἰσπανίας κ.τ.λ. Παρατηρεῖ ἐπίσης ὅτι οἱ Φοίνικες ἔμποροι χρησιμοποίησαν τὸ ἀλφάβητο «γιά ἐμπορικὸς σκοπούς».

Εἶναι ὅμως ἀκόμη δυνατόν ἡ λέξις νὰ περιέκλεισε, ἐντὸς τῆς ἱστορικῆς της πορείας, καὶ τὴν ἀρετὴν (Α) τῆς μαντικῆς (Μ), ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ὕψιστην ἱκανότητα τοῦ ὑπερέχοντος (Υ) καὶ τοῦ νοοῦντος (Ν) τὰ πάντα. Καὶ βεβαίως δι' ὅλων αὐτῶν τῶν στοιχείων ἐπιτυγχάνεται ἡ ἰσχύς ἡ ἰθύνουσα (Ι) τὰ ἐν τῇ φύσει σημεῖα (Σ) ἢ στοιχεῖα. Ἔτσι σχηματίσθηκε ἡ λέξις «δύναμις».

Ἀπὸ τὴν «φωνήν» τοῦ ξύλου, πού, ὅταν ἡ φύσις ἢ ὁ ἄνθρωπος τὸ χτυπᾷ, ἀκούγεται σὰν ἤχος βαρὺς καὶ ὑπόκωφος ὅμοιος περίπου μ' αὐτὸν ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἐκφέρει διὰ τῆς «προσωδίας» «ΔΟΥΠ» ἢ «ΝΤΟΥΠ», ξεκίνησε ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως «δύναμις». Ὁ Γίγας, ὁ ἀδάμαστος, ὁ ἀντιμετωπίζων τὶς θύελλες νικηφόρα, ὁ προσφέρων δωρεὰν τοὺς καρπούς του, ὁ οὐδένα βλάπτων καὶ ὅλους εὐεργετῶν, ὁ παραμένων στὸν γενέθλιο χῶρον καὶ μὴ ἀπομακρυνόμενος (ριζωμένος), ὁ ἀποθνήσκων καὶ ἐξακολουθῶν νὰ εἶναι χρήσιμος σ' ὅλους, ὁ αἰωνόβιος, ὁ προστάτης τῆς γῆς καὶ ὅλων τῶν ἔμβιων ὄντων, ὁ... Δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἀπαριθμήσῃ κανεὶς τὶς εὐεργεσίες ποὺ δέχθηκε ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ δένδρου. Ἀπὸ τὸ ἀπλὸ δόρυ τοῦ θηρευτοῦ ἕως τὸ ἄροτρο καὶ τὸ πλοῖο τοῦ θαλασσοπόρου, τὸν «δουρόν», τὸ ξύλο ἢ καλύτερα τὸ «δένδρον», ὑπῆρξε ὁ μέγας σύμμαχος τοῦ ἀνθρώπου στὴ δικὴ του δημιουργία. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου συμβατικὸ ὅτι τὸ σύμφωνο ἢ σύννηχο «Δ» ἀπέβη τὸ σύμβολο τῆς ἐν δυνάμει δημιουργικῆς αἰτίας, ποὺ γι' αὐτὴν ὡς σύνολο εἶναι ὑπεύθυνη ἡ φύσις. Αὐτὴ τῇ φύσει ποὺ χάρισε μέσω τοῦ μεγάλου της δημιουργήματος, τοῦ δένδρου, τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς σ' ὅλα τὰ ὑπόλοιπα πλάσματα, ὁ ἄνθρωπος προσπαθώντας νὰ τὴν μιμηθῇ, δανείστηκε τὴν φωνὴν τοῦ γίγαντα προστάτη τῶν παιδιῶν τῆς γῆς. Ἔτσι ὠνόμασε τὰ ἔργα του «δημιουργίαν» καὶ τὴν ἱκανότητά του «δύναμιν».

Πολλὲς λέξεις ἀκόμη θὰ ἀναπτυχθοῦν, οἱ ὁποῖες ἀρκτικὸ γράμμα θὰ ἔχουν τὸ σύμβολο «Δ». Ὁ ἀναγνώστης ἂς ρίξῃ μόνος του μιὰ ματιὰ στὸ λῆμμα «Δ» ἐνὸς

→

Ὁ Γκρένης στὸ σχετικὸ γιὰ τὸ ἀλφάβητο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του παρέθεσε στοιχεῖα, ποὺ πῆρε ἀπὸ συγγραφεῖς τοὺς ὁποίους ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες «ἀγνοοῦν» τελείως (π.χ. τὸν Ὑγίνο, Ρωμαῖο γραμματικὸ τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος καὶ βιβλιοθηκᾶριο τοῦ Παλατίνου, τὸν Ἰσίδωρον τῆς Σεβίλλης, ἐπίσκοπο Σεβίλλης τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος, διαπρεπὴ συγγραφεὴ πολλῶν ἔργων μὲ σπουδαιότερο τὸ «Ἀρχαῖαι Ἑτυμολογίαι» σὲ εἴκοσι τόμους, τὸν Φιλόστρατον, ἱστορικὸ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος, διάσημο ἀπὸ τὰ ὀκτῶ βιβλία του «Τὰ εἰς Τυανέα», τοὺς «Βίους σοφιστῶν» κ.ἄ., τὸν Μαρτιάλην καὶ ὄχι Μαρτιάλιον, ὅπως τὸν λέγει ὁ μεταφραστὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἐκδόσεως τοῦ Γκρένης, Λατίνου ποιητὴ τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος, τοῦ ὁποῖου διεσώθησαν τὰ περίφημα «Ἐπιγράμματα»· ὁ Γκρένης ἀνατρέπει καὶ σ' ἄλλους πολλοὺς γνωστοὺς συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Πλίνιος, ὁ Πλούταρχος, σχολιαστὲς τοῦ Ὁμήρου κ.τ.λ.).

Θέλω λοιπὸν νὰ δείξω ὅτι ὁ Ἀγγλος καθηγητὴς κάθε τι ποὺ ἰσχυρίζεται τὸ θεμελιώνει καὶ δὲν αὐθαίρετολογεῖ, καθὼς κάνουν οἱ δικοὶ μας ποὺ φοινικίζουν. Ἀλλὰ, εἴπαμε, ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Φοινικιστῶν εἶναι ἡ ἑλλειψη στοιχείων καὶ ἐπιστημονικῆς ἐπιχειρηματολογίας. Ἀρκοῦνται στὸ νὰ δογματίζουν καὶ φυσικὰ ἀρνοῦνται ὅποιονδήποτε διάλογο. Σὰν νὰ ἔχουν θεῖα ἐπιφοίτηση, καταδέχονται νὰ μᾶς ἀνακοινῶνουν τὴν ἀποψή τους, πρὸς τὴν ὁποία ἀπαιτοῦν ὑποταγὴν, διότι ἀλλιῶς «στεροῦμεθα σοβαρότητος»! Οἱ ἐγχώριοι φοινικιστὲς ἀρ-

→

λεξικού 'Ομηρικού ή και της αρχαίας ελληνικής γλώσσας· και τότε θα διαπιστώσει την άμεση σχέση που υπάρχει μεταξύ των λέξεων που έχουν ως άρκτηκό ή στο «έσωτερικό», εντός της «οργανώσεως» των, το γράμμα αυτό. Θα δώσω μερικά παραδείγματα άνευ αναλύσεως και κατά την αλφαβητική σειρά του λήμματος «Δ»:

Δαδοῦχος = ό φέρων δᾶδα ή πυρσόν.

Δαίμων = είδήμων, έμπειρος έν τινι.

Δαίδαλος = εύφυώς ή τεχνηέντως είργασμένος.

Δαίμων = τό προστατεύον πνεύμα.

Δαῖς, δαῖδος = δαυλός, πυρσός.

Δαίς (δαίω) = πόλεμος, μάχη.

Δαίς, δαιτός = φαγητό, συμπόσιο.

Δάκνω = (διά τόν όδόντων) δαγκάνω [έδῶ ή λέξη έκ του ήχου τών όδόντων].

Δάκρυον = πᾶν ό,τι στάζει (κόμμι, όπός).

Δακτύλιος = πᾶν πρᾶγμα έχον τό σχήμα κύκλου.

Δάσος = δρυμός, σύνδενδρος τόπος.

Δασύς = πυκνόθριξ.

Τά ελάχιστα αυτά παραδείγματα νομίζω ότι πείθουν άρκετά ότι και για τό γράμμα «Δ» συμβαίνει ό,τι και για τά υπόλοιπα γράμματα που ήδη ανέπτυξα (βλ. «Δαυλόν», τεύχη 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79). 'Η «συμβατικότητα» έν συνεχεία τών λέξεων είναι μία έρμηνεία που πιθανώς άνταποκρίνεται σέ κάποιες άλλες περιπτώσεις γλωσσών. 'Η ελληνική γλώσσα άποδεικνύει ότι σχηματίστηκε με την άπόλυτη συσχέτιση μεταξύ σημαίνοντος και σημαινόμενου.

[Στό επόμενο τεύχος του «Δαυλού»: 'Η ανάπτυξη του γιγαντιαίου έργου τών «Μουσείων Λόγων»].

→
 θρογαφοῦν δίχως τήν ελάχιστη παραπομπή, δίχως τήν παραμικρή άναφορά στοιχείων. Μ' αυτό τόν τρόπο έξαπατοῦν τόν έαυτό τους, διότι έγιναν πιά διαφανείς στίς προθέσεις των νά προβάλουν τόν Φοινικισμό είς βάρος του 'Ελληνισμού.

Προσθέτω άκόμη ότι ό Γκρέηβς άναφέρεται «στό άρχαίο οὔαλλικό ποίημα Μαρουνάτ 'Ερκουλφ» και σ' άλλες παραδόσεις, που μιλοῦν για τό αλφάβητο μας ή «τά 'Ελληνικά γράμματα-όνόματα» κ.τ.λ., καθώς και στους συμβολισμούς που ύποδηλώνουν «τόν έκτοπισμό του αλφαβήτου του Κρόνου από τό αλφάβητο του 'Ηρακλή» (ένθ. άνωτ. τόμος 3ος, σελ. 182-183).

[«'Αλφάβητο του Κρόνου»; «'Αλφάβητο του 'Ηρακλή»; Τί πράγματα είναι αυτά που γράφει ό 'Αγγλος καθηγητής και τaráσσει τήν ήσυχία τών νεοελλήνων Φοινικιστών. Τί τους θέλει τους Κρόνους, τους 'Ηρακλείς και τά Κρητικά ιερογλυφικά; 'Εδῶ, στήν νεοελληνική εκπαίδευση επιβάλανε τόν Φοινικισμό. Τήν 'Ελληνικότητα ούτε τη ξέρουν, ούτε τη θέλουν. 'Επ' αυτό μάλιστα έχουν και τήν σύμφωνη (συνένοχη) γνώμη του ξενότιτλου «Παιδαγωγικού 'Ινστιτούτου». Τέλος πάντων κάποιος πρέπει νά πη στους καθηγητές του Πανεπιστημίου της 'Οξφόρδης νά μη διαφωνοῦν με τίς «έπιστημονικές άπόψεις» τών «είδικών επιστημόνων» του «Παιδαγωγικού 'Ινστιτούτου». 'Ενα σχετικό διάβημα νομίζω ότι είναι άπαραίτητο].

Κ.Π.

ΔΑΜΙΑΝΟΣ Μ. ΣΤΡΟΥΜΠΟΥΛΗΣ

Λοιπόν, θά τὰ «πεθάνουμε» τὰ Ἑλληνικά μας;

Ὁ προφορικός λόγος εἶναι τὸ αὐθεντικώτερο σύστημα ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ γραπτὸς λόγος εἶναι ἀπομίμηση τοῦ προφορικοῦ. ἔχει ὅμως μιὰ κυριολεκτικὰ ἀνεκτίμητην ἀξία γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολιτισμό του. Παίρνει φθόγγους καὶ τοὺς κάνει σχήματα, γράμματα. Παίρνει σκέψεις καὶ τὶς στερεοποιεῖ, τόσο πού μένουν ἀναλλοίωτες γιὰ πολλοὺς αἰῶνες μετὰ τὴ διάλυση ἐκείνων πού τὶς ἔκαναν. Τί θαυμάσιο σύστημα!

Δὲν εἶναι ζωντανὸς καὶ ἄμεσος, ὅπως ὁ ἀδελφός του. Εἶναι ψυχρός, τηρεῖ, ὀφείλει νὰ τηρεῖ ὀρισμένους κανόνες, ὅπως ἄλλωστε κάθε σύστημα ἐπικοινωνίας. Τί θὰ ἦταν π.χ. ἓνα μήνυμα μὲ στοιχεῖα Μόρς χωρὶς κανόνες; Καὶ ἀφοῦ θησαυρίζει τὸ παρελθὸν κάθε λαοῦ, εἶναι ἐθνικὴ περιουσία. Καὶ ἂν ἀναφέρεται σὲ πανανθρώπινα θέματα, τότε εἶναι περιουσία ὅλου τοῦ κόσμου.

Καὶ ἐνῶ στὴ Γαλλία τοῦ 1987 προκηρύχτηκε διεθνὴς διαγωνισμὸς ὀρθογραφίας, καὶ στὴν προσπάθεια νὰ διατηρηθεῖ ἀλώβητος ὁ γραπτὸς λόγος τοὺς ἐτάχθηκαν ὅλοι ἐθελοντές, Πανεπιστήμια, Ἀκαδημίες, Τύπος, Ραδιοτηλεόραση καὶ ὅλα τὰ ὕπουργεῖα, στὸν τόπο μας ἀκόμα καὶ οἱ φύλακες τῆς περιουσίας μας ὑποκλίνονται κατὰ τὸ πλεῖστον στοὺς κομματίσκους, ἐφαρμοστὲς συνήθως ἔξωθεν ἐντολῶν, χωρὶς νὰ τὸ συνειδητοποιοῦν ἐνίοτε. Γι' αὐτὸ καὶ φωνάζουν οἱ κλέφτες, γιὰ νὰ φύγουν οἱ νοικοκυραῖοι. Μόνη ἐλπίδα μας ἀπομένουν κάποιοι ὑπερασπιστὲς τοῦ μέλλοντος τῶν παιδιῶν μας. Καὶ ἐνῶ ὁ γραπτὸς λόγος εἶναι ἀμπέλι ξέφραγο, θὰ ξεσηκωθεῖ τὸ σύμπαν, ἂν κάποιος προτείνει νὰ κατεδαφίσουμε τὴν Ἀκρόπολη καὶ στὴ θέση της νὰ χτίσουμε φαστ-φουντάδικο. Γιατὶ λοιπὸν τὰ Πανεπιστήμια καὶ ἡ Ἀκαδημία σιωποῦν; Πιστεύουν τόσο πολὺ στὸν «Θεὸ τῆς Ἑλλάδος»; Ἡ ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα εἶναι ἐθνικὴ (τί παληομοδίτικη λέξη!), πρέπει νὰ τὴν ἀναθέσουμε κι' αὐτὴ στὸ Γενικὸ Ἐπι-

τελεῖο, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς «ἐθνικῆς ἄμυνας»; Δὲν εἶναι καὶ ἡ γλῶσσα ἄμυνα, μάλιστα χίλιες φορὲς δυνατότερη ἀπὸ τὰ κανόνια; Πολέμους ἔχασαμε στὸ διάβα τῆς ζωῆς μας. Δὲν ἔχασαμε ὅμως τὸν ἑαυτό μας. Χάρις στὴ γλῶσσα.

Ὁ γραπτὸς λόγος εἶναι ἡ φωτογραφία τοῦ προφορικοῦ. Μόνο πού στὴ φωτογραφία δὲν χωρᾶνε ἀμφισβητήσεις, ἐνῶ στὸν γραπτὸ λόγο χωρᾶνε, ἂν δὲν τηροῦμε τὶς μεταξὺ μας συμφωνίες, τοὺς κανόνες τοῦ γραπτοῦ λόγου, τὴ γραμματικὴ (μὴν τρομάξετε) καὶ τὸ συντακτικὸ. Πρώτη συμφωνία εἶναι ἡ ὀρθογραφία. Οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχαν ὀρθογραφία μὲ τὴν σημερινὴν ἔννοια. Ἡ ἱδια λέξη γραφόταν μὲ πολλοὺς τρόπους. Π.χ. καίω, κέω, κῆω, κῆϊω, κάω, καύβω, κάβω, αὐβω, φαύβω, ἀφαύβω, βαύβω, ἄπω, ἄπτω. Δὲν ἦσαν ἀνορθόγραφοι. Καὶ τοῦτο, γιατί εἶχαν πολὺ περισσότερο καὶ ἐκφραστικώτερο καὶ μουσικώτερο προφορικὸ λόγο. Κυρίως ὅμως, γιατί εἶχαν αὐτὸ πού ὀνομάζεται προσωδία. Δηλαδή μιλοῦσαν μὲ μακροὺς ἢ βραχεῖς φθόγγους. Ὅποτε κάθε τόπος ἔγραφε τὴν ἴδια λέξη μὲ μακρὰ ἢ βραχεῖα φωνήεντα, ὅπως εἶχε συνηθίσει νὰ τὴν προφέρει. Ὅπως καὶ σήμερα: ἐγὼ-ἐγώ, κατέβα-κατίβα. Μιλοῦσαν τραγουδιστά, καὶ ἔγραφαν τὸν τραγουδιστὸ προφορικὸ λόγο.

Στὰ χρόνια τοῦ Ἀλέξανδρου ἡ Ἑλληνικὴ μιλήθηκε σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση, Βορρᾶ καὶ Νότο. Βάρβαροι λαοὶ (*Βροῦ-Βροῦ*) τί καταλαβαίνανε ἀπὸ προσωδία; Γι' αὐτὸ ἐγινε ἡ συμφωνία πού ὀνομάζεται ὀρθογραφία. Καὶ πού βέβαια δὲν εἶναι αὐθαίρετη. Ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος. Ὁ σταθερὸς ἐκεῖνος τύπος ἄντεξε 2.200 χρόνια μέχρι τώρα, ὑπηρετήσε δηλαδὴ σημαντικὲς ἐπικοινωνιακὲς ἀνάγκες. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία.

Ἐδῶ κι' ἑκατὸ χρόνια, Ἕλληνες, συνήθως τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀμφισβήτησαν τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφία, ἐπιδιώκοντας νὰ

περάσουν στον γραπτό λόγο τον προφορικό των απλών ή και άγραμμάτων, δηθεν ως κανονικό σύστημα γραφής. Διαφορές υπήρχαν πάντοτε, ακόμα και στον λεγόμενο χρυσούν αιώνα μεταξύ των δύο λόγων. 'Αλλά ενώ τότε όλοι ήθελαν ν' ανεβάσουν τον δήμο σε ύψηλότερα επίπεδα προφορικής και γραπτής έκφρασης, τώρα θέλησαν νά τά κατεβάσουμε όλα στο πεζοδρόμιο. Αυτό ονομάστηκε Δημοτικισμός. Οί σωφρονοῦντες ονομάστηκαν χλευαστικά γλωσσασμύντορες. 'Αλλά ό κίνδυνος δέν ήταν ή απώλεια τής ορθογραφίας. 'Ηταν ή διακοπή τής επαφής με τήν προγονική μας κληρονομιά, αὐτήν πού σ' ἐκείνα τά δίσεχτα χρόνια συντηροῦσε, ὅπως συντηρεῖ πάντοτε, τὸ ὄραμα τής ἐθνικῆς μας διάρκειας καί ἀναγέννησης.

Συμφωνῶ ὅτι ή ἑλληνική γλῶσσα δέν εἶναι νεκρή. Ζῇ καί ἐξελίσσεται, ἄρα ἀλλάζει τύπους καί μηχανισμούς. Οἱ ἀλλαγές ὅμως ὀφείλουν νά περνᾶνε σέ μονιμότερες μορφές, ὅταν ἔχουν ὠριμάσει. "Ὅπως τὰ φρούτα, ὅπου τὰ ξυνά πονᾶνε τὰ δόντια. 'Ιδού ἕνα παράδειγμα «ἀπό ἀποστάσεως»: 'Ο Κροῦστσεφ ἐξήτησε τὸ 1966 ν' ἀπλοποιηθεῖ ή ρωσική ὀρθογραφία, πού, σημειωθῆτω, βρίθει ἐξαιρέσεων. Καί οἱ λογοτέχνες ἀπαίτησαν τή διατήρησή της, «για νά μήν ἀλλοιωθεῖ ή ἁγία ρωσική γλῶσσα», ὅπως εἶπαν. Καί μάθετε ὅτι ὁ Κροῦστσεφ ἐξήτησε π.χ. ή λέξη, ή ξένη λέξη κομμουνισμός, νά γράφεται με ἕνα μεῖ. 'Εδῶ τή λέξη, τήν ἑλληνική λέξη *καμμία*, τήν γράφουν με ἕνα μεῖ, ἐλπίζοντας αὔριο νά γράψουν καί τήν *Ἑλλάδα* με ἕνα λάμδα, σάν νά εἶναι λαδιά, καί τὸ *κάλλος* μ' ἕνα λάμδα, σάν νά εἶναι κάλος τῶν ποδιῶν. Πατεῖστε μας τὸν κάλο, νά πονέσουμε, γιά νά ξυπνήσουμε ἐπιτέλους. 'Οποία καθυστέρηση καί ἀλληγοροφροσύνη τῶν «προοδευτικών» μας! 'Αναπαλαιῶστε τὰ ἰδιωτικά σπίτια τής Πλάκας, ἀλλά γκρεμίστε τὸ ἐθνικὸ περικαλλές μέγαρο τοῦ γραπτοῦ μας λόγου.

Γράφει ὁ Κ. Ἄμαντος («Ἡμερολόγιον τῆς Μεγ. Ἑλλάδος», Δροσίνη, 1925 σελ. 277): «*Εἴμεθα μέχρι βαθμοῦ ἀναρχικοῦ φιλελευθέρου...*». Καί ὁ Ι. Κακριδῆς (ἐνθ' ἀνωτέρω, 1927 σελ. 199): «*Συμπληρώσαμε ἔ-*

να αἰῶνα ἐλευθερίας καί δέν εἶναι βέβαια κολακευτικὸν δι' ἡμᾶς ὅτι δέν ἑκατορθώσαμε ἀκόμα νά κανονίσωμεν τήν ὀρθογραφίαν μας. Τὸ κάτω-κάτω, ἕνα ἔθνος τὸ ὁποῖον θέλει νά παρουσιάζεται ὡς ἐνιαῖον, πρέπει, ἂν μὴ εἰς τήν γλῶσσαν του, τουλάχιστον εἰς τήν γραφήν του νά παρουσιάξῃ μίαν ἐνότητα». Νά γιατί ὑπάρχει σήμερα ἀλαλία, ἀκαταλαβισμός, ἀναρχία. 'Η ἐλλειψη σταθερῶν τύπων τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐπιφέρει σύγχυση στίς ἐννοιες καί στὸ νοῦ. Ποιός ἀναγνωρίζει καί τὸ πιὸ γνωστὸ τοῦ πρόσωπο ἀνάμεσα σέ δέκα διαφορετικὲς φωτογραφίες; Ποιός εἶναι; ρωτᾷς. Καί οἱ ἄλλοι μένουν ἄλλοι.

Οἱ «νεωτερίζοντες» δέν μποροῦν νά εἶναι ἐναντίον κάθε ὀρθογραφίας. Εἶναι ἐναντίον τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας. 'Εδῶ ἀνιχνεύονται मुखαιότερες ἐπιδιώξεις. Καί προτείνουν αὐτὴ πού λέγεται φωνητικὴ ὀρθογραφία, πού μόνον ὀρθογραφία δέν εἶναι. 'Αφοῦ δέν διακρίνονται πιά στή φωνή τὰ διπλά σύμφωνα, τὰ πολλὰ *η* καί *ε* καί *ο*, νά γράφονται σχεδόν όλα (πρὸς τὸ παρὸν) με ἰῶτα καί ἔψιλον καί ὀμικρον. 'Ο *καινός* π.χ., δηλαδὴ ὁ καινούργιος, νά γράφεται *κενός* δηλαδὴ ἄδειος. Μήπως δέν τυπώθηκε *Κενὴ Διαθήκη*; 'Αλλά ἂν καί διατηροῦμε ἀκόμα ἐμεῖς οἱ γηγενεῖς κάποια ἴχνη προσωδίας (π.χ. *τὸ καλὸ — σᾶς καλῶ*, ἢ *τὸ φιλί μου — ή καλή μου*), πρέπει νά καταλάβουν ὅλοι ὅτι ἄλλο σύστημα εἶναι ὁ προφορικὸς λόγος, ἄμεσος μεταξύ ζώντων, καί ἄλλο ὁ γραπτὸς, ἔμμεσος καί ἀδέσμευτος ἀπὸ τόπο καί χρόνο. Καί μόνον ὡς χρηστικός ἂν χρησιμοποιεῖται, π.χ. γιά τὰ ψῶνια, καί ἂν ἀλλιῶς γράφεται τὸ *τυρί* καί τὸ *ψωμί* στὸ σημείωμα καί ἀλλιῶς στὸ ἐμπορικόν, δέν θά γνωρίζει ή νοικοκυρά τί ψωνίζει. Γι' αὐτὸ ὁ Ι. Ξηροτύρης (τώρα κάνει νερά, δέν ξέρω γιατί), μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Παιδείας τοῦ 1975 ὑπὸ Πρόεδρο τὸν 'Ι. Θεοδωρακόπουλο, ἐπρότεινε καί τελικὰ ἀπεφασίσθη ὅτι: «*ή ἱστορικὴ ὀρθογραφία πρέπει νά διατηρηθεῖ, καί αὐτὸ ἀπὸ βασική ἀνάγκη σάν κάτι ἱερό*» («Καθημερινή» 18.2.82). Καί ὁ Δ. Γληνός (Περσ. Κωστέα, «*Δύο κείμενα με τὸ ἴδιο θέμα*», σελ. 13): «*Ἡ ἑλληνική, κατ' ἐξοχήν συντηρητικὴ*

οὔσα, ὑπέστη ἐν διαστήματι χιλιετηρίδων ὀλιγωτέρας σχετικῶς μεταβολᾶς ἢ εὐρωπαϊκαὶ τινες γλῶσσαι ἐν διαστήματι ὀλίγων ἑκατονταετηρίδων». Τί κρίμα, ποὺ ἕνας ἀξιόλογος κατὰ τὰ ἄλλα πολιτικός «ἔθαψε τὴν καθαρεύουσα»!

Δὲν μπορῶ ἐδῶ ν' ἀποφύγω ἕνα ὥραϊο ἀπόφθεγμα τοῦ Paul Valéry (Σολωμοῦ, «Ἄπαντα», σελ. 165): «*Faire de l'orthographe le signe de la culture, signe de temps et de sottise*». (Πρέπει νὰ πράττουμε ἔτσι ὥστε ἡ ὀρθογραφία μας νὰ σηματοδοτεῖ τὸν πολιτισμὸ μας, τὸν καιρὸ μας καὶ τὴ βλακεία μας).

Ἡ σύγχρονη ἀπεραντώσυνή τοῦ γραπτοῦ λόγου τὸν ὑποχρεώνει σὲ περισσότερη σταθερότητα, κατοχυρωμένη καὶ ἀπὸ τὸ πανταχόθεν καταπατούμενο Σύνταγμα. Τὴν ἀπλοποίηση τὴν ἐγγράφουν σ' ἕνα δῆθεν οἰκονομικὸ διάφορο. Ἀκόμα καὶ τὴν εἰσήγηση γιὰ τὸ μονοτονικὸ στὴ Βουλὴ τὴν ἐτοίμασε ἡ Olivetti. Ἡ γραφὴ ὅμως δὲν εἶναι μόνον οἰκονομικὴ ἀνάγκη. Εἶναι κυρίως σύστημα μνήμης, δηλαδὴ θεμέλιο τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ γραφὴ εἶναι ἡ μαμμὴ τῆς σκέψεως.

Τελικά τί θὰ κάνουμε; Ἱστορικὴ ὀρθογραφία χάριν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἢ εὐκολιακὴ ὀρθογραφία χάριν μόνο τοῦ παρόντος; Θὰ ἐκχωρήσουμε ὀριστικὰ τὴν περιουσία μας καὶ τὸ μέλλον μας στοὺς ξένους, Ἑλληνιστὲς ἢ κατεργαριοὺς, σ' αὐτοὺς τοὺς ξένους ποὺ δὲν ἀφήνουμε νὰ ἐγκατασταθοῦν στὶς παραμεθόριες περιοχές, καὶ θὰ περιοριστοῦμε μόνο στὰ σημειώματα γιὰ τὰ ψώνια, ἀφοῦ ὅποιοσδήποτε ἄλλος γραπτὸς λόγος ὀφείλει νὰ εἶναι σταθερὸς καὶ συντεταγμένος; Στὴν ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ '21 ἀντιτέθηκαν ὅλοι οἱ ξένοι. Στὸ φτερούγισμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ 1922 προπαρασκεύασαν καὶ ὀλοκλήρωσαν τὸ ξερρίζωμά μας ἀπὸ τὴν ἑλληνικώτατη Μικρὰ Ἀσία. Θὰ τοὺς ἀφήσουμε τώρα νὰ ἀποτελειώσουν τὰ ἀνόσια ἔργα τους; Ἡ δὲν βλέπετε πιά καθαρά, τί ἐπιδιώκουν;

Λοιπόν, θὰ τὰ «πεθάνουμε» τὰ ἑλληνικά μας, ὅπως πέθαναν ἡ Λατινικὴ καὶ ἡ Σανσκριτικὴ; Μὰ τὰ ἑλληνικά μας εἶναι ζω-

ντανά. Ὑπάρχει καὶ ζῇ μέσα μας μιὰ μυστικὴ, μιὰ ἐνδόμυχη ἐπαφή, μιὰ συνέχεια, μιὰ συνέπεια χιλιᾶδων ἐτῶν. Συγκινούμαι μέχρι δακρύων, ὅταν διαβάζω στὶς πινακίδες τῶν Μυκηνῶν τοῦ 1450 π.Χ., τρισήμισι χιλιᾶδες χρόνια πρὶν ἀπὸ μένα, λέξεις ποὺ ἔχω κι' ἐγὼ στὸ στόμα μου: *ἄνεμος, ἔνεκα, τέμενος, πατὴρ* καὶ χίλιες ἄλλες. Συγκινούμαι, ὅταν μαθαίνω ὅτι τὴν ἀφαίρεση τοῦ τελικοῦ νεὶ τὴν ἔκαμαν καὶ στὶς Μυκηνες. Ὡς Ἀτρεΐδες, ποὺ δὲν ξέρετε ὅτι εἰστε Ἀτρεΐδες... Ποιὸς ἄλλος σὲ τούτῃ τῇ γῇ ἔχει τέτοια χάρι; Καὶ τόσο χρέος;

Ὁ Ἑλληνισμός, στὴ μητρόπολη ἢ στὰ ξένα, ἐλεύθερος ἢ σκλάβος, διετήρησε τὴν ἐνότητά του καὶ τὴ συνέχειά του καὶ τὴν παρουσία του μὲ τὴ γλῶσσα, κυρίως μὲ τὸν γραπτὸ λόγον. Γι' αὐτὸ ἐμείναμε «ἀνάδελφοι». Γιατὶ δὲν διασπαστήκαμε. Ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὸ ἐπηρεάσαμε καὶ ὅλο τὸν κόσμον. Μὲ τὸν γραπτὸν λόγον. Χωρὶς αὐτόν, πῶς θὰ ζοῦσαν σήμερα στὸ πλευρὸν μας οἱ Πλάτωνες, οἱ Δημόκριτοι, οἱ Ἱπποκράτες καὶ χίλιοι ἄλλοι; Ὁρᾷ ὁ Shelley (Ε. Σαββόπουλος, «Δελτίον Ἑθνικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος», τεύχος 4 σελ. 17) γράφει: «*Εἴμαστε ὅλοι Ἕλληνες, οἱ νόμοι μας, οἱ τέχνες μας, ἡ θρησκεία μας, ἡ φιλολογία μας ἔχουν τίς ρίζες τους στὴν Ἑλλάδα*», δηλαδὴ στὸν Ἑλληνικὸν γραπτὸν λόγον.

Στὴ Μελβούρνη τῆς Αὐστραλίας ζοῦν 200.000 Ἕλληνες, καὶ μὲ ἀναγνωρισμένην ὡς δευτέρῃ ἐπίσημῃ σχολικῇ γλῶσσᾳ τῆς Δημοτικῆς καὶ Μέσης Παιδείας τὴν Ἑλληνικὴν. Γράφει λοιπόν ὁ John Burke («Καθημερινή» 20.6.82), ὑφηγητὴς τῆς Νεοελληνικῆς τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου: «*Ἡ Πολιτεία, δεχθεῖσα τὴν εἰσήγηση τῶν ἀρμοδίων, ἀπέρριψε τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία, γιὰ νὰ μὴν ξεκόψουν οἱ Ἑλληνικῆς καταγωγῆς μετανάστες ἀπὸ τίς ρίζες τους*». Ποῦ βρίσκονται λοιπόν οἱ ἐδῶ «ἀρμόδιοι»; Γιὰ τὸ τί γίνεται ἐδῶ στὴ σχολικὴ πράξι, ἀπαιτεῖται ἕνα ἰδιαίτερον ἄρθρον.

Κατάληξη: Κανένας βιασμός. Ὁ γραπτὸς λόγος εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν του συντηρητικὸς. Καὶ τὸ σχολεῖο εἶναι ἐπίσης θεσμὸς συντηρητικὸς. Δέχονται καὶ οἱ δύο μόνον ὅ,τι εἶναι κατασταλαγμένο. Αὐτὰ ὁ-

φείλουν ὅλοι νὰ τὰ προσέξουν, καὶ ἰ-
διαίτερα οἱ ἐκπαιδευτικοί, ὅσο καὶ ἂν
τούς ἔχει ἐξευτελίσει στὰ μάτια ὅλων μας ὁ
σύγχρονος καταναλωτικὸς συνδικαλισμός.
Δηλαδή ὄχι μόνο κανένας βιασμός, ἀλλὰ
καὶ περισσότερη συγκράτηση. Ἄρκοῦν οἱ
λογοτέχνες καὶ οἱ ποιητὲς νὰ χειρίζονται ἐ-
λεύθερα τὴ γλῶσσα. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ὀφεί-
λουμε, χάριν καὶ τῆς μεταξύ μας καλῆς ἐ-
πικοινωνίας, νὰ τηροῦμε μερικοὺς βασι-
κοὺς κανόνες, καὶ νὰ τοὺς ἀλλάζουμε ὅταν
καὶ ἡ ζωὴ ἀποδέχεται κάποιους ἄλλους, ἀ-
πλούστερους ἢ καὶ τὸ ἀντίθετο. Οἱ ἀρχαῖοι
π.χ. δὲν εἶχαν μέλλοντα διαρκείας. Ἐλε-

γαν «θὰ τρέξω», δὲν εἶχαν «θὰ τρέχω». Ἄ-
ρα δὲν ἀπλοποιοῦμε μόνο τὴ γλῶσσα μας.
Τὴν πλουτίζουμε διαρκῶς μὲ ἐκφραστικώ-
τερους τρόπους. Ἡ λέμε *εὐσεβῆς* καὶ *εὐ-
σεβιστής*, διακρίσεις ποὺ μόνον αὐτὴ ἡ
σπάνια γλῶσσα ἀποδίδει ἀκριβῶς. Καὶ ἐκεῖ
ποὺ ὁ Γάλλος λέει ὀλόκληρη φράση, “-
meuble batit en pierre”, ἐμεῖς ἔχουμε μόνο
μίαν, ὁμορφή καὶ καλοπελεκημένη λέξη:
λιθόδομητος.

Ὡς ἐδῶ. Κάποτε ἄλλοτε θὰ πρέπει νὰ
συνεχίσουμε μὲ τοὺς λοιποὺς κανόνες τοῦ
γραπτοῦ λόγου, τὴ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συ-
ντακτικὸ, τὸν τονισμὸ καὶ τὴ στίξη.

ΔΗΜ. ΤΣΙΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

Μνήμες

*Τὰ χρόνια μας ποὺ κύλισαν
βρίσκονται κλεισμένα στὸν ἀσκὸ τῆς μνήμης.
Σ' ἓνα θερμότηπιό ποὺ κρατᾷ τοὺς σπόρους·
κι ὅποτε θέλουμε τοὺς ἀφήνουμε ν' ἀνθίσουν.
Τὶς θλιβερὲς ἱστορίες μας,
τὰ πικρὰ λάθη,
τὰ στριμώχνουμε σὲ κάποιο σκοτεινὸ ἐρμάρι
καὶ τὰ πασπαλίζουμε μὲ τὴν ἀχλὺ τῆς λήθης.
Κανένας κάδος δὲν μπορεῖ ν' ἀνασύρει
νερό ἀπ' αὐτὸ τὸ κατάβαθο πηγάδι.
Κι' ἂν κάποτε μᾶς ρωτήσουν
γιὰ ἓνα ἀνεπιθύμητο γεγονός,
γιὰ μιὰ παλιά φλόγα ποὺ μᾶς τσουρούφλισε
τὰ δάχτυλα, τὰ τσίνωρα ἢ τὰ μαλλιά,
συνήθως ἀπαντᾷμε: Ποῦ νὰ θυμᾶμαι;
Πάει τόσοσ καιρὸς ἀπὸ τότε.*

ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ:

*Τὸ ἐπόμενο διπλό (Αὐγούστου - Σεπτεμβρίου) τεύχος τοῦ
«Δαυλοῦ», ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ στὶς 15 Σεπτεμβρίου στὴν Ἀθήνα
καὶ στὶς 18 Ὀκτωβρίου στὴν ἐπαρχία, θὰ ἀποτελῇ πραγματικὴ ἐ-
πανάσταση ὄχι μόνο στὴν ἑλληνικὴ ἀλλὰ καὶ τὴν παγκόσμια ἐπι-
στήμη καὶ τὸν στοχασμό. Εἰδοποιῆστε ὅλους τοὺς σκεπτόμενους
γνωστούς σας νὰ μὴν τὸ χάσουν: Θὰ ἀνοίξῃ νέους τεράστιους ὁρί-
ζοντες στὴ σκέψη τους.*

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει, ἀλλὰ δὲν φάνηκε

Μέσα στὸν ἀπόλυτο ζόφο πού ἡ τραγικότητα τοῦ καιροῦ μὲ καταδίκασε νὰ κινοῦμαι, βλέπω παντοῦ νὰ ξεφουτρώνουν ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, μὲ τὸν ταχύτατο ρυθμὸ τῆς φυᾶς τῶν μανιταριῶν μετὰ τίς ἀλλεπάλληλες βροχές τοῦ φθινοπώρου, πλήθος μικροπηγῶν φωτὸς ἀδύναμης ἀκόμη ἐντάσεως, φωτιστικῆς δυνάμεως σχεδὸν πυγολαμπίδας. Διάσπαρτες ἀλλὰ αὐτοτελεῖς, μεμονωμένες ἀλλὰ ἐξαπλωμένες, τρεμοσβήνουσες ἀλλὰ πυκνές διαχέουν μιὰ φωταύγεια καὶ μιὰ μαρμαρυγὴ στὰ ἐρεβώδη πέρατα σὰν ἐκεῖνῃ τῆς φθίνουσας ἀστροφεγγιάς μιᾶς ὁμιχλώδους ἀσέληνης νύκτας. Ἔτσι κι αὐτὲς οἱ μικροπηγές φωτὸς, ὅπως τὰ μανιτάρια, ἐγείρονται καὶ ἀνακύπτουν γεμάτες ἀπὸ χυμοὺς ζωῆς μέσα ἀπὸ τὴν περιβάλλουσα γενικὴ σαπρία, καὶ ὅπως οἱ πυγολαμπίδες ἐκπέμπουν ἐπίμονα καὶ ἀδιάλειπτα τὴ μικρὴ ἀκτινοβολία τους ἀπὸ τὰ βάθη κάποιας σκοτεινῆς κόγχης ἢ ζοφερῆς λόχμης ἀπὸ ζιζάνια, πού τίς περιβάλλει· κι ἔτσι κι αὐτὲς οἱ μικροπηγές φωτὸς ὅπως τὰ μανιτάρια, ἂν ἐπιχειρήσῃ κανεὶς νὰ τίς λυώσῃ, δὲν θὰ πετύχῃ τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴ διάχυση τῶν «σποριδίων», τὰ ὁποῖα φέρουν καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἀναπαράγονται, στὸ περιβάλλον — θὰ βοηθήσῃ δηλαδὴ χωρὶς τὴ θέλησή του στὸν πολλαπλασιασμό τους —· κι ὅπως οἱ πυγολαμπίδες, ἂν τίς πολτοποιήσῃ κανεὶς, φωτίζουν περισσότερο, γιατί οἱ φωτοπαραγωγικοὶ μηχανισμοὶ τους βρίσκονται μέσα σὲ κάθε κύτταρό τους, ζωντανὸ ἢ «νεκρό».

Βλέπω τὴν σχεδὸν ἀδιόρατη καὶ σχεδὸν ἀνεπαίσθητη, αὐτὴ τὴ στιγμή, φωταύγεια σὰν τὸ προμήνυμα μιᾶς ρο-

δοδάκτυλης αὐγῆς, πού ἄρχισε νὰ ροδίξῃ ὕστερα ἀπὸ μιὰν ἀτέλειωτη, βασανιστικὴ, ἐφιαλτικὴ πολυαῖωνα νύχτα. Φυτὰ καὶ ζῶα, ὁλόκληρη ἡ Ζωή, ἀπειλήθηκαν δεινῶς, ἀπισχνάνθηκαν σκελετωδῶς, ἐψύχθησαν ριγωδῶς, τυφλώθηκαν ἀμβλέως, συρρικνώθηκαν πτυχωδῶς κατὰ τὴν μακραίωνη διάρκεια τῆς δραματικῆς αὐτῆς σκοτεινιάς. Σχεδὸν ἔπαψαν πιά νὰ εἶναι αὐτὸ πού ἦταν, σχεδὸν μεταλλάχθηκαν σὲ σπηλαιόβιες ποικιλίες τοῦ ἀρχικοῦ εἶδους των, σχεδὸν ἀποκόπηκαν ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς Ζωῆς, σχεδὸν τὸ Φῶς εἶναι γι' αὐτὰ φευκτέο, ἀποτρόπαιο, ὀχλητικό. Καθὼς ἡ φωταύγεια αὐξάνει τὴν ἔντασή της μὲ βήματα ὅμοια μ' ἐκεῖνα μιᾶς καλοκαιρινῆς ἡοῦς, πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐθισμένα στίς ζοφόφιλες καὶ νυκτόβιες συνθήκες ζωῆς πλάσματα ἐνοχλοῦνται, παρουσιάζουν συμπτώματα ταραχῆς, ἀνασφάλειας, ἐπιθετικότητας. Δέρματα ὑγρὰ, δύσοσμα καὶ ἰοφόρα ἀποξηραίνονται, μάτια σχεδὸν ὑποτυπώδη καὶ ἀτροφικὰ τυφλώνονται, δόντια καὶ κεντριά ἰοβόλα τρίζουν καὶ παραλύουν, ἔνστικτα διάστροφα, προσαρμοσμένα στὴν ἀβυσσαία διαβίωση, ἀποσυντονίζονται, ἀτονοῦν, στομώνουν. Μιὰ ἀτελέσφορη λύσσα κατατρύχει τὰ σμήνη καὶ τίς ἀγέλες τῶν ἐρπόντων αὐτῶν νυκτοβίων ζώων καὶ μιὰ ἀναστάτωση ἀναταράζει τὸ ριζικὸ καὶ κλαδικὸ σύστημα τῶν σκιοφίλων λειψάνων τοῦ ποτὲ ἡλιοχαροῦς φυτικοῦ βασιλείου.

Σαυροειδῆ τερατωδῶν διαστάσεων, ἀναμφισβήτητοι κυρίαρχοι καὶ ἐξουσιαστές στὰ βασίλεια τοῦ Ζόφου, παρπαίουν καὶ καταπίπτουν ἐκτάδην, καθὼς οἱ πρῶτες ἀκτίνες φωτὸς ἐπε-

νεργοῦν πάνω τους σὰν νὰ τὰ κτύπησε ναρκωτική σφαῖρα. Γιγάντιες φτέρες, πού εἶχαν καλύψει ἀκόμη καὶ σιδερόδενδρα, πτύσσονται καὶ συρρικνώνονται ὅσο νὰ χωρέσουν σὲ μιὰ χούφτα — ὅσος εἶναι ὁ τεχνητὰ πεφυσιωμένος πραγματικὸς ὄγκος τῆς ἐλάχιστης βαρεῖας ὕλης πού τὰ συνθέτει. Σκορπιοὶ καὶ μυγαλές, πού ἓνα ἀπλὸ κέντρισμα τους ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ θανατώσῃ ἐλέφαντα, ἐξαφανίζονται μέσα στὶς χαίνουσες ρωγμὲς τῶν ἀμυδρὰ φωτιζόμενων βράχων. Λειχῆνες καὶ βρῦα, πού μὲ τοὺς ἀπροσμέτρητους πληθυσμούς τους ξαπλώνονταν σὰν γιγαντιαία θανατηφόρος κρούστα καὶ μὲ τὴν πολλότητά τους κατάρθωναν κι ἐμόλυναν κι ἐπνιγαν κάθε ζωή, κονιοποιοῦνται καθὼς στεγνώνουν καὶ μεταβάλλονται σὲ νεκρὴ ἀνόργανη τέφρα.

Ὡ, τί θέαμα εἶναι αὐτό! Κανεῖς δὲν θὰ μπορούσε νὰ προβλέψῃ τὴν τόση δύναμη καὶ δραστικότητα λίγων μικρῶν ἀκτίνων καὶ τὴν τόση ἀδυναμία καὶ ἀνικανότητα προσαρμογῆς στὸ Φῶς τῶν ἀβυσσοβίων γιγάντων καὶ κυριάρχων. Τίποτε δὲν εἶναι ἱκανὸ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐνάργεια τῶν πρώτων καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἱκανὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιβίωση τῶν δευτέρων. Τὸ οἰκοσύστημα ἀνατρέπεται ἄρδην, ἡ ἄφωτη «ζωή» ἐκλείπει, χάνεται, ἀφανίζεται. Οἱ πυκνοὶ σχηματισμοὶ τοῦ Ζόφου, καθὼς συστέλλονται στὶς πραγματικὲς ἀσήμαντες διαστάσεις τους, δίνουν τὴ θέσῃ τους στὰ φωτόφιλα εἶδη, πού ἀναρριγοῦν, ἀνακάμπτουν, ἀνακλαδίζονται, ἀποπτύσσονται, ἀπο-

τανύονται, ἀποτείνονται. Σιδερόδενδρα χαμένα μέσα στὰ γιγαντιαῖα πτεριδοειδῆ διαγράφουν τώρα τὶς πανύψηλες κομψὲς καὶ ἀρμονικὲς σιλουέττες τους μὲ τὶς πρώτες ἐωθινὲς φωτοσκιάσεις, πουλιὰ πολύχρωμα καὶ μελίφθογα ξετρυπώνουν ἀπὸ τὰ νυκτερινὰ καταφύγια τους, ὅπου τὰ εἶχε ἀποκλείσει ἐπὶ αἰῶνες τὸ Σκότος, κι ἀρχίζουν νὰ μελωδοῦν τὴ Χρυσὴ Αὐγὴ, ρωμαλέα καὶ καλλίγραμμα θηλαστικὰ κινοῦνται ἐλεύθερα στοὺς λειμῶνες, ἐκεῖ ὅπου πρὶν τὰ δεινοθήρια κροτάλιζαν ἀλαζονικὰ τὶς αἰμοσταγεῖς γνάθους των. Ἐνα λεπτὸ ἀνοιξιὰτικο ἄρωμα, πού διαχύνεται ἀπὸ ἑκατομμύρια φρεσκοανθισμένα ἀγριολούλουδα, ἀντικαθιστᾷ τὴν ὑποχωροῦσα δυσωδία τῆς ἀνήλιαγης σαπρίας καὶ τῆς ἐλώδους ἀποσυνθέσεως. Ὅλα ξαναγίνονται φύση, ὅλα ξαναγίνονται κάλλος, ὅλα ξαναγίνονται ἀλήθεια, ὅλα ξαναγίνονται ἀρμονία, ὅλα ξαναγίνονται ἐλευθερία — ἡ παραφύση, ἡ δυσείδεια, ἡ ἐκτροπή, ἡ ἀναρχία, τὸ καθεστῶς τοῦ Τρόμου καὶ τῆς Τυραννίας λυώνουν σὰν πάγοι κάτω ἀπὸ τὸν καταγιγισμό τοῦ Φωτὸς τοῦ ζωογόνου καὶ ζωοδοτικοῦ καὶ ζωοφόρου.

★ ★ ★

Ἥλιε, μεγάλε πρωτοβασιλιᾶ! Πῶς νὰ σὲ ἐλπίσω; Ποῦ νὰ ξανοίξω νὰ σὲ δῶ; Σὲ ποιά κορυφογραμμὴ ροδίζεις; Πῶς νὰ ρουφήξω τὴ θερμὴ σου; Πότε θὰ πιῶ τὸ Φῶς σου;

Μετέωρος

ΔΕΙΝΙΑΣ ΕΚΡΗΓΝΥΟΜΕΝΟΣ

[Παρ' ὅλο πού ὁ «Δαυλός» βρέθηκε νά ματώνει σέ πολλά μέτωπα, δέν μπορεῖ ν' ἀδιαφορήσει γιά τήν τρομακτικήν ἐξάπλωση παραισθησιογόνων-ναρκωτικῶν οὐσιῶν στή χώρα μας. Ἐδῶ ὁ ἀναγνώστης ἔχει πρό ὀφθαλμῶν ἕνα αὐστηρά ὀριοθετημένο κείμενο, μιάν εἰς βάθος ἀνατομίαν τοῦ καταλύτου πού ἀποσυνθέτει τήν ἐλληνική «σύσταση» σάν σύνολο ἀρχῶν. Ἀρχῶν σέ ἀχρησία μὲν, μὰ πού ἡ πάλαι φωτεινότητά τους τίς διατηρεῖ ἰδανική καταφυγὴν καὶ προσιτότητα.

....

Κανεῖς δέν κλαίει ἐδῶ. Κανεῖς δέν φεύγει τήν εὐθύνη, νίπτει τὰ χέρια του! Ἡ Κυδαθηναίων Εἰκοσιεννιά, ἀπὸ χρόνια δίνοντας τὰ μέτρα κάμψης τῆς φυλετικῆς μας ὁρμῆς, θεωρεῖ εὐθύνη τὸ ὅτι λίαν ἐσχάτως ἀνώτατο πνευματικό ἴδρυμα τῆς χώρας περιορίσθηκε σὲ κάποιο **ψέλλισμα περὶ ὑπογεννητικότητος** τῆς ράτσας. Ἀλλ' αὐτὸ ἦταν ὅλο: οὔτε γι' ἀστεῖο μιά, ἀκροθιγῆς ἔστω, ἀναφορὰ στὶς **αἰτίες** τοῦ φαινομένου...].

Ἡ Ἑλλάδα τῆς ἡρώινης...

Ποτὲ πρόνοια, πρόβλεψις, νουθέτησις, ἔγκαιρη νομοθέτησις. Πάντα ἐκ τῶν ὑστέρων, πάντα καταστολή, πάντα ρομαντικές, βαυκαλιστικές (οὔτε κὰν ἐμβαλωματικές) «Ἰθάκες»... "Ὅλα στραβά, ἀντίζερβα, ἀνάποδα σὲ τούτη τῇ χώρᾳ (τὸ Κάτω Βόλτα): Νὰ φθάνουν σὲ τοῦτο τὸ λόγον ἐκεῖνοι πού **δὲν τὸν χρειάζονται** — οἱ σοφοί, προμηθεῖκοί, βαθυστόχαστοι, ἐπαῖοντες... Νὰ ἐγκύπτουν σ' αὐτὲς τίς σελίδες ὅσοι **δὲν τίς ἔχουν ἀνάγκη!**..

— Κι αὐτοὶ πού τίς ἔχουν;

— Γι' αὐτούς, ἡ μακάρια τούτη πατρίδα

χρυσοπληρώνει τὸ λόγον τοῦ κ. Βρεττάκου (διακόσιες χιλιάδες τὸ μῆνα!), σίγουρῃ πὼς αὐτὸς θὰ τοὺς διδάξει, προστατεύσει, ὑπερασπισθεῖ ἀπ' τὸν ὀλέθριον ἑαυτό τους! Πὼς θὰ τοὺς διαφεντέψει, προκαλύψει καὶ προφυλάξει

ἀπ' τοὺς ὀλέθριους **γεννήτορες**, ἀπ' τίς ὀλέθριες δομὲς μιᾶς κοινωνίας πού **θέλει νὰ σαπίζει** — ἀπ' τὴν κατάρα καὶ καταισχύνῃ τῆς **ἡρώινης!**

...

Δὲν ὁμιλοῦμε ἐδῶ ἐπιπόλαια, ἀνεύθυνα, κακολογοῦντες: **Καταγγέλλουμε** πράγματα **χειροπιαστά** — παραλλήλως ἐκθέτοντες

τὸ δικό μας λόγον,

τὸ πῶς **ἡμεῖς ἀμύνουμε** τοῦτο τὸ «ἀχαμνὸ νιάτο» πού χάνεται, σβήνει, φθείρεται ἀδικώντας τὸν ἑαυτό του, προδομένο ἀπ' τοὺς πάντες καὶ προδίδον τοὺς πάντες...

— Δεῖγμα! Δώσε μας ἕνα δεῖγμα τοῦ λόγου πού καταγγέλλεις!

— "Ὁχι ἕνα. Δυό! "Ὁχι χθεσινὸ λόγον. **Σημερινόν**, δῆτε τον:

*“Όταν ήμουν μικρό
 παιδί, όπως είναι
 τ’ άρνάκια που παίζουνε
 στο λειβάδι την άνοιξη,
 είχα φίλους τīs πασχαλίτσες,
 είχα φίλους τīs λιμπελοῦλες,
 είχα φίλους τὰ λουλουδάκια... (1)*

Και μὴ ἐλπίζετε πώς «παρακάτω θὰ εἶναι τὰ σοβαρά, τὰ σπουδαῖα», πώς «παρακάτω γίνονται τὰ σημαντικά». Τίποτε δὲν γίνεται παρακάτω: ἀπλῶς ὁ κ. Βρ. «τώρα ἔχει φίλους του τὰ παιδιά τὰ λευκὰ καὶ τὰ ἐγχρωμα» («τὸν Πάλμο, τὸν Λῆ» καὶ κάτι ἄλλους) καὶ μόνον «θυμᾶται τīs πασχαλίτσες, λιμπελοῦλες, λουλουδάκια»... Καὶ ἡ νεότης τῆς χώρας νὰ πεθαίνει εὐτυχισμένη, τρισόλβια! Λιμπελούλα, ἀγάπη μου.

Τώρα, ἴσως κάποιος μὲ κατηγορήσει: «Καλά, ἦτανε ἀνάγκη στὸ “τραγουδάκι” νὰ σταθεῖς; Δὲν ἔχει ὁ ἄνθρωπος λόγον σοβαρό, στοχαστικό, ἐπιχείρημα;» Καὶ βέβαια ἔχει. Πῶς. Νάτον: «*Ἡ ποίηση εἶναι βέβαια γλῶσσα. Ὅμως ἡ γλῶσσα εἶναι ψυχή. Δὲν ὑπάρχουν λέξεις χωρὶς ιδέες. Ποίηση εἶναι ὅλα τὰ γεγονότα ποὺ ζυμώνονται μέσα στὸ ὑποσυνείδητο, καὶ ξαφνικὰ ἐρχεται ἡ στιγμή ποὺ ἐκφράζονται μὲ τὸ ποίημα. Δὲν μπορεῖς νὰ σηκώσεις ὅλο τὸ βάρος τῶν συγκινήσεων ποὺ μαζεύονται μέσα σου...*». Ἐδῶ, ἀφοῦ, προσθέτοντας ἀκόμα μερικούλια («*Ἡ ποίηση εἶναι ὁ λόγος. Ἀπευθύνεται στὸν ἄνθρωπο.*»), φθάνουμε στὴν κατακλείδα: «*Οἱ λέξεις εἶναι μεγάλο πρᾶγμα γιὰ τὴν ποίηση...*»: φανερώνεται ὅλο τὸ βάθος τοῦ στοχασμοῦ τοῦ κ. Βρεττάκου!

— Ξέρεις τί λέω; Ἐσὺ τί διάολο θέλεις καὶ γράφεις;

— **Mea culpa!** Μὲ πάει ἡ ἄτιμη ἐλπίδα ποὺ δὲν ἐλπίζω: πώς οἱ τραυματικὲς αὐτὲς σκέψεις θὰ φθάσουν κάποτε σ’ ἐνεργὰ μέλη αὐτῆς τῆς πνέουσας τὰ λοισθία κοινωνίας — πώς ἴσως κάποτε, αἰσθητοποιημένες, θὰ κρεμαστοῦν στὸ πεντάλ «διπλοῦ κυκλώματος» μὲ ὑποβοήθησιν ὑπερβατικοῦ «σέρβο»...

1) Τὸ «ἦθος τοῦ κηπουροῦ»

Τὸ ναρκωτικό, μέγας σάρακας (ὑπουλη νόσος!), ἐξοντώνει τὴ χώρα. Ὁ Ἑλληνας, μὲ τὸ

«ἦθος τοῦ κηπουροῦ»

περασμένο γιὰ πάντα πλέον στὸ αἷμα του, δὲν ἐμπιστεύεται τὸν Ἑλληνα (οὔτε τὸν ἑαυτοῦ!), δυσπιστεῖ, ὑποψιάζεται, φοβᾶται τὸ χειρότερο! Τί ἄλλο μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ **χόλος**, ὁ **αὐτοχλεवासμός** του

«κάθε πέρσι καὶ καλύτερα»;

...

Θαρρῶ, ὑποψιαζόμεθα τὸ λόγον, χάριν τοῦ ὁποῖου αὐτοὶ ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ συνεχίσουν γερὴ τὴ φυλὴ, νὰ κάμουν καὶ νὰ μεγαλώσουν σωστά παιδιά, δὲν τὸ **κάνουν**,

ἀρνοῦνται νὰ τὸ κάνουν, ἀρνοῦνται νὰ γεννοῦν — καὶ πράττουν ἄγρια!

Συνέπεια τούτου εἶναι τὸ ὅτι ἀπομένουν γιὰ τὴ συνέχισι τῆς ράτσας ἢ οἱ πεί-

σμονες τῆς παράδοσης ἢ οἱ κατὰ κανόνα ἀνυποψίαστοι, ἀδιάφοροι, ἀνάξιοι, παράσιτοι, ἐκφυλισμένοι — οἱ ἔχοντες μειωμένο ἢ μηδενικό τὸ αἶσθημα εὐθύνης! Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἔντονα ὁρατὸ στὴν εὐχέρεια μὲ τὴν ὁποίαν διαλύονται οἱ σημερινὲς οἰκογένειες

ἀδιαφόρως τῆς ὑπαρξῆς παιδιῶν!

...
 “Ἦδη συνειδητοποιοῦμε τὸν πρῶτο λόγο, σ’ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ἐξήγησι τῆς τρομακτικῆς ἐξάπλωσης τῶν ναρκωτικῶν οὐσιῶν (καί) στὴ χώρα μας: Πρόκειται γιὰ τὸ νέο ἦθος! Αὐτὸ ποὺ φέρει στὴν ὁλοκληρωτικὴ ἔλλειψιν ἐνδιαφέροντος (ἐπιβλεψῆς-ἐπιστάσιος-σαγήνευσης!) τοῦ “Ἑλληνα γιὰ τὰ ἴδια του τὰ παιδιά! Λὲς καὶ δὲν τὰ γεννᾷ ἐλλογο πλάσμα (οὔτε κἂν ἡ ὀχρεία, τὸ βάτευμα!), μὰ μόνη ἡ διαδικασία μιᾶς αὐτοσκοπικῆς λαγνείας κι ἀσέλγειας!..

2) «Αὐτὴ ἡ φράσι: Πίσω ἀπ’ τὸ βουνό». (Κ. Μόντης)

Ἡ προϋοῦσα ἄμβλυνσις τῆς φιλοπεριεργείας («ἀνησυχίας») γιὰ τὸ «Πίσω ἀπ’ τὸ βουνό» (ὅπως ἡ μεγαλειώδης σύλληψις τοῦ Μόντη διέγραψε ὅλη τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὸ σὺν — ἄλλο ἂν ξεστράτισε καθ’ ὁδόν...) εἶναι ὁ δεῦτερος λόγος γιὰ τὴν παράδοσι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ στὴν ἡρώινη. Τοῦτο, φανερό καθαρότατα στὴ σημερινή γενικὴν ἀπαιδευσίᾳ-ἀμορφωσίᾳ-ἀκρισίαν, χρεώνεται στὴν ἐκ πνευματικῆς διαστροφῆς (2) μετάθεσιν ἐνδιαφερόντων. Ἡ ὁποία, καθὼς συνεπάγεται ἀνατροπὴ τῶν ἀξιῶν, φέρει: πρωτεῦον μὲν μέλημα τὸν ἐξουσιασμόν, ἀμελητέα δὲ τὴν ἔρευνα-μελέτην ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἐπὶ τῶν συνθηκῶν. Ἔτσι, ὅ,τι ἀπασχολεῖ τὸ σημερινὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ ἐπιθυμία, ὅχι νὰ κατανοήσῃ τὰ πράγματα, μὰ

νὰ ἐξουσιάζῃ τοὺς λοιπούς!

Ὅποτε, διαθέτων ὅση ἐνεργητικότητα τοῦ ἀπομένει στὴν κατάκτησι θέσεων, μέσων, ὀργάνων ἐξουσιασμοῦ, δηλαδὴ ἀγνοώντας τὰ πράγματα, ἀναλώνεται σὲ κατευθύνσεις ποὺ ἀπαγορεύουν (ἀποφράσσουν) τὰ πράγματα — σὲ δομές τίς ὁποῖες θ’ ἀνατρέψουν τὰ ἴδια αὐτά! Τοῦτο σημαίνει πὼς διαπορῶν, κατάπληκτος, ἀμήχανος, δεινῶς τρακαρισμένος, ἀδυνατῶν νὰ κατανοήσῃ «τί στὸ διάβολο δὲν πῆγε καλὰ» θὰ εὐρεθεῖ ὑποχείριος, αἰχμάλωτος τοῦ, τόσον γνωστοῦ δά, «ἄγχους»...

...
 Ἄλλὰ, θὰ ἔλεγε κάποιος, «πὼς νὰ παραιτηθῶ τῆς ἐξουσιαστικότητος; “Ἀν δὲν παραιτηθῶν πρῶτα οἱ... ἄλλοι, δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ μὲ δέσουν χειροπόδα — ἀμέσως μόλις ἐπιχειρήσω κάτι τέτοιο»; Στὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπενθυμίζεται πὼς ἡ παραίτησις προτείνεται ὅχι ὡς... ἐγγραφὴ ὑποθήκης σέ... μεταθανάτια κεμπάπια, ἀλλ’ ὡς ὑποχρέωσις τοῦ ἀνθρώπου στὴν ὡς τὴν ἀναντίναξι τοῦ σύμπαντος διεκδίκησιν! Φυσικὰ μόνον ὅσων ἡ ἔλλειψί τους θὰ τὸν ἔφερε στὸν Μείζονα Πόνο (ἐνστιγματικόν — πείνα, δίψα, ἀπαγόρευσις ἀφροδισίας, περιορισμός...).

3) Ἡ ἐπιδίωξις τοῦ περισσοῦ

Ἐμφερῆς ὁ τρίτος λόγος, ποὺ ὅμως πρέπει νὰ μνημονευθεῖ ἰδιαίτερα, πρὸς ἀποφυγὴν σύγχυσης. Ποῦ θὰ εἰπεῖ πὼς ἐδῶ καταγγέλλεται ἡ ἀνεπίσχετη ροπὴ τῶν

νέων(3) πρὸς τὰ παραισθησιογόνα καὶ νηπενθῆ, ἡ αὐτοπαράδοσί τους στὴν πιὸ φοβερὴ ἐξάρτησι!

Ἄλλὰ, θὰ ρωτοῦσε κάποιος, ποιά ἐπὶ τέλους εἶναι αὐτὴ ἡ «ροπή» ποὺ γκρεμίζει τόσες οἰκογένειες, **ὅλη τὴ χώρα**, στὸ χάος τῆς συμφορᾶς; Σὲ τί ἀκριβῶς συνίσταται; Ποιά εἶναι αὐτὴ ἡ, δίχως Οἰδίποδα, Σφίγγα ποὺ ρίχνει στὴν ἄβυσσο τούτῃ τὴν ἀχαμνὴ πατρίδα; Θὰ τολμήσουμε σάλτο μεγάλο, θὰ τὴν προσδιορίσουμε μὲ τρεῖς ἀκριβῶς λέξεις — ἔτσι κι ἀλλιῶς στὴν ...τέταρτη «κωλῶνει» ὁ Ἑλληνας: ἀποκοιμιέται ἢ ἀδυνατεῖ τὴ σύνδεσι μὲ τις προλαβοῦσες τρεῖς (!):

ἐπιδίωξις τοῦ περισσοῦ!

Καὶ εἶναι ἀπόλυτα φανερὸ πὼς πρόκειται γιὰ ἐπιδίωξιν παράλογη, ἐξόφθαλμα ἄστοχη, μάταιη — ἀφοῦ ὅ,τι σκοπεύεται εἶναι τὸ ἐξ ὀρισμοῦ **περιττό**, τὸ πέραν τῶν ἀναγκῶν ἢ τοῦ ἀπαιτούμενου (πλεονάζον, ἄφθονο, ὑπερβαῖνον τὸ κανονικόν, παραπανίσιο), τὸ (ἐν ὑγείᾳ -μακροπροθέσμως) ἀναξιοποίησιμον, ἀνώφελο, βλαπτικόν! Γεγονός ποὺ φέρει ὄχι μόνον γιγαντούμενὴ τὴ διαστροφὴν (τὸ ὅτι ἡ σχέσις μεταξὺ διάστροφου δημιουργοῦ καὶ διάστροφου δημιουργήματος ἀποβαίνει ἐπιδεινωτικὴ ἀνταποκριτικὰ, ἀμοιβαίως, ἀλληλοπαθῶς!), ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα διεκδικοῦσα κι «ἀξιοποιοῦσα» ἐν **διαστροφῇ** (βραχυπροθέσμως) τὸ μάταιο, τὸ θεαθηνικόν! Αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ θεραπεύσει ποτέ Μείζονα Πόνον (ἐνστιγματικόν), μὰ ποὺ θὰ δαπανᾶται — «ἀγχολυτικόν» ἐνός «ἄγχους» (4) ποὺ θ' αὐγατίζει καὶ γιγαντώνεται γεωμετρικὰ καὶ σαρδόνια...

— Δηλαδή, θές νὰ εἰπείς ὅτι μετὰ τὴν ἐξασφάλισι τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τὸ ζῆν **περιτεῦνουν** οἱ προσπάθειες πρὸς ἀπόκτησιν πλειόνων ἀγαθῶν;

— Αὐτὰ τὰ «πλείονα», κύριε (ποὺ εἶναι ὄχι πρὸς τὸ ζῆν, μὰ πρὸς τὸ θνήσκειν!), δὲν εἶναι... ἀγαθὰ! Ἀπόδειξις ἔστω τὰ ἡρεμιστικὰ τῆς τσέπης σας, τὰ ὑπνωτικὰ τοῦ κομποδίνου σας.

— Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, «ἐπιδίωξις περισσοῦ» εἶναι ἡ ἐπιθυμία μου νὰ μορφώσω τὰ παιδιὰ μου;

— Δὲν εἶναι ἡ μόρφωσις τῶν παιδιῶν σας, ποὺ σᾶς ἀπασχολεῖ, κύριε... Εἶναι ἡ ὑπερανάπτυξις τῆς ἀνταγωνιστικῆς τους δεξιότητος-ἀσυδοσίας (καὶ) **γιὰ δικό σας λογαριασμό** (ἄλλο ποὺ τὴν πατᾶτε...), τῆς ἱκανότητάς τους εἰς **ὕβριν**, στὸ ν' ἀνταγωνίζονται «ἐπιτυχῶς» τοὺς λοιποὺς (ἀδιαφόρως τοῦ πόσον ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτός

θὰ στοιχίσει στὴ ζωή!),

νὰ κουβαλοῦν τοὺς λοιποὺς —ἐξουσιαστικοὶ μεταπράτες καὶ μεγαλοπαράγοντες τῆς πολιτικῆς, (ψευτο) ἐπιστήμης, οἰκονομίας, καταστολῆς...

4) Ἀητησιὰ τοῦ ναρκωτικοῦ καὶ ἀποκτίνωσις τοῦ τοξικομανοῦς

Ὁ ἴδιος ὁ χρήστης ναρκωτικῶν-παραισθησιογόνων οὐσιῶν, μὴ ἀμπλουτος (ποὺ βρίσκονται δεκαπέντε-εἴκοσι χιλιάδες τὴν **ἡμέρα**), θὰ συμβάλλει ἀμέσως στὴν **ἐξάπλωσι** τῆς τοξικομανίας. Τὸ πόσον γελοία εἶναι ἡ... ἀπαίτησις ἀνάξιων γονέων καὶ δημοσιογράφων τῆς πυρκαγιᾶς νὰ ἀντιμετωπίζεται ὁ ναρκομανὴς «**σὰν ἄρρωστος**» (!), θὰ τὸ ἰδοῦμε ἀμέσως.

Τὸ ναρκωτικὸ εἶναι ἀήτητο, ἐπεὶ δὲ ὁ ἴδιος ὁ χρήστης, ἀποβλέποντας σκοτεινὰ στὴ λύτρωσί του [παροδική, ὄχι ἀπ' τὸ πάθος μὰ ἀπ' τὸν πόνο ποὺ τοῦ προκαλοῦν τὰ στερητικὰ συμπτώματα — οὐσιαστικὰ παραδίδεται ὅλο καὶ πε-

ρισσότερο στὴ φοβερὴ ἐξάρτησι!], θὰ προσέλθει, κτηνώδης καὶ ἀσυνείδητος, στὴν **διάδοσι, πλασάρισμα, διακίνηση καὶ ἐμπορίαν τοῦ «λευκοῦ θανάτου»**. Τοῦτο γιὰ δυὸ λόγους: Πρῶτον, ἐπειδὴ, τεμπέλῃς, ἄχρηστος, ἄτονος, ἀναλκῆς, **παράλυτος** ἀπ' τὴ «χρῆσι» καὶ ὅσα τὸν ἔφεραν σ' αὐτὴν (ἀεργία, ἀσυνειδησία, ἀγυμνασία, ἀκαμωσιά...), δὲν ἔχει ἄλλο τρόπον «κονόμας», νὰ «τὴ βγάζει», καὶ, δεύτερον, ἐπειδὴ ὁ φόβος γιὰ τὶς συνέπειες τῆς παρανομίας-κακουργίας του δὲν ἔχει **ἀνασχετική ἰσχύν** γι' αὐτόν: ὁ στερητικὸς πόνος **προηγεῖται σὲ καιριότητα-ἀμεσότητα** τῆς σωφρονιστικῆς ποινῆς — ἀκόμα καὶ τῆς **καταδίκης εἰς θάνατον!** Σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τώρα ἰδιαίτερα στὴν ἔλπισι τοῦ τοξικομανοῦς, ὅτι μὲ τὴν ἐμπορίας-διακίνησης-πλασάρισμα λύει **τὸ πρόβλημά του**, θὰ διαψευσθεῖ πολὺ γρήγορα. Γιατί; Γιατί οἱ «πελάτες» του, αὐτοὶ στοὺς ὁποίους θὰ προμηθεύσει τὸ ναρκωτικὸ τὴν **πρώτη-δεύτερη φορά**, μεταβάλλονται ἀμέσως (κι αὐτοί!) σὲ ἐμπόρους-διακινητάς. Πρᾶγμα ποὺ σημαίνει πῶς θὰ χάνει ἀμέσως τοὺς «πελάτες» του, μὲ συνέπεια νὰ χρειάζεται συνεχῶς καινούργιες προσβάσεις

στὸ χῶρο τῶν **μὴ τοξικομανῶν**

— παναπεῖ, στὴν διαφθορὰ πάντοτε **νέων** (ποὺ τὰ ξέρουν ὅλα — οἱ γέροι εἶναι βλάκες!) ἀνθρώπων, στὴ διάβρωσι κ' ἐκφύλινισι τοῦ λαοῦ! Νὰ ὅμως ποὺ καὶ τοῦτο εἶναι ὀδυνηρὰ δύσκολο! Γιατί; Γιατί προϋποθέτει **σκληρὸν ἀνταγωνισμό** μεταξὺ τῶν... συναδέλφων χρηστοεμποροδιακινητῶν, ἀγῶνα μέχρι θανάτου! "Οτι σ' αὐτόν θὰ ἐπιβάλλονται οἱ ὀλιγότεροι «σακατεμένοι» ἀπ' τὴ χρῆσι (δηλαδὴ οἱ προσφάτως εἰσελθόντες στὸν κύκλο τῆς φθορᾶς), οἱ ἀκμαιότεροι-ὀλιγότεροι καταβεβλημένοι, δηλαδὴ οἱ πλέον ἱκανοὶ καὶ ἀδίστακτοι σὲ κακοήθειαν, αἰσχουργίαν, βιαιότητα, κακουργίαν! Ὁ τοξικομανὴς ὡς χρήστης μὲν εἶναι προσωπικὰ ὑπεύθυνος (ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ποὺ μπορεῖ νὰ θέλει τὰ ναρκωτικὰ

μπορεῖ καὶ νὰ μὴ τὰ θέλει!),

ὡς διαδοτὴς δέ, διακινητὴς, εἶναι **θύτης**, ἐνοχος κακουργήματος! Ἡ πολιτεία ποὺ θὰ τὸν ἀντιμετώπιζε ἄλλως (ἀσθενῇ δῆθεν), θὰ ὑπονομεύονταν μαζοχιστικὰ καὶ ἡλίθια...

5) Κακοὶ γεννήτορες...

Τὸ ναρκωτικὸ δὲν θὰ τὸ περάσει στὸ νέον χρήστη **ὁ ἔμπορος ἢ ὁ ἄγνωστος!** Θὰ τὸ περάσει ἡ παρέα του, ὁ **φίλος του**, ὁ «**κολλητὸς**» του!

Καὶ τί σκ... πατέρας εἶσαι σύ,

κύριε, **πῶς δέχθηκε** νὰ 'χει ὁ γυιὸς σου κ' ἡ κόρη σου παρέα, φίλο, κολλητὸν **ἄλλον ἀπὸ σένα;**

Πῶς, ἀντὶ νὰ ἐμπνεύσεις, πείσεις καὶ γοητεύσεις τὰ παιδιὰ σου, πέτυχες νὰ σὲ **βαριοῦνται**, μισοῦν, περιφρονοῦν, συχαίνονται;

— Ἔλεος, χριστιανοί, τί νὰ 'κανα; Πῶς νὰ κυβερνοῦσα τὸ σπίτι μου; Μ' ἄφηναν σύζυγος, γιαιγάδες, παπουδολοί, TV, πολιτεία, δάσκαλος, ἀστυνόμος; Εἶδατε, πῶς πῆγε νὰ τὴν πάθει ὁ κακομοίρης ὁ Γκιωνάκης; Πού, ὁλότελα ἄσπιλος, λευκός, στολίδι τῆς κοινωνίας, παρ' ὀλίγον νὰ βρεθεῖ στὴν ψειροῦ μέχρι Δευτέρα Παρουσία — νὰ χάναμε κ' ἐμεῖς τὸν ἅγιον ἄνθρωπο, ποὺ «σημαίνει φῶς καὶ μᾶς ποιεῖ ἥθος»; Τί νὰ κάνω, Δεινία;

— Στὸ ἔξι, κύριε.

6) 'Ο ἐξουσιασμός καὶ τὸ «σκίσιμο τῆς γάτας»

'Ο ἄξιος ἄντρας ὑποχρεοῦται νὰ προστατεύσει γυναῖκα καὶ παιδιὰ,

εἴτε τὸ θέλουν εἴτε ὄχι

— δηλαδή ἀδιαφόρως τῆς ἐναντιότητάς τους! (Ποιὸς σοῦ εἶπε, κύριε, πὼς ἡ γυναῖκα ποὺ παντρεύεσαι καὶ τὸ παιδί ποὺ γεννᾷς

ἐξαιροῦνται τῆς ἐξουσιαστικῆς διαπάλης

— πὼς ὑποχρεοῦνται φύσει νὰ ὑποκύψουν

στὴ δική σου ἐξουσιαστικότητα);

Νὰ τοὺς ἀναγκάζει, λέγω, διὰ τῆς **πειθαρχίας** (=ὑπακοή σὲ **ἀρχές** ἢ σὲ ἀνώτερους), ἢ τοῦ **πειθαναγκασμοῦ** (=διὰ τῆς **βίας** ἐξαναγκασμός εἰς ὑπακοήν) εἴτε ν' ἀντιλαμβάνονται συμφέρουσα τὴν ἐνδοτικότητα, ἀποδοχή, συναίνεσιν, ὑποταγή τους, εἴτε νὰ συνειδητοποιοῦν πὼς ἐδῶ ὑπάρχει πυγμή, θέλησις, πρόγραμμα, μέθοδος, διαδικασίες ἀπαράβατες...

— Ξύλο;

— 'Αταλάντευτη ἐμμονή σὲ **ἀρχές**! "Ὅστια πεποιθήσης, πὼς ἐδῶ ὑπάρχει ἀήττητος **δράκος** (ἰσχυρός, ἀλάθευτος, ἀνυποχώρητος, κουμανταδόρος) μὲ τὸν ὁποῖον (**προσώρας** — ὥσπου ἐνηλικιωθοῦν τὰ παιδιὰ)

δὲν μποροῦν νὰ παίξουν τὸ ἐξουσιαστικὸ τους παιγνίδι

— ἂν τό διανοηθοῦν, θὰ βρεθοῦν εἴτε μπροστά σὲ **καταγγελίαν τῆς σύμβασης** (παίρνει τὸ καπέλο του καὶ φεύγει!) εἴτε στό... **νοσοκομεῖο**!

— Μὰ εἶναι δυνατόν, σὲ περιοδικὸ ὅπως ὁ «Δαυλός» νὰ γράφονται αὐτά;

— Σᾶς διαφεύγουν τὰ πράγματα, κύριε, σᾶς διαφεύγει ἡ φύσις: 'Ο γάμος εἶναι μιὰ συμβατικὴ σχέσις ποὺ **δὲν ἀλλάζει** τὸ φυσικὸ νόμον! Οἱ σύζυγοι εἶναι δύο ἀνθρώπινες μονάδες **ποὺ ὁ ὑμέναιος διόλου δὲν θ'** ἀλλάζει τὴ φύσιν τους, δὲν θὰ τίς κάμει νὰ παραιτηθοῦν τοῦ **νὰ ἐξουσιάσουν** ἢ μία τὴν ἄλλη! 'Η παρὰ τὴν αὐτὴν θὰ ἔλθῃ (ἂν ἔλθῃ), μόνον ὅταν ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία τοῦ ἐνός ὑπερκαλύψει τίς ζωικὲς καὶ πνευματικὲς ἀνάγκες τοῦ ἄλλου — ὅταν τυλίξει τὸν ἄλλο

κάστρο καὶ χνουδι γαζίας (!),

σιγουριά καὶ ἡρέμησης, ἐμπιστοσύνη, εὐγνωμοσύνη, **χάρις**... Γιατί, τί εἶδους **βία**, καὶ τί εἶδους **νοσοκομεῖο** μπορεῖ νὰ φαντασθεῖ κανεὶς μεταξὺ ἀνθρώπων **καλλιεργημένων καὶ καλοπροαίρετων**; Αὐτά, πάντα, ἐφ' ὅσον δὲν μᾶς διαφεύγει πὼς κατὰ κανόνα ἡ σύζυγος, πλέον ὀλοκληρωμένη προσωπικότης ἀπ' τ' ἀνήλικα τέκνα τῆς ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ συνείδησιν ἀδυναμίας τοῦ φύλου τῆς, προσέρχεται εἰς συγκρότησιν **κοινου μετώπου** μὲ τὰ τέκνα τῆς

ἐναντίον τοῦ συζύγου!

Τοῦτο, χωρὶς νὰ ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀφύσικον: ὁ σύζυγος εἶναι καὶ διατηρεῖται ὁ **ξένος** γι' αὐτήν: ἐνῶ μὲ τὰ παιδιὰ τῆς τὴ δένουν δεσμοὶ ἀκατάλυτοι, ἀνέσπεροι, ἀσκοτείνιαστοι, μὲ τὸν σύζυγον μόνον ἡ **σύμβασις** τὴν ἔφερε στὸν ἴδιον ζυγὸ — κι αὐτό, μόνον ὅσον διατηρεῖται ἡ σεξουαλικὴ τῆς ἐξάρτησις καὶ ἡ ἀκμή τοῦ συζύγου!

— 'Ισως ἔχεις δίκιο. Μά... ξύλο; Δὲν θὰ καταγγεῖλουν τὴ σύμβασιν; Δὲν θὰ φύγουν ἀπ' τὸ σπίτι; 'Απ' τὴν οἰκογένεια;

— 'Ὅχι, ἀντίθετα: Θὰ σιγουρευθοῦν πὼς ἔχουν νὰ κάμουν μὲ θεληματίαν κι ἀλάθευτο καπετάνιο, μὲ ἀτσαλένιον διαφενευτὴ καὶ φίλο καὶ σύμμαχο...

— 'Εν τάξει, καλὰ, ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι... φεμινιστής: Γιατί τὰ ἴδια αὐτὰ δὲν μπο-

ρεῖ νὰ κάμει καὶ ἡ γυναῖκα; ‘Η σύζυγος; ‘Η μητέρα;

— Μπορεῖ, ἐφ’ ὅσον αὐτὴ προκινδυνεύει ὅταν χρειάζεται, ἐφ’ ὅσον πρώτη αὐτὴ ἀντιδρᾷ ἐνεργητικὰ στὴν ἐναντιότητα, ἀντιθετικότητα, δυσμένεια, ἀντιπαράθεσιν (προτείνουσα τὸ στήθος τῆς, συμβιβάζουσα τ’ ἀσύμπτωτα, ἀρμονίζοντας τ’ ἀταίριαστα — ὅχι πηδώντας στὸ χάος, μὰ γεφυρώνοντάς το)! Αὐτὰ γιὰ τοὺς... φεμινιστὰς καὶ φεμινίστριες.

7) Τοξικομανία — εὐαισθησία

Σ’ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴ *σχέσιν* τοξικομανίας-αἰσθαντικότητας, ὅ,τι μποροῦμε νὰ ὑπογραμμίσουμε εἶναι πὼς οὕτε ἓνας τοξικομανὴς δὲν εἶχε ποτὲ τὴν εὐθιξία ν’ αὐτοκτονήσῃ ἀπὸ τύψεις γιὰ τὴν δυστυχία ποὺ ἔφερε - φέρει στὴ δική του καὶ τόσες ἄλλες οἰκογένειες! ‘Αντίθετα: “Ὅλοι θὰ καταλήξουν κακοποιοί, λησταί, δολοφόνοι, *βασανισταὶ ἀδυνάτων*, κατὰ προσώπων — ἀναλκείς, παράλυτοι ἀπ’ τὴν «ἐνέσσα», δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ ρισκάρουν μὲ ἄτομα ὑγιῆ καὶ ἀκαμαῖα... Τοῦτο, ὅσο καὶ νὰ ἐξηγεῖ τὰ πράγματα, δὲν κάνει λιγότερη

τὴν πώρωσι τοῦ τοξικομανοῦς

— ποὺ τελικὰ τακτοποιεῖται μὲ τὴ συνείδησί του βγάζοντας ἑαυτὸν καὶ... ἀδικημένον, *δικαίως βασανίζοντα καὶ δολοφονοῦντα* τὸν συνταξιούχου τοῦ ΙΚΑ!..

8) Οἱ «Ἰθάκες»

Δὲν ὑπάρχει ἐπιστροφή ἀπ’ τὰ ναρκωτικά — δῆθεν μέσω «Ἰθάκης»!

‘Αλλὰ κι ἂν ὑπῆρχε (μὴ ἐλπίζετε, οἱ ...μορφωμένοι καὶ προοδευτικοὶ τσόγλανοι — ὅση *πρόνοια* περιέχεται σὲ τούτῃ τὴν παρένθεσι, δὲν ὑπάρχει σὲ *χίλιους τόννους* δακρύβρεκτης γλυκερότητας), βάσει ποιᾶς λογικῆς ἐγὼ *δικαιούμαι συνέχεια* νὰ σπάω τὸ τζάμι, ἐνῶ σύ *ὕποχρεοῦσαι συνέχεια* νὰ τὸ πληρώνεις; Ποιὸς θὰ ἰδρύει καὶ συντηρεῖ αὐτὲς τὶς *χαζοῖθάκες* (γίνονται, γιὰ νὰ «σωθοῦν» κάποιοι... *μὴ τοξικομανεῖς!*), ποὺ δίδουν τὸ πράσινο φῶς γιὰ τὰ ναρκωτικά στὸν ἀμαθῆ καὶ ἡλίθιο κόπανο (ἄεργο, ἀκαμάτη, ἀλήτη) κοροϊδεύοντάς τον πὼς *μπορεῖ νὰ... δοκιμάσει* — ἀφοῦ τὸ πιὸ εὐκόλο πρᾶγμα τοῦ κόσμου εἶναι

στὲς κρίσιμες στιγμὲς νὰ ξαναβρίσκει

τὸ πνεῦμα του, σὰν πρὶν, ἀσκητικό;

(πάρτε καὶ τὶς καβαφικὲς ἀνοησίες — οἱ καβαφιστὲς τοῦ γλυκοῦ νεροῦ)...

‘Απὸ ποῦ κι ὥς ποῦ *ἀναξιοπάθεια* ἢ ἀναξιότης, ἀχρειότης, ἐγκληματικότης;

‘Η μήπως δὲν εἶναι δεδομένον πὼς ὁ

μπάσταρδος ποὺ πορεύεται πρὸς τὰ ναρκωτικά

εἶναι μιὰ *χαμένη ὑπόθεσις* γιὰ τὴ Ζωή, *πρὶν*

φθάσει σ’ αὐτὰ — μιὰ ὑπουλη, βρώμα γερμα-

νικὴ ἐς *μáιν* στὸ ὑπογάστριο τῆς ἀνθρωπότητας;

9) ‘Η χοντρὴ ἐμπορία

Τί θὰ εἶχε νὰ εἰπῇ ἓνας βαθιὰ στοχαστικὸς ἄνθρωπος γιὰ τὴν περὶ τὸ ναρκωτικὸ *χοντρὴ ἐμπορίαν*; Προσωπικά, ἀπορρίπτων κατ’ ἀρχὴν ὅ,τι προάγει τὴν εὐχέρεια τοῦ μὴ χρήστου νὰ προσέρχεται-ἐξωθεῖται στὴ *χρῆσιν*, θεωρῶ, πὼς, ἐφ’ ὅσον ὁ μεγαλέμπορος δὲν εἶναι *καὶ χρήστης*,

δὲν εὐθύνεται μὲ ἰδιαίτερη εὐθύνην,

πλείονα δηλαδὴ τῆς βαρύνουσας τὴν *ἐμπορίαν* ἐν γένει, ἀδιαφόρως εἶδους! ‘Η ἐ-

μπορία - επιχειρηματικότητας - κατασκευή - παραγωγή - σέρβις έχει καταντήσει τόν τον ζοφερή υπόθεση στις ημέρες μας, πού φρονῶ πώς ή μόνη διαφορά μεταξύ μεγαλεμπόρου ναρκωτικών και τών... συναδέλφων του είναι ή **μικρότερη προσαρμοστικότητα** τών τελευταίων στις νέες μεθόδους μάρκετινγκ (προσπάθειας κατάκτησης του **περισσού**)... Προσωπικά (υπογραμμίζω πάντα) δέν βλέπω διόλου πιό μικρή, πιό ανώδυνη, τήν ευθύνη τών μεγαλεμπόρων λοιπών ειδών — όποιων... Δέν θεωρώ διόλου «λιγότερο σατανικούς» τούς τελευταίους, απλῶς λογαριάζω «ζήτημα χρόνου» τήν εξοικείωσί τους μέ τούς αποφασιστικότερους τρόπους τῆς νέας ἐμπορίας... Λογουχάριν: Δέν θεωρώ λιγότερο βλαπτικούς τούς κινουμένους στόν κύκλο τών παραγῶγων γάλακτος (γάλα, γιαούρτι, παγωτό κλπ.) ἀπό νοθευμένη-άλλοιωμένη **σκόνη-γάλα**. 'Η όποία, ἐνῶ εἰσάγεται τζάμπα (ὡς κτηνοτροφή), μεταβάλλεται μαγικά σέ διακοσμημένο μέ... ὀμπρελλίτσες **παγωτό!** Ούτε τόν κύριο Μεγαλοκρεατᾶ, πού σάν κουναβόσκυλο, σάν ρινηλάτης, ψάχνει στή διεθνή πιάτσα τίς σάπιες παρτίδες — νά τίς φᾶνε τὰ Κατωβολτόπουλα λουκάνικο καί σαλάμι, εἰς δόξαν τῆς δεσποινίς *Λοίμωξης Μετσιγιέστους*, καί Θεός ξέρει πόσες ἄλλες δεσποινίς... Κι ἀκόμα δέν θεωρώ λιγότερο βλαπτικούς τούς λαδᾶδες τῆς 'Ισπανίας, τούς κρασαῖδες 'Αουστρίας-'Ιταλίας (ἐβίβα μέ... ἀντιψυκτικό!), τούς τυρᾶδες τῆς Εὐρώπης... (χιλιάδες τὰ παραδείγματα, μὰ ἔχουν ἀξία, όταν ἐνημερούμεθα πρὶν τήν πάθουμε)...

Ἀνακεφαλαιῶνω-υπογραμμίζω:

Μέ ἀσφαλές λοιπόν, πώς ευθύνεται **ὄχι ή προσφορά ἀλλ'** ή κτηνώδης (ἐξ ἀδιαφορίας, ἄγνοιας, διαστροφῆς) **ζήτησις**, πώς δηλαδή ευθύνεται κυρίως ἐκεῖνος πού **ἄμεσα καταστρέφει ἑαυτὸν** (παράλληλα καταστρέφον ή ὄχι τούς ἄλλους), δευτερευόντως δέ αὐτός πού **προστατεύει ἑαυτὸν** (ἐπίσης παράλληλα καταστρέφον ή ὄχι τούς ἄλλους — ναι, σωστά τὸ εἶδατε, μαθηματικά εἶναι ὁ Λόγος!), τὸ υπογράφω μέ παρρησίαν:

Ὁ **μὴ χρήστης** μεγαλέμπορος τοῦ ναρκωτικοῦ ἐνέχεται στό βαθμὸν πού ἐνέχεται γενικά ὁ (μὴ χρήστης) ἄνθρωπος: "Ὅτι καί ή πλημμέλεια εἶναι ὁ **κοινὸς παρονομαστής** τών σημερινῶν ἀνθρώπων (ὅποτε πῶς νά κατηγορήσεις κάποιον πού κάνει ὅ,τι ἐσὺ **κάνεις** —λίγο, ή πολὺ **περισσότερο**;) καί ή **δειλία** δέν συνιστᾶ ἀνασχετικὸν παράγοντα τῆς **ζωῆς** πού γκρεμίζεται.

ΜΑΡΙΑ ΓΡΑΤΣΙΑ-ΘΕΩΝΑ

Ἐσύ, πού ἀναπνέεις χασίσι...

*Ἐσύ, πού τούς ὄρκους τών λέξεων ὀρίζεις στόχους στή ζωή σου,
καινούργιο δένδρο πού δέν χωρᾷ στήν ἀσφυξία τοῦ αἵωνα,
ἀδιαβάθητο φῶς πού ἀκόμα ὀραματίζεσαι σκιές
καί ἡλιαχτίδες νά συνυπάρχουν στό ἀδιέξοδο μέσα τῆς ὄρασής σου,
στήν ἀτμόσφαιρα αὐτῆς τῆς θέλησής σου
ἐσύ, πού συσχετίζεις τὰ ἡλεκτρόνια μέ τίς ἀστραπές, τὰ ἡλεκτροκύματα
μέ τίς καταιγίδες· ἐσύ, πού συνδυάζεις τὰ τρόπαια
τῶν ἐποχῶν μέ τὰ σύμβολα τὰ δικά σου, πού καταγράφεις ἀκόμα
συνθήματα ἐλπίδας πάνω στήν καταπλακωμένη γῆ σου,
πού γράφεις μηνύματα ἀλληλοκατανόησης μέ τὸν οἶστρο
τῆς κιθάρας σου, ἀκόμα οὐρλιάζεις ἀχτένιστος, ἀδιόρθωτος
στά καλούπια τῶν ἄλλων· ἐσύ, πού ή μουσική σου τρυπάει
τὰ τύμπανα τῆς νεκρῆς σιωπῆς, πολύχρωμο ἄτομο τῆς ἐκρηξης,
πού ξεπηδᾷ ἀπὸ τίς φλόγες τοῦ ἡλίου, πού ἀναπνέεις*

10) Ὑπάρχει λύσις;

Ὑπάρχει. Περιέχεται στὶς προτάσεις ποὺ **οφείλουν νὰ ὑποβάλλουν οἱ ἀμειβόμενοι** πνευματικοὶ μας ταγοὶ (τὰ διακόσια τὸ μῆνα, ἀλλὰ καὶ τὰ λιγότερα τοῦ κ. Ἡλία Σιμόπουλου καὶ λοιπῶν πνευματικῶν ἡγετῶν —περὶ διά... πασχαλίτσα καὶ λιμπελούλα!). Ἐδὼν καὶ δὲν ἔχουν καιρὸ —πληροφοροῦμαι, πὼς θὰ «κατέβουν στὸ πεζοδρόμιο», καθ’ ὅσον ἡ Ἑλλὰς σώζεται μόνον ἂν... τριπλασιασθεῖ ἡ «λογοτεχνικὴ σύνταξις», ἔλεος, κ. **Τσοβόλα**, μὴν ἀφήσεις τὴν Ἑλλὰς νὰ χαθεῖ... Καὶ σύ, Μανδὰμ Ἀκαντεμί, ἀντὶ νὰ μᾶς ὀρκισθεῖς πὼς δὲν γεννᾶνε οἱ Ἕλληνες (σώπα!), θὰ ἔταν καλύτερα νὰ μᾶς ἐξηγήσεις τοὺς λόγους πού... δὲν τὸ κάνουν: Βούλωσαν οἱ τρύπες ἢ λυγᾶνε τά... σπερματσέτα;

Σημειώσεις:

1) Οἱ ἑπτὰ στίχοι (πρῶτο δείγμα) εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ποιήματος «*Παιδικὴ φουσαρμόνικα*» (;) τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ν. Βρεττάκου. Ὑπάρχει στὴν πρώτη σελίδα (τιμητικότητῃ θέσιν) τοῦ περιοδικοῦ «*Νέα Σύννομα*» (τεύχος 78ο/1985 — ἐξ ὁλοκλήρου ἀφιερωμένο στὸν ἴδιο τὸν κ. Βρεττάκο. Πεποίθησις τοῦ γράφοντος εἶναι πὼς τέτοια σορόπια, ἡ προβολὴ τους, διαφθεῖρουν τοὺς λαοὺς. Ὅτι δὲν ἔχουν καμμιά ἀξία οὔτε κἂν σὲ εἰδυλλιακές, παλιότατες κοινωνίες, κλειστὲς καὶ αὐτάρκειες... Δὲν γίνεται ποίησις μ’ ἐκμὲκ καταφῖρι καὶ κόντιτο, μὲ σαρημπουρμά καὶ μουαλεμπί, μὲ γλύκες, μαρέγγες, ρετσέλια... Ποίησις γίνεται μόνον

μὲ τραγίσια μπόχα καὶ κακαρά-
τζα · μὲ γουρνοσφάχτην καρφωμέ-
νον ὡς τὸ μανίκι.

Χαλαίει τὶς χώρες ὁ πολιτισμὸς τοῦ πυγονιπτῆρα, τὰ ζαχαρώματα, ἡ γλυκερότης, οἱ ἀγαποειρήνες —ἐξεκωλιαστήκαμε ν’ ἀγαπᾶμε συφερτικά, βλέποντας τὶς καταθέσεις μας ν’ αὐγαταίνου!..

Τὸ δεύτερο δείγμα εἶναι ἡ ἀρχὴ κειμένου ἐπίσης τοῦ κ. Βρεττάκου [ἀδύνατον νὰ τὸ προσδιορίσω: σύνολο λέξεων ἑκατὸν ἑβδομήντα δύο (!) καὶ τίτλος «*Οἱ λέξεις καὶ ἡ ποίησις*» - περιοδικὸ «Πνευματικὴ Ζωή»] - γυμνοσάλιαγκας πού... ἀραιώνει, γιὰ νὰ χωρέσει βαθυστοχάστως σὲ θολάμι χταποδιοῦ: μισὴ σελίδα!! Τί νὰ σκεφθεῖ ὁ νέος ἀναγνώστης διαβάζοντας τὸ **Τίποτε**; Καὶ πὼς νὰ τὸ ἀμφισβητήσει —λόγον χρυσοπληρωμένον, ἐξ ὀρισμοῦ προσφερόμενον ὡς... ἀδάμαντα;

2) Πνευματικὴ διαστροφή νοεῖται ἐδῶ ἡ **παρακμή**, ὁ ἀνταποκριτικὸς, ἀλληλοπαθὴς, ἀντεπιδραστικὸς ὑποβιβασμὸς (ἀμβλυνσις, μείωσις) ἐνεργοῦντος - ἐνέργειας - ἔργου...

3) Εἶδατε ποτὲ νὰ προσέρχεται στὰ ναρκωτικὰ εἰκοσιπεντάρης καὶ πάνω; Ὅχι βέβαια. Αὐτοὶ εἶναι οἱ βλάκες, ἀμόρφωτοι, καθυστερημένοι, ὀπισθοδρομικοὶ... Ἄτιμη ἡρώιν! Μᾶς ἔφαγες οὐλο τὸ μεγαλοφυὲς καὶ προοδευτικόν... νιάτο!

4) Ἄγχος ἴσον: ζωηρὴ ἀνησυχία, ψυχικὴ ἀγωνία, ἀδημονία, βίωμα ἐντόνου δυσφορίας, ἐναγωνίου ἀναμονῆς, δυσσιῶνων ἐξελιξέων, ταραχῆς καί... **ἀπόγνωσις**! Μὰ εἶναι ζωὴ αὕτῃ νὰ μὴν ἔχεις γιωταχὶ τζέτ, τζάγκουαρ πεντέμισι χιλιάδες σεσὲ καί... «Χριστίνα» δόλοχρυση; Εἶναι ζωὴ αὕτῃ, τὸ δικό σου **περισσό** νὰ ὑστερεῖ ἐκείνου τοῦ Νιάρχου; Σιχτίρ.

→
ραδιενέργεια, χασίσι, ἡρώινη, μαριχουάνα· συνταγὲς
μελλοθανάτων γιὰ τὴν ἐπαύριο τῆς οὐτοπίας σου· ἐσύ, πού τρυπᾷς
μὲ τὰ νύχια σου τὸν ἴδιο τὸν ἀνθρωπόμορφο θεό σου,
πού κολυμπᾷς στὸν ἰδρώτα τῆς ἀσφυξίας σου, πού διεκδικεῖς
τὴ ζωὴ· ἐσύ, καινούργιο κύτταρο τοῦ κόσμου, κοίταξε σήμερα
στὰ μάτια μου, πόση ἀγωνία, πόση ἀνασφάλεια, πόσα ἀδιέξοδα
ἔχει ἡ ζωὴ σου. Ἔτσι πού μέτρησες τὸν αἰῶνα ἀπὸ τὴν ἀποψη
τῶν κομπιούτερς· ἔτσι πού ἔχασες τοὺς ὑπολογισμοὺς
τῶν ὀνείρων σου, ψευδεῖς πληροφορίες διελαύνουν,
μαντατοφόροι στοὺς σταθμοὺς τῆς πληροφορικῆς ἐκστρατείας.
Ψευδεῖς ἄνθρωποι ἀτομικῆς ἐνέργειας κονιορτοποιοῦν τὸ στρατηγεῖο
τῆς ἀτομικῆς σου σκέψης. Ἐσύ, στὸ ἀδιαίρετο χάος σου,
Ἀνθρώπε, μέτρησε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀπαλάμη-ἀπαλάμη τὴ γῆ σου.

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ Μ. ΛΕΒΙΔΗΣ

Μέθη ωραιότητας

Μιά παράξενη μέθη ωραιότητας
μὲ συνεπῆρε ἀπὸ τὴ νηνεμία τῶν ἀναμνήσεων,
καθὼς εἶχε λυτρωθεῖ τὸ βάρος τῆς σιγῆς, κι' εἶχε γίνει
ξέσκεπο γαλάζιο χρῶμα στολισμένο μὲ ἄπνοια.

Ὁ ἀγέρας εἶχε γείρει στοὺς ἤχους τῶν ψιθύρων
καὶ σὲ χεῖλη βυθισμένα στὸ πέλαγος, φωνὴ
ποὺ θὰ μοῦ 'πρεπε σ' ἀνάλογες μνημέες
νὰ στοχάζωμαι καὶ νὰ καλῶ τὰ χελιδόνια.

Ἄλλο τοπίο δὲν ἦταν ἐκείνη τὴ στιγμή, μόνο
ξέφωτα ἀθέατα μ' ἀνοιγμένες τίς καρδιές
δίχως σχέδιο, σάμπως νᾶθελε νὰ μὲ βγάλει
ἀνύπαντρο στὸ φλογερὸ ἡλιόφως μιὰ προσευχὴ
σὲ λευκὰ εἰδύλλια πολλῶν καλοκαιριῶν.

Ὅμως πόσες προφητεῖες ἔχουν χαλάσει
παραμύθια καὶ πολλὰς θερινὰς γυμνότητες,
γι' αὐτὸ κι' οἱ ἀρραβῶνες ἄς μὴν προλέγουν
πῶς κατέχουν τὴν ἀγάπη καὶ τὰ ὄνειρα.

Φοβᾶμαι, κάθε τόσο ποὺ ξυπνῶ, τίς προδοσίες,
μήπως καὶ φανοῦν τὰ ἀσυγκίνητα σχήματα
καὶ λεηλατήσουν τοὺς κήπους καὶ τὰ τραγούδια
κι' ἀφήσουν τ' ἀκρογιάλια δίχως φλοίσβους.

Ὡστόσο εἶχα κρατήσῃ σὲ κρυφὰ τετράδια
στιγμὲς ἀνακούφισης, γιὰ κείνα
τὰ μελανὰ ἐρωτηματικά καὶ τίς κακὲς βαθμολογίες,
γιατὶ πάντα ἤθελα νὰ μπορῶ ν' ἀδειάζω
ἀπὸ μετάνοιες καὶ δάκρυα κι' ἀπὸ τίς ἐποχές,
ποὺ οἱ θρῆνοι εἶναι ριζωμένοι μὲ τίς ἀνεμῶνες
καὶ τὰ παράσιτα μὲ τίς ροδανθισμένες μελωδίες.

Κι' ἔτσι, ὅπως γινόμευνα σιγὰ σιγὰ
κάτι λιγώτερο κι' ἀπὸ μιὰ σκιά
καὶ μεγάλος σὰ μιὰ φωτεινὴ ὥρα,
δὲν εἶχαν τίποτα ἀλλοιῶτικο πιά
ὁ οὐρανὸς κι' ἡ θάλασσά μου,
παρὰ ἓνα γαλάζιο χρῶμα
στολισμένο μὲ ἄπνοια!

Σ.Γ.Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

«Δημοτική»: Πόττειον κακόν...*

α) "Όταν ή καθολική σύγχυσις απομειώνει τή γλῶσσα στήν κατὰ ποσότητα ἐπάρκειαν καί στήν κατὰ ποιότητα πληρότητά της.

β) Γιάννης Καλιόρης: "Ένας Προμηθέας στο γλωσσικό χῶρον.

[4η συνέχεια]

Φταίει τὸ «ἦθος τοῦ κηπουροῦ», πού ἀνάξια, βρώμικα, ντροπιασμένα συνέλαβε, «ἀγίασε» καί **κοινώνισε** [στά «ὁ τρελλὸς (ἀνεύθυνος!) μὲ τὴν τρελλάρα του (παρασιτισμό, κομπίνα!) γεμίζει τὴν κοιλάρα του», καί «ὅ,τι φά', ὅ,τι πιῶ κι ὅ,τι ἀρπάξει ὁ μῶλος μου»] ὁ «ρωμιοσυνισμός» τῆς εὐτέλειας καί τῆς παρακμῆς — ὁ πτωχαλαζών αὐτοχλευασμός τῆς ἀναξιότητος. Ἡ Ρωμιοσύνη τῶν Ρίτσων, τοῦ τάχα «μὴν τὴν κλαῖς», κυνηγώντας μιὰν αἰσχρὴ «**ὑπερτέλειαν**», ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς **ὕβρης! Τίμημα θάνατος.**

Ἐπιμένοντες στήν προσπάθεια νὰ προσεγγίσουμε τὴ γλῶσσα, ἤτοι νὰ ψαύσουμε ὅ,τι ἀνάγλυφα τὴν προσδιορίζει μοναδικὸ μέσον διατύπωσης-ἀποτύπωσης **λόγου** (ὄρθου, ἀκριβοῦς, βασανισμένου —διαφορετικὰ θὰ παρκάραμε κ' ἐμεῖς στίς... ἀδερφωσύνες, εἰρήνες, πανανθρώπινες ἀγάπες καί «βρώμικους πόλεμους τοῦ Βιετνάμ»!), συνεχίζουμε τὴν ἀποστομωτικὴ (ἐλπίζουμε) κατὰδειξιν τοῦ «λάθος δρόμου», στὸν ὁποῖον οἱ μεταπρατικοὶ νόμοι ἔρριξαν τὸν Ἑλληνικὸ λαό. Ἄν εἶναι ἀκριβὲς πῶς «ὅ,τι **ποιητῆς** δὲν εἶπε δὲν **εἰπώθη**», μᾶς βεβαιώνει συνεπεῖς τὸ γεγονὸς πῶς ἀκριβῶς στὸν **ποιητικὸ** λόγον ἀναζητοῦμε κ' ἐπισημαίνουμε: καί τὸ **ἀδέξοδον** στὸ ὁποῖον συνθλίβεται ἡ φυλὴ, καί τὰ σαθρά, νοσηρά, ἀνάξια, διαβρωτικὰ πού ἡ μεταπρατικὴ ὑπερβατικότης, διακέλευσις, καπηλεία προβάλλει (ὡς) ποίησιν, δηλαδὴ (ὡς) πολῦτιμον, οὐσιαστικώτατο λόγον. Πιὸ κατηγορηματικά: Μᾶς βεβαιώνει, λέγω, τὸ ὅτι στὸν **ποιητικὸ** λόγον ἐπισημαίνουμε: καί τὴ φυλετικὴ κάμψι τῶν Ἑλλήνων (ἀλλοιώσι τῶν φυλετικῶν μας χαρακτηριστικῶν —ἀπώλειαν τῆς ἐθνικῆς μας ὑπόστασης ὁσημέραι...), καί τὰ αἰτιά της (τῆς κάμψης).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ εἰπωθεῖ κατηγορηματικὰ πῶς γιὰ τὴν παρουσία **αὐτοῦ** τοῦ ποιητικοῦ λόγου ἐλέγχεται ἔνοχος **σύνολος** ὁ Ἑλληνικὸς λαός! "Ότι αὐτοβούλως προσέρχεται **ἐαυτοῦ ἐνάντιος**, αὐτουργὸς τῆς ἴδιας του ἥττας, δράστης τοῦ ἴδιου του ἀφανισμοῦ! Θὰ τὸ εἰποῦμε καθαρά: Θύτες καί θύματα εἶναι ἐξ ἴσου ἔνοχοι, ἐξ ἴσου ὑπεύθυνοι: Ἄν ὁ Ἕλληνας δὲν προαλείφετο παιδιόθεν γιὰ **θύτης**, ἂν δὲν προεξασκεῖτο γιὰ **ἐξουσιαστής** (ἐκμεταλλευτῆς, κάπηλος), δὲν θὰ συνηντᾶτο, τόσο συχνά, ὁ ἴδιος, **θύμα!** Ἡ ἀτομικὴ, συντεχνιακὴ, ταξικὴ **διαφθορά** εἶναι «ἐντασις ἐν χώρῳ» —τὴν ὁποῖαν συνιστοῦν διάστροφες συναινετικὲς ἐπιλογές. Εἶναι σύλληψις, εὐχή, πρόσρησις, ἀπεκδοχὴ, συμμετοχὴ στήν ἐν συνεχεῖ ἀναπτύξει σύστασιν καί... **φιλοσοφίαν διαφθορᾶς**. Διαφθορᾶς, πού σὲ ἀμοιβαία, ἀνταποκριτικὴν ἐπιδραστικότητα (ἀλληλοπάθεια) μὲ τὸ ἄτομο ἀποβαίνει σαφῶς ἐρεισματικὴ «ἀτμοσφαῖρα», κλίματος, ἀφετηρίας. **Προτύπου ζωῆς**, παναπεῖ, πού γαλουχεῖ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὸ Ἑλληνόπουλο —πού ἐκτρέφει τὴν αὐριανὴν τοῦ ἀδισταξίαν, τὸν αὐριανὸ τοῦ γαῖαπυρμιχθητισμόν!..

* Ἡ τρίτη συνέχεια τῆς σειρᾶς αὐτῆς τῶν ἀρθρῶν τοῦ κ. Σ.Γ.Γ. Παναγιωτάτου εἶχε δημοσιευθῇ στὸ τεῖχος 71 (α. 2074) τοῦ «Λαοῦ».

[Μεγάλη παρέκβασις —τί νὰ κάνουμε: Ὑπογραμμίζοντας πὼς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐξ ἑ-
σου θύτης καὶ θύμα, προσθέτω πὼς ἡ διαφθορά τοῦ ἀτόμου εἶναι **διαστροφή τῆς φύσης**, κα-
τὰ τὸ λόγο πού ἡ ἴδια **παρερμηνεύει τὸν ἑαυτὸ της** —αὐτό, καθὼς τὸ πνεῦμα μοιάζει νὰ αὐ-
τοαναγνωρίζεται «ἄλλη φύσις μέσα στὴ φύσι»! Ἐν ἑδῶ σημειώσουμε, πὼς, μόνον ἐντεῦ-
θεν τῆς διαστροφῆς, ἡ συνείδησις (περὶ ἑαυτοῦ εἰδησις) φέρει εἰς ὁμοίωσι-ταύτισιν (ὁ-
μοιοπάθειαν, ὁμοτονία, ὁμοτροπία), δηλαδὴ στὴν **κανονικότητα**, συμφωνία, συναρμογή,
προσαρμόνισι, συγκρότησιν, **ὁλότητα**, μποροῦμε νὰ εἰποῦμε πὼς ἐν **ὕγείᾳ** (κατ' ἐξαίρε-
σιν...) ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἐκάστοτε «κλίμακος ἀξιών» καὶ ἀνασκευὴ τῶν τελευταίων ἐπιδρᾶ
θετικὰ στὸ στοχαστικὸν ἄνθρωπο —δυσδιάκριτο ἴσως πρὸς τὸ παρόν. Ὁ ὁποῖος, ἀρνού-
μενος νὰ δεχθῇ ἑαυτὸν «ἄλλη φύσιν μέσα στὴ φύσι», ἀνανεώνει συνεχῶς τοὺς δεσμούς
του μὲ τὴ φύσι, ἀναμνησκεται τῶν καταβολῶν του —πὼς εἶναι τὸ «χῶμα πού ἐκεφάλω-
σε»! Αὐτὰ σημαίνουν πὼς ὁ ὑγιὴς ἄνθρωπος περιορίζεται ὅλο καὶ περισσότερο στὸν ἑαυ-
τό του, πὼς ὀδηγεῖται στὴν ἐσωστρέφεια —στὴν ἐν σιωπῇ πραγμάτων τῆς **αὐτοακραί-
ωσῆς** του, σὲ τελευταίαν ἀνάλυσι. Τὰ ἀντίθετα συμβαίνουν ἐν νοσηρότητι (κατὰ κανόνα!),
δηλαδὴ μὲ τὸν ὀκνηρό, ἀνίδεο, διάστροφο, ἀνυποψίαστον. Αὐτὸν ἡ ἀνατροπὴ τῆς «κλί-
μακος ἀξιών» (γιά... ἀνασκευὴ τῶν ἀξιών ἂς μὴ συζητᾶμε) φέρει γοητευμένον πότε μὲ τὴν
ἐμπράγματι «νάμπερ οὐάν» ἴδια του ἀξία (μὴ ἀνατρέψιμη...), πότε μὲ τὴ συνειδητοποίησιν
μηδενικῆς τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων καὶ πότε μὲ τὴν ἀνακάλυψιν πὼς εἶναι... «**ἄλλη φύσις...**» —
δὲν τὸ ἀντέχει! Θεὸς πιά, θὰ ἐπιχειρήσει νὰ κατασταθεῖ «ἄλλη φύσις ἔξω ἀπ' τὴ φύσιν»
(δηλαδὴ νὰ συμπεριλάβει καὶ περικλείσει αὐτός, τὸ ἄτομο (!), τὴ φύσιν), νὰ διεκδικήσῃ
δι' ἑαυτὸν «ὅλο τὸ χῶρον γιὰ ὅλο τὸ χρόνον», νά... ἀκραιώσῃ τοὺς ἄλλους —ἡ «ἀκραίω-
σις» ἐδῶ βεβαιώνεται ὁ (ἀνεγνωρισμένος ἢ ΟΧΙ!) στόχος του νὰ καταστήσῃ τοὺς ἄλλους
«ἀκέραιους» (τέλειους!), ὑποχείριους, ὑπεξούσιους, ὑποτελεῖς του! Νὰ γίνῃ Δεσπότης, Αὐ-
θέντης τοῦ Σύμπαντος —ἀκριβῶς μετὰ τὴν ἐπικυριαρχία του στὴ Γῆ — τὸ **ἄτομο** εἶναι πού
βγαίνει στὸ Διάστημα: ὁ «πόλεμος τῶν ἀστρων» εἶναι ὑπόθεσις ὄχι τῶν «γερακιῶν τοῦ
Πενταγώνου», μὰ τοῦ **ἀτόμου**, τῆς ἀστόχαστης ἐπιμηθεικῆς ἀτομικῆς συνείδησης... Ἐξ
ἄλλου, σ' ὅ,τι μὲ ἀφορᾷ, γράφω, ἐπειδὴ, στὴν προσπάθειά μου ν' ἀκραιώσω **ἑαυτὸν** (κα-
νένα ἄλλον), ὑποχρεώνομαι στὴ μεθοδική-συστηματικὴ κατὰταξι-ἀποτύπωσιν τῶν διανοη-
μάτων μου. Καὶ εἶμαι «σκληρὸς», ἐπειδὴ μόνον ἡ «σκληρότης» μὲ περιχαράκνει προστα-
τευτικά, μόνον οἱ κομμένες γέφυρες πίσω μου μὲ διατηροῦν «ἀποτρόπαιον ἄγγελον», ρομ-
φαίαν ἀστόμωτη σ' ἐπαφῇ μὲ τὴν ἴδια μου βασιλόφλεβα —**πειθῶ αἵματος**: Καθὼς ἡ μα-
ταιοδοξία βεβαιώνεται «σκοτεινότης προθέσεων» (εἰσαγωγή ἱεράρχησης ἀξιών μὲ βάσιν
ὀτιδήποτε **πλὴν** τοῦ συμφυοῦς - προσαρμοσμένου - ἀφωμοιωμένου —ἐδῶ τὸ ὑποκείμενον
ἀθροίζεται στὸ... αὐτοκίνητό του, προκειμένου ν' ἀξιολογηθεῖ!), γίνεται φανερό: ὅσο θὰ
παρερμηνεῖται (ἡ ματαιοδοξία) «ἀθῶα ματαιοφροσύνη» καὶ θὰ ὑπάρχει μέσῳ διαδ:κασι-
ῶν πού καθορίζουν οἱ ρυθμοὶ παραγωγῆς «ἀγαθῶν», ἀφ' ἐνός, πληθυσμοῦ, ἀφ' ἑτέρου (ἀ-
ριθμητικὸς-γεωμετρικὸς), ὅσο ἡ ἀξία τῶν ὕλικῶν «ἀγαθῶν» θὰ ἐκτιμᾶται

εὐθέως ἀνάλογη τοῦ πλήθους πού τὰ στερεῖται,

τόσο τὸ Εἶδος θὰ ἐνδίδει στὸ ἀβυσσαῖο αἶτημα:

«Νὰ μὴ ἔχουν οἱ ἄλλοι»!

Ποῦ θὰ εἰπεῖ στὴν «ἀτέλειωτη διεκδίκησί» σας, κ. Βρεττάκο (ἂν «μὴ ἀτέλειωτη», θά... ἔ-
χουν οἱ ἄλλοι!), στὴν **ἀνασχετική** τοῦ «νὰ ἔχουν οἱ ἄλλοι» δραστηριότητά σας (φανερὴ
στὴν προσπάθειά σας νὰ ἐξαργυρώνετε στὸ Δημ. Ταμεῖο μὲ πολλὴ ἀγάπη ὅλο καὶ πιὸ συ-
μφερτικὰ τὶς ἀγαποειρηνές σας —ἡ δὴθεν φιλειρηνικότητά σας δὲν εἶναι παρὰ ὁ ἴδιος ὁ πό-
λεμος)! Γίνεται φανερό λοιπόν, πὼς ἡ ταπεινότης μου, ἀρνούμενος νὰ **διεκδικῶ ἀτελείωτα**
εἰς βάρος τῶν φουκαράδων (οἱ μὴ φουκαράδες εἶναι πολὺ πιὸ πονηροὶ ἀπὸ σᾶς, κ. Βρεττά-
κο, γιὰ τοὺς πάρετε δεκάρα...), **δικαιούμαι νὰ γράφω!** Γιατί; Μὰ ἐπειδὴ, ἂν κάποιος, βρί-
σκοντας πὼς ἀκραιώνει ἑαυτὸν, **διαβάξει** ὅσα ἡ ταπεινότης μου (βρίσκοντας πὼς ἀκραί-
ῶν τὸν δικό μου ἑαυτό) γράφω, εἶναι **ἐπιλογὴ!** Δὲν ὑποχρεώνεται ἀπ' τὴν Ἐξουσία ('Ε-

ζουσία είναι καὶ τὰ κόμματα —συμπολίτευσης, ἀντιπολίτευσης) μὲ τὸ σχολεῖο, μαζικὴν... ἐνημέρωσι (ὑποβολή-παραπλάνησιν), πέρασμα στὶς βιβλιοθήκες καὶ προβολὴν παντὶ τρό-
πῳ ὡς **ἀριστείας** τῆς ἀθλιότητος, σκοτεινότητος, ἀνοησίας... Κλείνω τὴ μεγάλη τούτη πα-
ρέκβασι σημειώνοντας πὼς ἡ κοινότης τῶν ἀνθρώπων **σαπίζει σύνολη** — κανένας δὲν εἶ-
ναι φύσει πιὸ διεφθαρμένος ἀπ' τὸν ἄλλο: Τὸ ἄτομο εἶναι τὸ διεφθαρμένο μέρος ἐνὸς διε-
φθαρμένου εἰδολογικοῦ ὅλου, ποῦ ἤδη ἡ **Ζωὴ ἀποβάλλει** — ἡ ἴδια περιελθοῦσα σὲ μιὰ τό-
σο ζοφερὴ διαλλήλιαν, ποῦ ἀποκλείεται νὰ γλυτώσει χωρὶς μιὰ μείζονα καταστροφὴν...]

Ἐν κατακλείδι: Δὲν γνωρίζω ἂν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει καιρὸ νὰ ἐπανορθῶσει, ν'
ἀλλάξει κάτι, νὰ περισώσει κάτι — **δὲν τὸ νομίζω!** Ὅτι, ἀκόμα κι ἂν ἀποσκορακίσει τὸν
ταπεινὸ, χυδαῖον ἐγωτισμὸ του, δὲν θὰ μπορέσει ν' ἀποκαταστήσει τὴν ἐπαφὴ του μὲ τὸ
λόγον (μὲ αὐτόνοητο πὼς δὲν ὁμιλοῦμε γιὰ... στιχάκια, ἐπιστρέφουμε ἤδη στὸ χῶρο μας:
στὸ θέμα ἀπ' τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπεμάκρυνε πολυῶδυνη ἀντίληψις εὐθύνης, τουτέστι τὸ πέ-
ρασμα στὸ προσκήνιο ὡς «μεγάλων», «ὀδηγητῶν», «ἀγωνιστῶν τοῦ λαοῦ» τῶν ἀβαθῶν —ἀ-
μετροεπῶν —Θερσιτῶν ὄχι σπάνια]...

Ἐνακεφαλαίωσις-Συνοπτικὴ δεῖξις

Στὶς προηγηθεῖσες συνέχειες τούτης τῆς ἐργασίας εἶδαμε, πὼς, ἂν ἀναλύσουμε ἓνα λο-
γοτεχνικὸ κείμενο στὶς λέξεις ποῦ τὸ συνιστοῦν (καταχωρημένους σὲ «μέρη τοῦ λόγου» —
πλὴν μονοσυλλάβων), θὰ ἔχουμε αὐτομάτως:

α. Τὴν «ἀναφορά» τοῦ συγγραφέως ἥτοι τὰ «πράγματα τοῦ κόσμου» στὰ ὁποῖα «ἀναφέ-
ρεται» (οὐσιαστικά).

β. Τὰ «περὶ τὴν ἀναφορά» του ἥτοι τὰ «πράγματα τοῦ κόσμου» τὰ ὁποῖα «ἀναφέρει» —
ὅσα θεωρεῖ σκόπιμο ν' «ἀναφέρει» γιὰ ὅσα θεωρεῖ σκόπιμο ν' «ἀναφερθεῖ» (1). [Κοντὰ
στὸ νοῦ πὼς ἐπιλέγεται-προκρίνεται ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ἐπαρκές, πολῦτιμο, μείζον, οὐ-
σιῶδες —**ποτὲ τὸ ἀνεπαρκές, εὐτελές, ἥσσον, ἐπουσιῶδες!** Ποιὸς ποιητὴς παραδέχεται λί-
γο καὶ δευτερεῦον, ὅτι τὸν ἀπασχολεῖ —**ὄχι πολὺ καὶ πρωτεῦον;** Ἰδιαίτερα σὲ μᾶς ἐδῶ,
ποῦ ἡ **κοινὴ ἀνεπάρκεια-ἀναξιοῦς** λαοῦ-συγγραφέως φέρει τὸν τελευταῖο εἴτε **φαιδρὸ πρό-
σωπο** (ἀδελφὴ ἢ μαμὸθρεπτο φλῶρον τὸν ἀναγνωρίζει στὴν «ἐπιθεώρησι» τὸ θεατριζόμενο
κοινό...) εἴτε... ὀδηγητὴ καὶ ἀγωνιστὴν τοῦ λαοῦ...].

γ. Τὰ «ὀλικά-ἐργαλεῖα» ποῦ χρησιμοποιοεῖ ὁ συγγραφεὺς —ὅπως ἡ εἰδὴ τους διαγράφε-
ται δειγματοληπτικὰ κατωτέρω:

«**πὼς ἐγυμνώθη ὁ γούργουρας σὰν τοῦ σφαγμένου χοίρου**» (Παναγιωτάτος)
«**στὸ τερα-τῶδες πει-θόμενοι - τῶν ἀντεν-δείξεων**» »
«**παρὰ νὰ κλέβουμε τὰ ψίχουλα τοῦ ψωμιοῦ τῶν ἀπελπισμένων**» (Βρεττάκος)
«**κ' ἔφτασ' ἀργά, κι, ὦ ποῦ ποτὲς μὴν ἔφτανε τέτοια ὥρα**» (Ρίτσος)

Ἦδη, μὴ παραλείποντες καὶ **συνοπτικὴ** τὴν κατάδειξι τοῦ ποῦ ὀδηγεῖ τὴ γλῶσσα καὶ
τὴ Χώρα (τὸ **ἴδιο εἶναι**) τὸ «σύνδρομον Φόρη» [ἡ αὐτάρεσκῃ ἀχαρωσύνη μιᾶς αὐχμηρότα-
τα ἐπίμονης στειρότητος καὶ ἀγονίας, ξαφνικὰ κατανοητῆς μὲ τὴν... ἔκστασι τοῦ κ. Φόρη
γιὰ τὴν κοίμισασι στῇ φυλῇ τὸ **ἦθος τοῦ κηπουροῦ**... μεγαλωσύνην —μιὰν ἀνάποδη μέ-
λισσα, ποῦ συγκιρνώντας ὅλες τίς νεοελληνικὲς «μοσκοβολιὰς» παρήγαγε τὸν πιὸ αἰσχρὰ
τερατογόνο «**βασιλικὸ πολτὸν**»] (2), ἀναζητήσαμε στὸ εὐσύνοπτο ἓναν πλέον ἀποστομω-
τικὸ-περιφρονητικὸ καταλύτην, πιό... ταρακουνητήν.

Μὲ φανερὸ λοιπὸν πὼς ἀπ' τοὺς δημοσιευθέντες πίνακες λέξεων («**Δαυλὸς**» / 71) γίνε-
ται ὁρατὴ ἡ ὑπαρξὶς **δύο γλῶσσῶν** (μιᾶς τῶν Καλιόρη-Παναγιωτάτου κι ἄλλης τῶν Ρί-
τσου-Βρεττάκου) [μὲ τὴν ἔννοια πὼς τὸ δεύτερο ζεῦγος εἶναι ἐπαρκὲς νὰ χειρίζεται τὴν
ἐλληνικὴ μόνον στὴν ποσότητα-εἰδὴ ποῦ τὴν συνιστᾷ «**γλῶσσαν τῆς κουζίνας**»], ἀποφασί-
σαμε νὰ δώσουμε (καὶ μινιατοῦρα...) τὸ βαθμὸν ἰκανότητος μιᾶς ἐκάστης (γλῶσσας) σ' ὁ-
τι ἀφορᾷ: τὸ μὲν στὸ πόσα καὶ ποιά ἐκ τῶν «πραγμάτων τοῦ κόσμου» ἡ ἴδια **περιέχει-ὄνο-**

μάζει (καί συνεπῶς μπορεῖ νά διακινήσει τίς λέξεις πού τὰ συμβολίζουν...), τὸ δὲ στὸ βαθμὸ πού **μαρτυράει** τοὺς χρήστες τῆς ὅ,τι εἶναι —τὸ βαθμὸν (ἀν)επαρκείας τους...

Ἴδου λοιπὸν ὁ λόγος πού φθάσαμε στὴν **κατὰ ζεύγη** σύγκρισιν τῶν τεσσάρων συγγραφέων, τουτέστι στὴν παράθεσι τῶν «πραγμάτων τοῦ κόσμου» πού ἡ ποσότητα καὶ εἶδή τους (ἀπόστασι τους ἀπ' τὴν «καθημερινότητα») βεβαιώνει ἱκανὸ νὰ φθάσει ἕνα ἕκαστο τῶν ζευγῶν. Σημειώνοντας ἐμφαντικὰ ὅτι μόνον οἱ τοῦ δευτέρου ζεύγους βραβεύθηκαν κατ' ἐπανάληψιν μὲ «Κρατικό», συνταξιοδοτήθηκαν («τιμητικά» —ἀχρεωστήτως!), ἐξελέγησαν ἐπίτιμοι διδάκτορες (!) καὶ ἀκαδημαϊκοὶ (σὲ λίγο γίνεται καὶ ὁ Ρίτσος...), ὅτι κείμενά τους **διδάσκονται** **στὰ σχολεῖα** (!) κι ὅτι οἱ Μηχανισμοὶ Προβολῆς παραπλανοῦν τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ μὲ τὴν ἐν... αὐτοθυσίᾳ δαπάνη τους «γιά τὸ ψωμί, λευτεριά καὶ πνευματικὸ του ἀνέβασμα» (ἄσε πού ἔχουν ἐξαντληθεῖ στὸν **ἀγῶνα** γιὰ τὴν... παγκόσμια εἰρήνη καὶ πανανθρώπινη ἀγάπη!)...

— Δὲν ἀποδεικνύεται αὐτό;

— ...ὕπογραμμίζω πῶς ὁ βαθμὸς ἐπαρκείας τῶν δυὸ αὐτῶν κυρίων βεβαιώνεται ἐκτόπλασμα καὶ **πρότυπον τῆς φυλετικῆς... ἐπάρκειας** σ' ὅσα **σήμερα τὴν ἐκφράζουν!** Τουτέστι στὸ πασιδῆλο τῆς ἐξοργιστικῆς συγκρίσιμης **ποσότητος** (ἐλάχιστον) καὶ ἄμεσα σταθμητῆς **εἰδῆς** (ἀβαρὲς) —δυνάμει πιά βεβαιουμένων **δεικτῶν ἀνυπερβάτων**, ὁρίων πέραν τῶν ὁποίων ἡ **ὕβρις** δῆθεν! Τὸ γελοῖον τοῦ πράγματος ἀποκαλύπτεται στὰ ἐρωτήματα:

1) Ὡστε στόχος τῶν **μεγάλων** Ἑλλήνων ποιητῶν εἶναι ἡ **μείωσις τοῦ λόγου** στὰ ὅρια τοῦ κουτσομπολιοῦ, στίς «λέξεις τῆς κουζίνας», στὴ γλῶσσα τοῦ γύφτικου τσαντηρομαχαλαῖ;

2) Ὡστε ἡ **μεγαλωσύνη** τῶν ποιητῶν συνίσταται στὴν ιδιότητά της νὰ **υπερβαίνεται** ἀπ' τὴν... **μὴ μεγαλωσύνη;**

Κύριοι, ἂν ὁ λόγος σας κατέληξε πρότυπο καὶ ὑπόδειγμα γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ λαό, τὸ νέο ποιητὴ, τὸ νέον λογοτέχνη, γιατί δὲν βγαίνετε νὰ ὑποστηρίξετε ὅτι ὄντως οἱ **πέντε ἀνάπηρες** λέξεις σας, αὐτὰ τ' ἀξιοθρήνητα «μάμου νάνι κάκα» σας, εἶναι ἡ **ἀρίστευσις** **στὸ λόγο** —πῶς ἡ **ποσότης καὶ εἶδη** τῶν λέξεων Καλιόρη-Παναγιωτάτου εἶναι «παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴν»; Γιατί βουβαίνεστε;

Πῶς δὲν βλέπετε τί **μεθύσι θριάμβου** θὰ ἦταν ἡ θούρια, ἐγερτήρια **ὁμολογία** τῆς πλάνης σας σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὴ γλῶσσα; Πολὺ περισσότερο, πού σᾶς δίδεται ἡ **μοναδικὴ εὐκαιρία**,

αἰρόμενοι εἰς περιωπὴν διδάχων (!),

νὰ κληροδοτήσετε στὴ φυλὴ τὸ ὕψιστο μάθημα: πῶς ἡ **παραδοχὴ τῆς πλάνης** εἶναι ὁ **μείζων θρίαμβος**, πῶς στὴν περίπτωσί σας (μεγάλοι ἀ λὰ ἑλληνικά, φτασμένοι στὸ πουθενά —τὴν ἡμέρα τῆς κηδείας σας θὰ ἔχετε πεθάνει **γιὰ πάντα**), θὰ ἐξασφάλιζε τὸ μόνον «**μεγάλο**» σας, μιὰ **ὁμολογία ἦττας!** Ὅτι ἔτσι κάνοντας, καὶ ἀμύνετε αὐτὸν τὸν ἔρμο λαὸ «ἐξενάντια στὴν ἀτιμὴ ἐξουσία» [ἀλήθεια, πῶς γίνεται **δηλωμένους ἐχθροὺς τῆς**, «ἀγωνιστάδες τῆς λευτεριάς τοῦ λαοῦ», νὰ σᾶς... καλοπληρώνει γιὰ νὰ προστατεύετε τὸ λαὸ ἀπ' τὸν... ἑαυτὸ τῆς;], καὶ «καθαρίζετε» μὲ τὴν εὐθύνη σας: **αὐτοὶ** πού εἰσθε, μ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα, τί ἄλλο πάρεξ **αὐτὰ** θὰ λέγατε —ἐλαφρολογήματα, μπακατέλες;... «Πρὸυν» καὶ «κτάλ» (καλὰ καὶ ἅγια...) εἶναι μόνον γιὰ τὸ σοφρά, γιὰ τὴν αὐτονόητη ἀγιότητα τῆς «μάσας». Ὅμως, ἂν **αὐτὰ μόνον** ξέρετε (πασιδῆλο στοὺς πίνακες λέξεών σας —«**Δαυλός**» / 71), ποτὲ δὲν θὰ εἶπητε «ὕποτείνουσα», «κρυσταλλολυχνία»! Θὰ εἶπητε μόνον «**μαμουνανικάκα**» —θὰ τὰ ἰδῆτε στὴν ἐπόμενη συνέχεια...

...

Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἀβάθεια-ἀβάρεια, ἱκανὴ νὰ καταπίνει ὄχι «κάμηλον» μά... βροντοσαυρίνα στὸ μῆνα της, πρῶτα **παραδέχεται** τοὺς «μεγάλους ποιητὲς» κ' ἔπειτα (δὲν) τοὺς διαβάζει. Ἔτσι, ἡ ἀνυπαρξία **μετρητικῶν ὀργάνων** στὴν τέχνη τοῦ λόγου, ἡ ἑλλειψις ἐπιστημονικῶν μεθόδων ἐρεῦνης, ἐπιτρέπουσα τὴν αὐθαίρετη, ἀτεκμηρίωτη, κομπραδόρικη ἀξιολόγησί του κ' ἐκμηδενίζουσα-ἐκχυδαίζουσα τὴν ἀξιοπιστία του, ἐξώθησε στὴν

περὶ τὰ νοήματα πώρῳσιν τὸ σημερινὸν ῥῆλλον (3). Τὸ ἀποτέλεσμα, ὁρατὸ εἴτε στὸ τί πράγματι εἶναι σήμερον ὁ ποιητὴς [ἀδελφὴ, φλῶρος, κουφιοκέφαλος, φαπλατᾶς...], εἴτε στὸ πῶς τὸν ἐπιβάλλει ἡ ἐξουσία (ἐξουσιαστικότης — «ἀγωνιστὴ τοῦ λαοῦ» ντυμένον βελουδομέταξο καὶ γούνα!), ὑποσκάπτει, διαφθείρει καὶ ἐξαντλεῖ τὴ χώρα: ἡ φυλὴ, μὲ χαμένη ὀριστικὰ πᾶς τὴν αὐτοπεποίθησίν της, ἀρνεῖται νὰ γεννάει [παιδιά, ποὺ ἄλλοτε θὰ ἐξο- ντωθοῦν «χίτες» ἢ «συμμορίτες» κι ἄλλοτε θὰ τραυματισθοῦν, ταπεινωθοῦν γιὰ πάντα, αὐτοδηλητηριαζόμενοι πληβεῖοι ποὺ ποτὲ δὲν θὰ μπορέσουν νά... διακριθοῦν, ποὺ δὲν θ' ἀποκτήσουν οὔτε καν... «μερσεντὲς» καὶ θὰ ῥῳ πάντοτε ἓνα «τίποτε», ἀκόμα κι ἂν πιοῦν δυὸ ῥμαζόνιους... κόκα κόλλα: Τὸ χίλια ἐννιακόσια ἐνενήντα τρία (1993—σὲ πέντε χρό- νια!) ἡ χώρα μας θὰ ῥχει 20% λιγότερη νιότη, 20% λιγότερα παιδιά —θὰ τῆς περισσεύουν ἐπτά χιλιάδες... δάσκαλοι!!! (ἐφημερίδες 31 Μαρτίου 1988)].

Μὲ δοκιμήν τὸ φθόγγον «ε» βλέπουμε ἤδη πόσα καὶ ποιά, τί, πόσο καὶ πῶς μπόρεσε νὰ «καταπιαστῇ» ἕκαστο τῶν δύο ζευγῶν (στὴν ἴδια ἕκτασιν κειμένου —τετρακοσίων λέ- ξων γιὰ ἕκαστον πλὴν μονοσυλλάβων), ὥστε νὰ μὴ μένει ἀμφιβολία ὅτι τὸ ζεῦγος ποὺ κομίζει τὴν λίγη, ἀνάλατη, ἀνάλαδη καὶ τσιρλετὴ φάβαν εἶναι τῶν Καλιόρη-Παναγιωτά- του...

— Κοροϊδεύεις!

— Νὰ μὲ κάψει ὁ ῥ Αἱ Γεράσιμος! Μὰ τί ἄλλο, ὅταν ἡ δυνάμει... πρῶτον ποίησις Ρί- τσου-Βρεττάκου ἐξαντλεῖται στὸ μέγα ζόρι δεκαοκτῶ (18) «πραγμάτων τοῦ κόσμου» (λαμβάνομένων ἀδιακρίτως σὲ πρόσωπα, ζῶα, ἀντικείμενα, ἐννοίες, ιδιότητες, ἐνέργειες, καταστάσεις, πάθη...), ἐνῶ ὁ (ὕστερῶν; φευκτός;) λόγος τῶν Καλιόρη-Παναγιωτάτου ἐ- κτείνεται σὲ σαραντατέσσερα (44) «πράγματα τοῦ κόσμου»; Τί ἄλλο, ὅταν οἱ σαραντατέσ- σαρες (44) λέξεις τῶν Καλιόρη-Παναγιωτάτου δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἴδια τους, ἡ ἐαυτῶν προ- σκύρῳσις σὲ καράτια ἀνεύρετης πᾶς πολυτιμότητος στὸ νεοελληνικὸ λόγον (βλέπε στὸ «Δαυλόν» / 71 τίς λέξεις τοῦ πρυτάνεως κ. Δ. Φατούρου) — ὅταν οἱ δεκαοκτῶ (18) λέξεις τῶν Ρίτσου-Βρεττάκου αὐτοκαταφάσκονται ὅ,τι... εἶναι; Μὰ ἂς ὁμιλήσουν τὰ ἴδια τά... κουκκιά:

Λέξεις Καλιόρη-Παναγιωτάτου: 44. ῥ τούτων:

Οὐσιαστικά (18): ἐνδείξεις, ἐθελουφλία, ἐπενδύσεις, ἐπισήμανσι, ἐμβέλεια, ἐνδοσκοπή- σεις, ἐχεμύθεια, ἐξαρθρώσεις, ἐπίδρασι, ἐλξεως, ἐξᾶντα, ἐνιαίου, ἐτεροβαρές, εὐαισθη- σίες, εὐθύνη, ἐλεημοσύνης, εὐκολίας, ἐνάργεια.

ῥπίθετα-μετοχές (12): ἐπιτακτική, ἐλλειμματική, εὐτελῆ, ἐπιτηδευμένου, εὐρύτερη, ἐ- φιαλτικές, ἐκπρόθεσμες, ἐκφεύγοντες, ἐτέρου, ἐσωτερική, ἐξαντλημένοι, ἐκφραστικές.

Ρήματα (8): ἐνδίδουμε, ἐπαγίδευσεν, ἐπαληθεύουν, ἐξεμοῦν, ἐθίζει, ἐγγράφεται, ἔχει, εἶναι.

ῥεπρήματα (6): ἐμφαντικά, ἐξ ἀντικειμένου, ἐρμητικά, ἐπικινδύνως, ἔτσι, ἐδῶ.

Λέξεις Ρίτσου-Βρεττάκου: 18. ῥ τούτων:

Οὐσιαστικά (5): εἴσοδο, ἐρημιᾶς, ἐλπιδας, ἔρωτα, ῥ Ελληνόπουλο.

Ρήματα (10) —ἐπίθετα-μετοχές: μηδέν: εἶναι, ἐσπρωχνες, ἐγινε, εἰποῦμε, ἐλούστης, ἐφεξε, εἶχες, ἐφίλα, ἐτρεξα, ἐφτασα.

ῥεπρήματα (3): ἔξω, ἐκεῖ, ἐδῶ.

[Φρίκη, φρίκη, φρίκη: νὰ χρειάζεται τόση... **μεγαλοσύνη**, γιὰ νὰ καταγραφεῖ ὅ,τι ἡ **μικρότης** ἀντιπαρέρχεται σωστά —ἀφοῦ δὲν πρόκειται, παρὰ γιὰ νὰ τῆς λεχθεῖ πῶς... εἶναι, σπρώχνει, γίνεται, λέει, πλένεται, τρέχει, φτάνει ἐδῶ, ἐκεῖ, ἔξω... Καὶ νάναι, λέει, διδάκτορες Φιλοσοφικῶν Σχολῶν οἱ κ.κ. Ρίτσος καὶ Βρεττάκος...].

Θαρρῶ, ἔγινε ἀπόλυτα φανερό: Κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ μας, ἂν δὲν καταλαβαίνομε πῶς ἡ **ἀρίστευσις** στὸ λόγο εἶναι ἡ **ποσότης** καὶ ἡ **εἰδὴ** αὐτῶν ποὺ ἡ μεγαλοσύνη-μεγαλοφυΐα Ρίτσου-Βρεττάκου συλλαμβάνει καὶ ἐπιβάλλει **δείκτην καὶ γνώμονα**, πρότυπον καὶ φωτεινὸ παράδειγμα γιὰ τὴ φυλὴ... Κ' ἐπειδὴ θὰ προβληθεῖ πιθανῶς ὅτι σημαίνουν ὅχι οἱ ἀδάμαντες-λέξεις, ἀλλ' οἱ ἀδάμαντες «οὐσία, ὕψηλὸ νόημα, «ἐπικὸ τῆς σύλληψης», ἀπαντῶ: ἡ τέχνη δὲν γράφεται μὲ «οὐσίες» κ.λπ.! Γράφεται μὲ **λέξεις**! Μὲ **σύμβολα** δηλαδή, ποὺ ἡ ἴδια τοὺς **γεωμετρικὴ αὐτοκατάφασις** [ἦτοι τὸ ἐπὶ **ποιῶν καὶ πῶς** στοχάζεται-φιλοτεχνεῖ ὁ λογοτέχνης, φανερωτικὴ ἀκριβῶς ἔκτασης-συσχετισμῶν τῶν σαφῶς προσδιοριζομένων ἀπ' τὸν ἴδιο «πραγμάτων τοῦ κόσμου», ποὺ εἶναι εἰς **θέσιν** ν' ἀναγνωρίζει-προβλέπει-ἐρμηνεύει] βεβαιώνεται ὡς βαθμὸς **ἐπάρκειας** τοῦ λογοτέχνου στὸ ν' ἀντιλαμβάνεται-προσεγγίζει τοὺς

συμπαντικούς-ὄντολογικούς νόμους.

Αὐτὰ σημαίνουν πῶς ἡ **κατάδειξις** τῶν **λεκτικῶν** συμβόλων στὸ ἔργο τοῦ λογοτέχνου εἶναι **κατάδειξις αὐτοῦ ποὺ ὁ λογοτέχνης εἰσάγει** («περνάει») στὸ ἔργο του ἀκριβῶς, ἐπειδὴ **αὐτὸ ἐπιλέγει** —ἐπειδὴ αὐτὸ τὸν ἐκφράζει συστατικὸ-δομικὸ-δυναμικὸ «εἶναι»! Δὲν εἰπώθη τυχαῖα ὁ λόγος «**κουκκιά τρώει, κουκκιά μαρτυράει**»! Ὁ ποιητὴς ὅχι μπακατέλλες καὶ τρίχες, μὰ τὸ ὕψηλότετο, οὐσιαστικότετο, αὐθεντικότετο, πολυτιμότετο (θέλει νὰ) «περνάει» στὸ ἔργο του! Ὑψιλότατο, οὐσιαστικότετο, αὐθεντικότετο, πολυτιμότετο» ὁμῶς, ποὺ ἐπιλέγει μόνον **ἐν μέσω αὐτῶν ποὺ γνωρίζει**, αὐτῶν ποὺ **ἔχει τὴν ἐπάρκεια (δυνατότητα)** ν' ἀναγνωρίζει, προσεγγίζει, κατανοεῖ, ἐρμηνεύει, διερμηνεύει! Εἶναι ξεκαθαρισμένο: ὅ,τι **λείπει** ἀπ' τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ, εἶναι αὐτὸ ποὺ **ὁ ποιητὴς ἀγνοεῖ** —εἴτε αὐτὸ καθ' ἑαυτό, εἴτε ὡς ἀξία συσχετιστικὴ τῶν «πραγμάτων τοῦ κόσμου», ὡς ἀξίαν ποὺ ὁ ἴδιος θεώρησε (ἔκρινε) **ἀνάξια λόγου, ἀσήμαντη, δευτερεύουσα...** Προκειμένου γιὰ... πατάτες, αὐτὸ **κάνομε ὅλοι στὸν μανάβη**: διαλέγομε τίς «καλύτερες»

ἀπ' αὐτὲς ποὺ **ὕπάρχουν** στὸ **σακκί**

—ἕνας-ἕνας, μὲ τὴ σειρὰ μας διαλέγομε τίς «καλύτερες»,

ὡς ποὺ ν' ἀδειάσει τὸ σακκί!

...

Στὶς «πατάτες» Βρεττάκου, Ρίτσου, γράφοντος ὁ ἀναγνώστης ἀναγνωρίζει εὐχερῶς ποιὸς ἦταν ὁ **γονιαστικὸς ψουνιστὴς** —ποιὸς πῆρε τ' ἀποδιαλέγματα, τ' ἀποδιαλεγούρι, τὰ μαμουνανικάκα...

— Μαμουνανικάκα ὁ **θάνατος**; Ἡ δολοφονία τοῦ παληκαριοῦ τῆς Θεσσαλονίκης;

— Γιὰ τὸ **ἄτομο** ὁ θάνατος εἶναι ὄντως ἡ «κορύφωσις τοῦ δραματικοῦ»! Ὅμως μόνον **πρὶν πεθάνει τὸν δικό μου θάνατο!** Ἀφ' οὗτου πεθάνει, ναί, εἶναι μαμουνανικάκα, SIC μὲ κεφαλαῖα! [Ἀκόμα καὶ ὁ γνωστὸς «πόνος τῆς μάνας» (ὁ ἀναγνώστης ξέρει πόσο αὐτὲς οἱ σελίδες τιμοῦν τὴ γυναικα...) βεβαιώνεται παρουνυχὶς ἀπ' τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα (ἀπολησμόνησις ὑγίης, κατὰ φύσιν!)- ἰδιαίτερα ἐφεξῆς, καθὼς ὁ θεσμὸς «οἰκογένεια» ἐκτονοῦται σὲ σημεῖο ποὺ δὲ μπορεῖ ν' ἀμφισβητηθεῖ τὸ **ἀμοιβαῖο μίσος** (περιφρόνησις, ἀδιαφορία) τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογένειας —αἰτιολογημένο ἀπόλυτα στὶς σημερινὲς ἀφύσικες-τετρατῶδες συνθηκες!...]. Αὐτὰ σημαίνουν πῶς οἱ κάθε λογῆς «ἐπιτάφιοι» (θρῆνοι) εἶναι ὁ ἀνεπαρκὴς λυρισμὸς **ἀτόμου** —ἀνεπαρκὴς νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸ λυρικόν... ἀστράγαλο τοῦ βάρδου-λαοῦ (ἀποτυπωμένον στὸ ἀξέπεραστο μανιάτικο μοιρολόι, λογουχάριν)... Ποὺ θὰ εἰπεῖ πῶς οἱ λαοὶ δὲν χρειάζονται πιά ριτισκοὺς λυρισμοὺς **γιὰ τὸν θάνατο** τῶν νεαρῶν διαδηλωτῶν, μὰ τὸ γεωμετρικὸ ἔρεισμα **περὶ τὸν θάνατό** τους! Ἦτοι περὶ τοῦ **ποιῆς** ἦταν

οἱ συνθήκες, αἰτίες καὶ διαδικασίες ποὺ ἔστησαν τὴ δολοφονία τοῦ νεαροῦ τῆς Θεσσαλονίκης! Ὁ ἀδιάσειστον ἐπιχείρημα: ἂν ὁ χαμένος νεαρὸς ἐργάτης εἶχε διορισθεῖ **χωροφύλακας**, δὲν θὰ ἦταν ὁ **φονεμένος** (ποὺ κλαίει ἡ μάνα του), μὰ ὁ **φονιάς** (ποὺ ἡ δικὴ του μάνα **κατανοεῖ καὶ ἀμύνει** τὸ «δίκιο του»)!..

Αὐτὰ κι ἄς κλείσουμε ἐπὶ τέλους καὶ τούτη τὴ συνέχεια.

Σημειώσεις:

1) «Πράγματα τοῦ κόσμου» δὲν εἶναι μόνον αὐτὰ στὰ ὁποῖα **ἀναφέρεται** ὁ συγγραφεὺς (δσα ἐκφράζουν τὰ οὐσιαστικά του): εἶναι καὶ οἱ ιδιότητες, ἐνέργειες, καταστάσεις, πάθη ποὺ **ἀναφέρει** (δσα ἐκφράζουν τὰ ἐπίθετα-μετοχές του, ρήματα, ἐπιρρήματα) — ἂν ἀναφέρει «ἀλμυρός», «τρέχω», «ἄκρω», εἶναι φανερό πὺς ἀναφέρεται σὲ «ἀλμυρότητα», «τρέξιμο», «ἀκρότητα»...

2) Ὁ ἂν ἡ σημερινὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἦταν ὅχι ἡ ἐξοργιστικὰ γνωστὴ πτωχαλαζών «Κερά Κατίνα» τῶν γλωσσῶν, ἀλλ' αὐτὴ γιὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ταπεινότης μου μοχθῶ **καὶ ἐκτίθεμαι** ἕως θανάτου, ἂν δὲν εἶχαν καταργηθεῖ ἐξετάσεις καὶ βαθμολογήσεις στὴν παιδεία,

ἡ χώρα θὰ εἶχε σωθεῖ:

Δὲν θὰ τὴν ἔτρωγε, **σάρακας**, ἡ πληθώρα τῶν ἀναλφάβητων **κακοποιῶν ἐπιστημόνων**, ἡ οἰκτρά ἐνδημοῦσα «πτυχιῖτις» — ἡ ἀπόρριψις τῶν λοιπῶν τρόπων βιοπορισμοῦ ὡς... ταπεινωτικῶν γιὰ τοὺς... μορφωμένους ἀποφοίτους τῶν λυκείων: Καθὼς ἀπ' τὸ δημοτικὸ θὰ ξεχώριζε τὸ στὰρι ἀπ' τὴν ἡρα καὶ καθὼς ἀπ' τὸ δημοτικὸ ἐπίσης θ' ἄρχιζε ἡ διαβάθμισις-κατάταξις ὧν, ἡ χώρα θὰ εἶχε ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὴς πληγὲς τοῦ Φαραῶ — αὐτὴ τὴν ἐφιαλτικὴ καὶ δυσώδη «δωρεὰν παιδεία», ποὺ ἐμάρανε τὴ φυλετικὴν ἀλκὴν διαφθείρουσα τὴ διαφθορά, ἐκπορνεύουσα τὴν πορνεία, συλοῦσα τὰ συληθέντα...

3) Ὁ ἂν ὅσο ξέρω, ὅ,τι ὑπάρχει εἶναι μόνον ἡ στατιστικὴ μέθοδός μου (ποὺ σὰν σύλληψις δὲν παραμοιάζει... στατιστικὴ), ἀποστομωτικὴ σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν **τεχνικὴ** τοῦ λόγου. Τοῦτα μὲ πολλὴ συστολήν.

N. ΚΕΧΑΓΙΑΣ — ΝΑΙΘΩΝΑΣ

Ἑλπινίκη

Σὲ πρόσμεναν γενιές.
Καὶ ἦρθες μὲ τὰ ροῦχα
τῶν πόθων!
Εἶχες καὶ σκῆπτρο μὲ γραφή:
Συμβόλαιο, τάχα,
γιὰ ἰσοδύναμο καὶ ἰσοδίκαιο.
Ἔτσι τό 'λεγες!

Καὶ σὲ πίστεψαν οἱ λεύτεροι,
οἱ θρεμμένοι μὲ πόθους
ἀνεκπλήρωτους.
Καὶ τοὺς γέλασες!
Ἦσαν ὠραία, ὅπως οἱ πόρνες,
Ἑλπινίκη, μὲ τοῦ Κίμωνος τὴς δόξες...
Ὑπουλὴ, κρυφὴ Πανδώρα...
Κάτι χειρότερο: Ἦσαν μιὰ ἀπάτη!

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Περὶ τοῦ κ. Ἀντωνίου Τρίτση

Κύριε διευθυντά,

Σχετικῶς μὲ τὸ κύριον ἄρθρον σας διὰ τὰς συνθήκας παραιτήσεως τοῦ κ. Ἀντωνίου Τρίτση ἃς μοι ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσω τὰ ἑξῆς:

Μίαν λίαν σπανίαν περίπτωσιν ἀπολύτου σχεδὸν ὁμοφωνίας καὶ «ἐθνικῆς ὁμοψυχίας» ἀποτελεῖ, νομίζω, ἡ γενικὴ ἐπικρότησις καὶ πανηγυρικὴ ἀποδοχὴ τῆς παραιτήσεως ἢ μᾶλλον ἀπολύσεως (ἀποπομπῆς) τοῦ τέως Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ὑπὸ τοῦ συνόλου τῆς Κοινῆς Γνώμης, ὅφ' ὧν δηλ. τῶν παρατάξεων ἀπὸ τῆς Ἀκρας ἢ Ἀκροτάτης Ἀριστερᾶς μέχρι τῆς Ἀκρας Δεξιᾶς, τῶν παραγόντων τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως περιλαμβανομένων.¹

Βεβαίως ἐκ τῶν κυριωτέρων «τρωτῶν» τοῦ κ. Τρίτση, ἐκτὸς ἄλλων ὁμοίας ἢ ἀναλόγου φύσεως καὶ ἐξ ἴσου βαρυσημάντων, ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα:

α) Οὗτος, ἐν πληρεὶ ἀκμῇ καὶ θριάμβῳ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Μεταρρυθμίσεως παρασυρόσης ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ μεγάλα ἐμπόδια τῆς μορφώσεως καὶ τῆς προόδου τοῦ Λαοῦ, ἀπολιθώματα ἐν πολλοῖς τοῦ παρελθόντος ἀλλὰ καὶ ἐπιτελέσματα τῆς Προγονοπληξίας, ὅπως ἡ χρῆσις π.χ. ὡς ἐπισήμου τῆς λογίας μορφῆς τῆς Νεοελληνικῆς, ἡ διδασκαλία τῶν Ἀρχαίων ἐκ τοῦ πρωτοτύπου καὶ εἰς τὸν κατώτερον καὶ ὑποχρεωτικὸν κύκλον τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἡ πείσμων διατήρησις τοῦ παραδοσιακοῦ τρόπου γραφῆς καὶ πλεῖστα ἄλλα προσκόμματα ἄλλοτε ἀνυ-

πέρβλητα, εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, συνέλαβε τὴν βδελυρὰν ἰδέαν τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ μαθήματος τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου εἰς τὰ Γυμνάσια, ἔσχε δὲ τὸ σθένος καὶ τὸ θράσος, παρὰ τὴν ὁμόφωνον ἀντίθεσιν πρὸς αὐτὸν τοῦ «Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου», νὰ ἐμμεῖνῃ καὶ νὰ ἐξαγγεῖλῃ τὴν ἰδέαν ταύτην, προέβη μάλιστα καὶ εἰς συγκρότησιν Ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἀνέθεσε τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

Ἀλλὰ, κύριε Τρίτση, ἡ κατάργησις ἀκριβῶς τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων κειμένων ἐκ τοῦ πρωτοτύπου εἰς τὴν κατωτέραν βαθμίδα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν φοιτοῦν σήμερον ὑποχρεωτικῶς τὸ σύνολον τῶν Ἑλληνοπαίδων, δὲν ἀπετέλεσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ θεμελιῶδες καὶ κεντρικὸν καὶ πλέον οὐσιῶδες γνώρισμα τῆς Γλωσσικῆς Μεταρρυθμίσεως ἥδη ἀπὸ τῆς πρώτης φάσεως τῆς ἐπιβολῆς τῆς (1964-1967); Καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐψηφίσε τῷ 1976 ὁμοφώνως καὶ πανηγυρικῶς τὴν Μεταρρύθμισιν ταύτην, πασῶν τῶν ἐν αὐτῇ πολιτικῶν παρατάξεων ὑπερθεματιζουσῶν ἐν τῇ ὑπερψηφίσει τοῦ γενναίου τούτου μέτρου καὶ ἀμιλλωμένων ἐν τῇ ἐπιδείξει προοδευτισμοῦ καὶ δημοκρατικότητος; [Πλὴν ἐλαχίστων βεβαίως περιπτώσεων, τῶν ἀσημάντων κ.κ. Ἰσ. Λαυρεντίδου, Κ. Σερεπίσιου, Δ. Ζακυθνοῦ, Κ. Τρικούπη, Χρ. Γραμματίδου καὶ δύο εἰσέτι ἄλλων, νομίζω, Ἐ. Ἐλευθεριάδου καὶ Π. Καλογιάννη, οἵτινες μόνον αὐτοὶ ἐτόλμησαν πράγματι νὰ διατυπώσουν τότε ἀπὸ τοῦ

1) Καὶ εἶδον μὲν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ ὕμνοι τινες πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τ. Ὑπουργοῦ, ὡς ὑπὸ τοῦ κ. Τ. Λιγνᾶδη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἡ Καθημερινή» τῆς 15-5-88, σ. 17, «*Ζῇ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος*» καὶ τοῦ κ. Γ.Θ. Λαμπιδῆ εἰς τὴν «Ἀὐριανὴν τῆς Κυριακῆς» τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας, σ. 8, καθὼς καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς του πρὸ διετίας περίπου ὑπὸ τοῦ Προέδρου Συλλόγου Καθηγητῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων (Π. Νικολοπούλου) ὡς τοῦ σπουδαιότερου ἐκ τῶν διατελεσάντων Ὑπουργῶν τῆς Παιδείας ἀπὸ τῆς Μεταπολιτεύσεως τοῦ 1974 καὶ ἐντεῦθεν. Ἀλλ' αἱ ἐλάχιστα αὐταὶ ἐξαιρέσεις, ὅπως πάντοτε, συντελοῦν εἰς τὴν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ κανόνος.

Βήματος της Βουλής επιφυλάξεις και αντιρρήσεις].²

“Οθεν και «υλοποιήσεις» της προτάσεως Σας αυτής, σὺν τοῖς ἄλλοις, θὰ ἀπετέλει ἔμμεσον μὲν, ἀλλ’ ἔμπρακτον καὶ δεινὴν ὕβριν καὶ προσβολὴν κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ «Ἐθνάρχου» κ. Κ. Καραμανλῆ, τότε Πρωθυπουργοῦ, τοῦ Ἀρχηγοῦ τότε τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως κ. Γ. Μαύρου, αὐτοῦ τούτου τοῦ νῦν Πρωθυπουργοῦ κ. Ἀ. Γ. Παπανδρέου, τοῦ κ. Χ. Φλωράκη, τοῦ κ. Α. Κύρκου, τοῦ τέως Πρωθυπουργοῦ κ. Γ. Ἰ. Ράλλη, ὁ ὁποῖος μάλιστα ὡς Ὑπουργὸς τότε τῆς Παιδείας προεξηρχε τῆς πανηγυρικῆς τελετῆς κηδεύσεως καὶ ἐνταφιασμοῦ ἐν τῇ Βουλῇ τῆς Λογίας Παραδόσεως ἐν γένει, καὶ πάντων τῶν τότε Βουλευτῶν, πλὴν τῶν προαναφερθέντων, καὶ οὐ μόνον τῆς Πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Πνευματικῆς Ἠγεσίας τοῦ τόπου, ἥτις ἐπίσης ἐκτὸς ἐξαιρέσεων ἔσπευσε προθύμως καὶ προσηνῶς σαίνουσα καὶ περιδεῆς νὰ συμμορφωθῇ πλήρως πρὸς τὰ κελεύσματα τῶν Πολιτικῶν Ἠγετῶν.

β) Ὁ αὐτὸς κ. Τρίτσης διέπραξε καὶ τὸ ἐξῆς: Γενόμενος Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας δὲν συνεμορφώθη καὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν (πρᾶξιν) αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀμέσου προκατόχου του, ἐπὶ τῆς ὑπουργίας ἀκριβῶς τοῦ ὁποίου ἐπεβλήθη διὰ νόμου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἡ κατάργησις τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς χρήσεως αὐτῶν. Ὁπαδὸς προφανῶς ὢν τοῦ πατροπαράδοτου τρόπου γραφῆς ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ ὁ ἴδιος κατὰ τὸν τρόπον τούτον. Ἀλλὰ μὴ ὑπαρχουσῶν πλέον ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Παιδείας γραφομηχανῶν μετὰ τόνων καὶ πνευμάτων, διὰ νὰ ὑπερκεράσῃ τὸν νόμον λόγῳ τῆς πείσμονος ἔμμονῆς του, προσέφυγεν εἰς τὸ ἀκόλουθον ἀπαράδεκτον τέχνασμα. Συνέτασεν ἰδίᾳ χειρὶ ἐγκυ-

κλίους καὶ παρέδιδε ἀκολούθως τὰ χειρόγραφα του εἰς φωτοτυπικὰ μηχανήματα, ἐν συνεχείᾳ δ’ ἐξαπέστελλεν αὐτὰς πρὸς τοὺς παραλήπτας ἐν φωτοαντιγράφοις. [“Ὅρα σχετικὰ δημοσιεύματα τῆς ἐφημερίδος «Ἡ Βραδυνή», ἥτις καὶ εὐλόγως κατεκεραύνωσεν αὐτὸν διὰ τὸ τέχνασμά του τοῦτο³].

γ) Ἀλλ’ ὁ κ. Τρίτσης προέβη ἀκόμη εἰς τὸ ἀκόλουθον τόλμημα. Ἐν πλήρει συνεδριάσει τῆς Βουλῆς τῇ 14-3-1988 ἀπὸ τοῦ Βήματος αὐτῆς⁴ ἐξαπέλυσε βιαίαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἑλλάδος καὶ κατήγγειλεν αὐτὸ πρὸς τὸ Πανελλήνιον ὡς τὸν κύριον δημιουργόν, ἠθικὸν αὐτουργόν καὶ ὑπαίτιον τῆς γενικῆς ἀναστατώσεως ἢ «ἀναμπουμπούλας», ἥτις κρατεῖ ἀπ’ ἄκρου εἰς ἄκρον σήμερον εἰς δόλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἀλλὰ, κ. Τρίτση, τί θὰ ἠθέλατε δηλαδὴ νὰ κάμωμεν; Μήπως νὰ ἐπαναφέρωμεν τὴν ὑπ’ ἀριθμ. 1010/1965 ἐγκύκλιον τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου, ἥτις ἀπηγόρευε μὲν ῥητῶς καὶ αὐστηρῶς τὴν κομμουνιστικὴν προπαγάνδαν καὶ τὴν ἐν γένει δρᾶσιν τῶν κομμουνιστῶν ἐν τοῖς σχολείοις, ἀλλὰ συναφῶς ἀπέκλειε καὶ τὴν πολιτικοποίησιν καὶ τὴν κομματικοποίησιν σπουδαστῶν καὶ μαθητῶν; Ἡ κρίνετε τὸν ἑαυτὸν Σας εὐφύεστερον, ὀξυδερκέστερον καὶ γενναϊότερον τοῦ «Ἐθνάρχου» Κ. Καραμανλῆ καὶ πάντων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι συναπετέλεσαν μετ’ αὐτοῦ τὴν «Κυβέρνησιν Ἐθνικῆς Ἐνότητος», ἥτις εὐθὺς ἅμα τῇ Μεταπολιτεύσει τῇ 1974 ἔσπευσε νὰ υἱοθετήσῃ ἀσυστητὴ πᾶσας τὰς πρὸς αὐτὴν εἰσηγήσεις τῶν ἐκπροσώπων τότε τῆς «Προόδου», ἐν οἷς καὶ τὴν ἄμεσον κατάργησιν τῆς ἐγκυκλίου ἐκείνης; Καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι οἱ λόγοι Σας καὶ αἱ ἐνέργειαι Σας αὐταὶ ἀποτελοῦν ὡσαύτως ἔμπρακτον ὕβριν καὶ δεινὴν προσβολὴν κατὰ πάντων τούτων; Ἴδού

2) Βλ. «Ἐπίσημα Πρακτικά τῆς Βουλῆς» τῆς 5 καὶ τῆς 8 Ἀπριλίου 1976, σ.σ. 4046-4048 καὶ 4161-4170.

3) Βλ. π.χ. διαταγὴν τοῦ «Πρὸς Ὅλες καὶ Ὅλους τοὺς Ἐργαζομένους στὸ ΥΠΕΠΘ» τῆς 22-6-1987, ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή» τῆς 28-6-1987, σ. 40.

4) Βλ. «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 15 Μαρτίου 1988, σσ. 6-7 καὶ λοιπὰς ἐφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας.

διατί καθίστασθε εὐλόγως ἀντικείμενον διωγμοῦ ἐκ μέρους πάντων.

δ) Τέλος ὁ κ. Τρίτσης ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ «παχέος ἐντέρου» δῆθεν τῶν σπουδαστῶν. Δεινὴ καὶ τοῦτο ὕβρις κατὰ τοῦ συνόλου τῆς φοιτητικῆς καὶ μαθητικῆς σήμερον νεολαίας. Δηλαδή, κ. Τρίτση, Σεῖς τί θέλετε νὰ δηλώσετε καὶ τί ἐπιθυμεῖτε; Μήπως νὰ ἐπανεέλθωμεν πλησίοντι εἰς τὰς περιόδους ἐκείνας τοῦ παρελθόντος, καθ' ἃς φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι, μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι οὐ μόνον νὰ δεῖρουν ἐν ἀνάγκῃ τοὺς καθηγητὰς τῶν⁵ δὲν ἐτόλμων, ἀλλ' οὐδὲ νὰ καπνίζουσιν ἐλευθέρως ἢ εἰς στοιχειώδεις μεταξὺ τῶν ἐρωτικὰς ἐκδηλώσεις, διαχύσεις, χειρονομίας κ.λπ. νὰ ἐπιδίδωνται; Εἰς ἐποχὰς δηλαδὴ ἄκρας σεμνοτυφίας καὶ ὑποκρισίας;

Καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι αἱ ἀντιλήψεις Σας αὐταὶ εἰς ἄκραν ἔρχονται ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀντιστοιχοὺς ἀπόψεις οὐ μόνον πασῶν τῶν ἄλλων πολιτικῶν παρατάξεων, τῆς Δεξιᾶς — καὶ ἰδίᾳ τῆς πεφωτισμένης περιλαμβανομένης, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου τοῦ Κόμματός Σας, π.χ.⁶ τὰς ἰδέας τῶν κ.κ. Στ. Τζουμάκα, Ἄ. Τζοχατζοπούλου καὶ Κ. Λαλιώτη, τοῦ τελευταίου μάλιστα τούτου ὡς Ὑπουργοῦ «Νέας Γενιάς» διατελέσαντος χορηγοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκφραση», ὅπερ ἐκήρυσε⁷ ἐν ταῖς «Φοιτητικαῖς Ἑστίαις» πρὸς τοὺς νέους τὴν ἄκραν μέχρι ὁμοφυλοφιλίας καὶ αἰμομιξίας ἐρωτικὴν ἐλευθερίαν; Ἐνώπιον τοσαύτης προοδευτικότητος Σεῖς τί ἔχετε νὰ ἐπιδειξέτε; Μὴδὲν. Τοῦναντίον μάλιστα. Μήπως εἴσθε ὑπὲρ τῶν «πισωγυρισμάτων»; Μήπως εἴσθε ὁπισθοδρομικὸς καὶ ἀντιδραστικὸς; ἔθνικιστὴς καὶ σωβινιστὴς;

Κατόπιν ὅλων αὐτῶν τῶν τρωτῶν καὶ τῶν ἀνομημάτων τοῦ φυσικῆ καὶ εὐλογος ἤτο ἡ γενικὴ κατακραυγὴ καὶ ἐξέγερσις καὶ ἡ ἐπίθεσις πάντων, ἀριστερῶν, δεξιῶν καὶ κεντρώων, διὰ παντὸς μέσου, θεμιτοῦ καὶ ἀθεμιτοῦ, ἐναντίον τοῦ, ἵνα ὑποστῇ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς κακίας τοῦ καὶ τύχη ὅχι ἀπλῶς ἀποπομπῆς ἐκ τοῦ Ὑπουργείου ἀλλ', εἰ δυνατόν, καὶ σκληροτέρας ποινῆς, μάθῃ δὲ ὅτι ἄλλοτε εἰς τὸ Μέλλον δὲν πρέπει νὰ τολμήσῃ νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς Μεγάλης Λαοσωτηρίου Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Γλωσσικῆς Μεταρρυθμίσεως ἢ Ἀλλαγῆς. Ἄρον, λοιπόν, σταύρωσον αὐτόν. Σταύρωσον τὸν βρυκόλακα τοῦτον τοῦ Παρελθόντος, τὸν ἀποδιοπομπαῖον αὐτὸν τράγον καὶ θρασὺν ὑποστηρικτὴν κατὰ βάθος τῆς «Προγρονοπληξίας» καὶ τοῦ «Λογιωτατισμοῦ».

Τὰ ὅπλα ἡ μέσα ἐπιθέσεως, ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν ἐναντίον τοῦ, ὑπῆρξαν ἀνάλογα πρὸς τὰ χρησιμοποιούμενα συνήθως εἰς τοὺς «μεγάλους ἀγῶνας». Ἐκτὸς δηλ. τῶν ἐπιστημονικῶν ἢ ψευδοεπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων καὶ ἄλλα περισσότερον κατὰ κανόνα δραστικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ, ἥτοι ἡ ὕβρις, ἡ χυδαία ὕβρις, ἡ ἐπίμονος καὶ συστηματικὴ δυσφήμισις, ἡ συκοφαντία, ἡ εἰρωνεία, ἡ χλεύη, ἡ «λάσπη», ὁ διασυρμός. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρονται δύο μόνον ἐκ τῶν ἀναριθμητῶν σχεδὸν περιπτώσεων: α) τὸ ἱταμὸν ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Φάνη Κακριδῆ εἰς «Τὸ Βῆμα» τῆς 12-7-1987, σ.σ. 8-9 «Ἡ ἀνάκτησις τῆς σοβαρότητας»⁸ καὶ β) τὸ γέμον χλεύης χρονογράφημα τοῦ χρονογράφου Φρ. Γερμανοῦ «Ἀπολείπειν ὁ Θεὸς Ἀντώνιον» εἰς τὴν «Ἐλευθεροτυπίαν» τῆς 9-5-1988, σ. 2, ἐναντίον τοῦ κ. Τρίτση πεπτωκότος πλέον.⁹

5) Ὅρα τὸ πρόσφατον ἐπεισόδιον εἰς βάρος τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Στ. Κορρέ, ἐνθυμήθητι δὲ καὶ τὰ κάπως παλαιότερα εἰς βάρος τοῦ μακαρίτου Κ. Καρμίρη, τοῦ κ. Α. Βασιλειάδου κ.ἄ.

6) Διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὰς περὶ Ὑμῶν ἀπόψεις τῶν συναδέλφων Σας κ.κ. Δημ. Παπαδημητρίου καὶ Μαν. Χατζηνάκη. Βλ. σχετικὰ δημοσιεύματα τῶν ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν τῆς 16-6-1987 καὶ τῆς 25-3-1988.

7) Βλ. περιοδικὸν «Ἐκφραση» (ἐκδ. Συλλόγου Οἰκοτρόφων Φοιτητικῆς Ἑστίας Ἀρρένων Ἀθηνῶν), τεύχ. Μαρτίου 1983, σ. 7: Σπύρου Χυτήρη, *Καὶ πρὸ πάντων ἀντιερωτικοί*.

8) Βλ. αὐτόθι, σ. 9: «*Ποιὸς εἶναι ὁ Ἀντώνης Τρίτσης...; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ κύριος ποὺ σβήνει ὅλα τὰ κερὰ καὶ γεμίζει τὸν ἀέρα πυροτεχνήματα; Ποιὰ κακὴ μοῖρα ἔφερε ἐπικεφαλῆς τῶν καθηγη-*

Δι' ὧν αὐτῶν τῶν μέσων ἐπετεύχθη τὸ μέγα τοῦτο ἀποτέλεσμα. Ὁ αἰρετικός Ὑπουργὸς ἐξεβλήθη ἐπὶ τέλους ἐκ τοῦ Ὑπουργείου του. Ἴσως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο καὶ ἡ ἀστοχος ἐμπλοκή του εἰς τὸ θέμα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας. Κυρίως ὁμως ἀποφασιστικὴν ὥθησιν εἰς τὸ νὰ κλίνη τελικῶς ὁ ζυγὸς εἰς βάρος του ἐπέφερεν ἡ ἐμφανής, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ ὑπόγειος, δρᾶσις ὁμάδος ἐπιγόνων καὶ συνεχιστῶν τοῦ Εὐαγγέλου Παπανούτσου, ἰδίως ἐκ Θεσσαλονίκης. Πρόκειται πάντοτε ὁ αὐτὸς κύκλος φανατικῶν νεοψυχαραιστῶν μεταρρυθμιστῶν, οἵτινες καὶ εἰς τὸ παρελθόν, διὰ τοῦ Δ. Γληνοῦ, τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδη κ.λπ., εἶχον κατορθώσει κατὰ καιροὺς νὰ ῥυμουλκήσουν — τοῦλάχιστον προσκαίρως — πρὸς τὰς ἀπόψεις των αὐτὸν τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰωάννην Μεταξά, τὸν Γεώργιον Παπανδρέου κ.ἄ. Ἦτο λοιπὸν ποτὲ δυνατόν ὁ κ. Ἀ.Γ. Παπανδρέου, ἐμφανῶς ὑποδεέστερος αὐτῶν, νὰ ἀντιστηῖ μέχρι τέλους εἰς ἀνάλογον πίεσιν;

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους τοῦ 1987 εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ἡ Αὐγή» καὶ «Ἐλευθεροτυπία» (τῆς 1-6-1987, σ. 29) ὑπόμνημα φέρον τὰς ὑπογραφὰς τῶν κ.κ. Ἰ.Θ. Κακριδῆ, Ἐμμ. Κριαρᾶ, Δ.Ν. Μαρωνίτη, Β.Δ. Φόρη καὶ ἄλλων ἐπιγόνων, ὑποβληθὲν προηγουμένως πρὸς τὸν Πρωθυπουργόν, διὰ τοῦ ὁποίου οὗτοι, ἐκτὸς ἄλλων, ἐξήτουν ἄμεσον ἀκρόασιν παρ' αὐτοῦ, προφανῶς διὰ νὰ ἀναπτύξουν καὶ προφορικῶς πρὸς αὐτὸν τοὺς λό-

γους, δι' οὓς κατὰ τὴν γνώμην των ἐπεβάλλετο ἡ ἄμεσος ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ὑπουργοῦ, ὅστις ἐτόλμησε νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς ἀνάγκης δῆθεν ἐπαναφορᾶς τοῦ μαθήματος τῶν Ἀρχαίων ἐκ τοῦ πρωτοτύπου εἰς τὰ Γυμνάσια. Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο δὲν ἐπέφερε τότε ἄμεσον ἀποτέλεσμα. Ἰδοὺ ὁμως ὅτι, πρὶν παρέλθῃ ἔκτοτε ἔτος πλήρες, ἐπετεύχθη ἡ ἀποπομπὴ τοῦ αἰρεσιάρχου Ὑπουργοῦ. Ὑπολείπεται ἡ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἀπόλυσις ὡσαύτως τῶν ἐν πολλοῖς τὰ αὐτὰ φρονούντων πρὸς τὸν κ. Τρίτην, ἥτοι τῶν κ.κ. Στ. Παπαθεμελῆ καὶ Χρ. Σαρτζετάκη, ἵνα τὸ κυβερνῶν καθεστῶς ἀποκαθαρθῇ πλήρως ἀπὸ τῶν ὀπισθοδρομικῶν μiasμάτων.

Ὑπολείπεται ἀκόμη ἡ ἐξῆς ἀπορία: Ἀφοῦ οὕτως ἢ ἄλλως ἢ δρᾶσις καὶ ἡ συμβολὴ τῆς Ἀκρας Ἀριστερᾶς καὶ τοῦ ἐμπαθοῦς Ψυχαραισμοῦ ἐν συντονισμῷ ἦτο προφανῶς λίαν ἐπαρκὴς εἰς τὸ νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ἐπελθὸν ἀποτέλεσμα, ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον ὅπως καὶ ἡ εὐφρεστάτη καὶ ἀνιδιοτελεστάτη Δεξιὰ διὰ διακεκριμένων καὶ ἐπιφανῶν ἐκπροσώπων της, οἵτινες κατὰ τὰ ἄλλα τιμῶσιν αὐτήν, μετάσχῃ ἐπίσης ἐνεργῶς, μάλιστα καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν ἐφημερίδος, εἰς τὸν γενικὸν τοῦτον λιθοβολισμόν;

Μετὰ τιμῆς

Γρηγόριος Ἰ. Οἰκονομάκος

Διδάκτωρ Φιλοσοφίας

Ἐπίτ. Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μ.Ε.

Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ

Κύριε διευθυντά,

[...] Ἡ σχέση πού ὑπάρχει τόσο στοὺς ἀρμονικοὺς ἤχους τῶν πλανητῶν, στοὺς μουσικοὺς ἤχους πού πιάνει τὸ ἀνθρώπινο

αὐτί, καὶ στοὺς ἤχους πού βγαίνουν μέσα ἀπὸ τὸ ἄτομο μὲ τὴν κίνηση τῶν στοιχείων του, εἶναι σχέση ἐναρμόνια, διάφορη μόνο στὸ μῆκος κύματος, στὴ συχνότητά. Ὁ

→ τῶν καὶ τῶν δασκάλων μας αὐτὸν τὸν ἀνελλήνιστο ἀνθρώπο...; Ποιὸς τοῦ ἐπιτρέπει καθημερινὰ νὰ μαγαρίζῃ τίς ιδέες καὶ νὰ ἐξυτελίζῃ τίς λέξεις μας; Ἐμεῖς τὸν ἐπιλέξαμε μὲ τὴν ψήφο μας αὐτὸν τὸ σηματοφόρο τῆς ἀντίδρασης;» Βλ. τοῦ ἰδίου τὰ ἄρθρα «Ξανά-μανά», «Λόγος καὶ ἀντίλογος», «Τὰ σταφύλια τῆς ὀργῆς» καὶ (τὸ πρόσφατον) «Ὁ τῆς παιδείας ἐπιμελητής» [εἰς «Τὸ Βῆμα» τῆς 23-11-1986, σ. 42, τῆς 16-8-1987, σ. 44, τῆς 27-9-1987, σ.σ. 10-11, καὶ τῆς 22-5-1988, σ. 58, ἀντιστοίχως].

9) Βλ. τοῦ αὐτοῦ παλαιότερα χρονολογήματα εἰς βάρος τοῦ κ. Τρίτη εἰς τὴν «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 23-11-1987, σ. 2, καὶ τῆς 12-12-1987, σ. 2.

άνθρωπος φθέγγεται διὰ τῶν λέξεων καὶ δὴ ὁ Ἕλληρ Ἄνθρωπος δημιουργεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν θεῶν. Δίδει στοὺς πλανήτες τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν του. Τρέχουν εἰς τὸ διάστημα οἱ ἑπτὰ πλανῆτες τοῦ Ἡλιακοῦ μας Συστήματος, τρέχουν —θέουν— καὶ οἱ ἤχοι τῶν ἑναρμονίζονται στὸ ἀνθρώπινο γένος — στὴ μουσικὴ κλίμακα, στοὺς ἑπτὰ τόνους-φθόγγους της. Ὁμιλοῦν οἱ Ἕλληνες τὴν γλῶσσαν τῶν θεῶν των! Εἶναι μουσικὴ, ἁρμονία, τραγούδι θεῖο ἢ λαλιά τους. Κάθε λέξη ἑλληνικὴ ἔχει διττὴ ἁρμονικὴ ὁ-

φή. Ἑσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἁρμονία.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἁρμονία ἐξάγεται ἀπὸ τὴ συλλαβικὴ ποσότητα — μακρές, θέσει μακρές, βραχεῖες συλλαβές. Ποὺ μεταφράζεται σὰν ρυθμός. Κι' ὁ ρυθμὸς εἶναι ἀλληλένδετα δεμένος μὲ τὴν ἁρμονία, μελωδία, τὸ τραγούδι. Τὰ ἑπτὰ φωνήεντα (τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου), ἢ ἀλλιῶς φθόγγοι, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ ἐξωτερικεὺς τῆς ἐσωτερικῆς ἁρμονίας-ρhythμοῦ μὲ ἤχους στὴ σχέση.

Ἡ Δώρια (ὀρφικὴ) ἑπτάφθογγη κλίμακα (γένους μετάβολου)

Ὄνόματα τῶν 7 χορδῶν τῆς Λύρας τοῦ Ἑρμῆ.	Οἱ 7 πλανῆτες στὴν ἀντιστοι- χία τῶν 7 χορδῶν.	Τὰ 7 φωνήεντα τοῦ Ἀλφαβήτου	Ἀντιστοιχοί φθόγγοι στὴν Εὐρωπαϊκὴ Μουσικὴ.
1) Νεάτη-Νήτη	Σελήνη	A	Re
2) Παρανεάτη-Παρανήτη	Ἀφροδίτη	H	Do
3) Ὑπερμέση	Ἑρμῆς	E	Si
4) ΜΕΣΗ	ΗΛΙΟΣ	I	La
5) Παραμέση ἢ Λιχανὸς	Ἄρης	O	Sol
6) Παρυπάτη	Ζεὺς	Y	Fa
7) Ὑπάτη	Κρόνος	Ω	Mi

Σημ. Στὴν ἐφαρμογὴ θὰ πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπόψει καὶ ὁ ρόλος τῶν συμφῶνων ποῦ—φυσικὰ—ἢ ἐπίδρασὴ τους πάνω στοὺς φθόγγους (φωνήεντα) εἶναι σημαντικὴ. Ἀπὸ τὰ σύμφωνα τὰ μὲν ἄφωνα οὐδένα ρόλον παίζουν στὸ ὕψος τῶν φθόγγων. Ἀπλῶς **χρωματίζουν** αἰσθητικὰ τὶς συλλαβές-λέξεις. Τὰ ἡμίφωνα καὶ ἰδίως τὸ φωνήεν

νῖ, ὅταν προηγεῖται φθόγγου, βαρύνει αὐτὸν κατὰ διάστημα τρίτης, ὅταν δὲ ἔπεται, ἀντιστρόφως ὀξύνει κατὰ μίαν τρίτην. Μεγίστη ὅθεν ἡ σημασία τοῦ φθογγολογικοῦ μέρους τῆς Γραμματικῆς. Τουλάχιστον στὶς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς θὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκεται κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὸ Α' τμήμα, τὸ φθογγολογικόν.

Ἑφαρμογὴ

Π.χ. ἡ λέξις ἄνεμος
συλλαβισμός ἄ—νε—μος
ρυθμὸς υ— — υ—υ
3/8 (Μέτρο)
Ἀντιστοιχοί
φθόγγοι (λόγω Νῖ)

ὅπου υ —
ὅπου — —
(τρίβραχυς) →
 $Re^3—Si\ b^2—Sol^2$
→ $Re^3—Sol^2—Sol^2$
Ἄ—νε—μος

Περὶ περισσότερες λεπτομέρειες καὶ στὴν ἐφαρμογὴ καὶ στὴν κατασκευὴ τῆς ἑπτάφθογγης Ὀρφικῆς — Δωρίου γένους — κλίμακας ἴσως μᾶς δοθῇ εὐκαιρία νὰ δώ-

σουμε προσεχῶς.

Μετὰ τιμῆς
Γεώργιος Καραμηνᾶς
Καθηγητῆς — Μουσικολόγος
Ρόδος

ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ

(του Πανεπιστημίου Πατρών)

Τί ζητείται από τη γνώση

Μετά από την πρώτη γνωριμία¹ που κάναμε με τον χώρο των διαισθητικών και νοητικών πραγματικοτήτων, θα προσπαθήσουμε, όσο μπορούμε, να ξεκαθαρίσουμε ένα σωρό ερωτήματα, που είναι δύσκολο να τα ιεραρχήσει κανείς. Προτού προχωρήσουμε σε οποιοδήποτε όντολογικό ή μεταφυσικό ερώτημα, μιὰ αμφιβολία για κάθε μορφή γνώσης γεννιέται. Έτσι άπλοϊκά μπορούμε να παραθέσουμε τα ερωτήματα:

- 1) 'Υπάρχει γνώση και πώς μπορούμε να την φανταστούμε;
- 2) Τί είδους γνώση μπορούμε να έχουμε;
- 3) 'Η γνώση είναι αντικειμενική ή υποκειμενική υπόθεση;
- 4) Τί είναι αλήθεια; 'Υπάρχει σχέση μεταξύ αληθείας και γνώσης;
- 5) Μπορούμε να φτάσουμε στη γνώση; Καί πώς;

Ήσυχως είναι παράδοξο να ασχοληθεί κανείς πρώτα με το τελευταίο ερώτημα, χωρίς προηγουμένως να έχει καθορίσει, κατά κάποιο τρόπο, το τί ζητά από τη γνώση. Πώς είναι δυνατόν να γνωρίζω, αν μπορώ να κατακτήσω κάτι, που δεν ξέρω αν υπάρχει και τί είναι;

Η ιστορία της φιλοσοφίας μάς πληροφορεί πώς εκείνο που ζητούμε να γνωρίσουμε, συνεχώς μεταβάλλεται και μαζί του αλλάζει και ο τρόπος προσέγγισης· ή πολλές φορές ο τρόπος προσέγγισης είναι καθοριστικός για αυτό που ζητούμε να κατακτήσουμε. Ο άνθρωπος κινούμενος μέσα στον κόσμο των πραγματικοτήτων, ο οποίος συνεχώς μεταβάλλεται και διευρύνεται, διαμορφώνει ένα όργανο με το οποίο μπορεί να ταξινομήσει τα φαινόμενα σε κατηγορίες, να διαπιστώσει λειτουργία σ' αυτή και να κρίνει σε ειδικές και γενικές περιπτώσεις. Αυτό το όργανο είναι ή λογική, με την οποία έχουμε ασχοληθεί². Ξέρουμε τον τρόπο που λειτουργεί ή λογική· και όχι μόνο αυτό, αλλά και συνεχώς πλουτίζουμε με καινούργιους τρόπους κριτικής σκέψης τη νόηση. Όπως είπαμε, ή δίτιμη λογική γεννήθηκε από την ανάγκη για πρόβλεψη συμβάντων. Η γέννησή της δεν έγινε ούτε από την τύχη ούτε ήταν ολοκληρωμένη· είναι αποτέλεσμα μιᾶς σκληρῆς προσπάθειας, που ή ἀρχή της βρίσκεται μαζί με αυτή την ἀρχή της ζωῆς. Πολλά σημάδια φανερώνουν πώς το ξεκίνημά της δεν ήταν μοναδικό. Π.χ. αν δεχθούμε πώς ή αντίληψη που έχει ο άνθρωπος για τον κόσμο αντανakλά στον ἔναρθο λόγο που χρησιμοποιεῖ, τότε με την βοήθεια της ἔθνογλωσσολογίας διαπιστώνεται από την μελέτη των γλωσσῶν των Χόπι, Ἀπάτσι κ.τ.λ., ὅτι οἱ λαοὶ αὐτοὶ σκέπτονται καὶ ἀντιλαμβάνονται τὸν κόσμο κατὰ διαφορετικὸ τρόπο ἀπὸ τοὺς λα-

(1) «Δαυλός», *«Πραγματικότητες και αντικειμενική πραγματικότητα»* (τεύχος 65)· *«Χαρακτήρες τῶν πραγματικοτήτων»* (τ. 74).

(2) «Δαυλός», τ. 43, Ἰούλιος 1985.

ούς, πού ἔχουν σάν γλῶσσα τους μιὰ ἀπὸ τίς ἑλληνολατινογενεῖς. Συγκεκριμένα ὁ Εὐρωπαῖος σκέπτεται συνθετικά, ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους πράγματα στοῦ ὅλο, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ Χόπι ἀντιλαμβάνεται τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὅλο³. Κάθε λογικὴ στηρίζεται σὲ ἀξιωματικὸ σύστημα, τὸ ὁποῖο εἶναι ἔγκυρο μόνο, ἂν ἀνταποκρίνεται στὴν πορεία τῶν συμβάντων, δηλαδή ἡ ἐπιτυχία στὴν ἀντικειμενικὴ προσαρμογὴ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες μιᾶς λογικῆς ἐπιβάλλει τὴν καλύτερη ἐπιλογὴ τῶν λογικῶν ἀρχῶν.

Τὰ ἀξιώματα τῆς λογικῆς δὲν εἶναι «ἐκ τῶν προτέρων» γνώσεις οὔτε οἱ μοναδικοὶ αὐταπόδεικτοι νόμοι τῆς σκέψεως, γιατί ἐκεῖνο πού ἔχει ἀξία δὲν εἶναι τὸ γεγονὸς πὼς σκεπτόμαστε σύμφωνα μὲ αὐτὰ τὰ ἀξιώματα, ἀλλὰ ὅτι ἡ ἐπιλογὴ τους ἐξασφαλίζει τὸν ἁρμονικὸ διάλογο ὑποκειμένου-ἀντικειμένου. Συγκεκριμένα ὁ χῶρος τῶν πραγματικοτήτων λειτουργεῖ σύμφωνα μὲ διαμορφωμένα ἀξιώματα κάποιου λογικοῦ ὀργάνου, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι μοναδικό. Ἡ νόηση προφανῶς στέκει πολὺ πάνω ἀπὸ τὴν τυπικὴ λογικὴ ἐξαγωγῆς κρίσεων, γιατί αὐτὴ τὴν γέννησε καὶ τὴν ἀνέπτυξε σύμφωνα μὲ τὴν ἄκαμπτη ἐπιταγὴ τοῦ συμβάντος. Ἡ λογικὴ εἶναι ἓνα μεγάλο ὄπλο γιὰ τίς ἀναζητήσεις μας, καὶ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν δεχθοῦμε χωρὶς καμμιά ἀμφισβήτηση. Πρέπει νὰ σημειώσουμε πὼς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀναζήτησε τὴ γνώση καὶ τὴν κυριαρχία του στὴ φύση μόνο μὲ τὴ λογικὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν βοήθεια ἄλλων ἱκανοτήτων ξένων πρὸς τὴ λογικὴ συνέπεια. Θὰ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ ἰσχυρισθεῖ κανεὶς, πὼς αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ γνώσεις ἐκφράζουν γεγονότα, πού ἀνταποκρίνονται στὰ συμβάντα τῶν πραγματικοτήτων. Ὁλόκληρὴ ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση μὲ τὴν τεράστια πηγὴ πλούτου τῆς τεχνολογίας εἶναι βασισμένη στὴν αὐστηρὴ ἐφαρμογὴ τῶν λογικῶν ἀρχῶν. Ἀντίθετα παράλογες μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις ἴσως νὰ ἱκανοποιοῦν ἀνάγκες ἰδιόμορφων ψυχοπνευματικῶν καταστάσεων, μεταξὺ ὀνείρου καὶ πραγματικότητας, οἱ ὁποῖες «ξεντύνουν» τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ φυσικὰ συμβάντα. Ἡ ἐπιστήμη τῆς λογικῆς ἔθεσε τὸ ἐρώτημα: Εἶναι δυνατόν νὰ ἐπινοηθεῖ μιὰ διαφορετικὴ λογικὴ ἀπὸ τὴ δίτιμη; Naί, εἶναι δυνατόν. Ἐγιναν καὶ γίνονται προσπάθειες, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα εἶναι πολὺ μικρά. Φαίνεται πὼς ἡ ἐξέλιξη τῆς δίτιμης λογικῆς ἦταν ὁ ὑπέροχος καρπὸς τῆς νόησης, πού ἱκανοποιεῖ τὸ πάθος γιὰ γνώση.

Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναγνώριση τοῦ κύρους τῆς δίτιμης λογικῆς μέσα στοῦ χῶρο τῶν πραγματικοτήτων ἔρχεται φυσικὸ τὸ ἐρώτημα: Πὼς γεννιέται ἡ αἴσθηση τοῦ φαινομένου, δηλαδή ἡ ἄμεση πραγματικότητα; Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἀπαντᾷ ἡ ψυχολογία, ἡ ὁποία σήμερα εἶναι πειραματικὴ ἐπιστήμη. Ἐπειδὴ ἡ μελέτη μας ἔχει χαρακτηρῆρα γνωσιοθεωρητικό, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε μόνο, ἂν ἡ νόηση τοῦ φαινομένου ἀποτελεῖ γνώση· καὶ ποιά ἡ ἀξία της. Μποροῦμε νὰ ὀρίσουμε ὡς γνώση κάθε κατηγορήμα ἢ πρόταση μὲ ἀντίστοιχη λογικὴ τιμὴ «ἀλήθεια», δηλαδή κάτι πού δεχόμαστε ὡς ἀληθινό. Ἐτσι μέσα ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν πραγματικοτήτων διατυπώνουμε ἀνακοινώσεις, τίς ὁποῖες ξεχωρίζουμε, γιὰ κάποιους λόγους, καὶ τίς διατιμοῦμε μὲ τὴν τιμὴ «ἀλήθεια».

Προφανῶς ἡ γνωσιοθεωρητικὴ ἔρευνα ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ κῦρος τῆς γνώσης, δηλαδή ἐξετάζει τὴ γνώση ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἀλήθειας, γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ

(3) Θὰ μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ θέμα αὐτό.

πρώτα βήματα της μελέτης είναι απαραίτητο να αναλύσουμε και να ορίσουμε την έννοια της αλήθειας. Ἡ αλήθεια και ἡ γνώση τόσο στην ἐφαρμογή της λογικῆς ὅσο και πολλές φορές σὲ κάθε μορφή λόγου ταυτίζονται, γιατί ἡ ἀνακοίνωση, δηλαδή τὸ περιεχόμενο, δὲν ὑπηρετρεχεται στην ἐξαγωγή συμπεράσματος⁴, ἀλλὰ μόνο ἡ τιμὴ της, «ἀλήθεια» ἢ «ψέμα». Ἡ γνώση διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὅταν γίνει συγκεκριμένη καὶ τὸ περιεχόμενό της καθορίζει τὸ ἀντικείμενο μελέτης. Αὐτὸς ὁ διαχωρισμὸς γίνεται συνήθως στὶς ἐπιστημονικὲς θεωρίες καὶ πολὺ ὀλιγότερο στὴ φιλοσοφία.

Ἄν ορίσουμε τὴν ἀλήθεια μὲ ἀρχὴ τὴν κοινὴ αἴσθηση, ποὺ ἔχουν γι' αὐτὴ οἱ ἄνθρωποι, τότε θὰ ἔχουμε μιὰ ἔννοια ποὺ θὰ στηρίζεται στὴ συνισταμένη πολλῶν ὑποκειμενικῶν καὶ μὴ σταθερῶν στοιχείων. Πράγματι, ἂν ρωτήσουμε τὸν μέσο ἄνθρωπο «τί εἶναι ἀλήθεια;», θὰ μᾶς παραθέσει μερικὰ ἀόριστα ἐπίθετα σὲ ἓνα ἀκαθόριστο πρᾶγμα. Π.χ., κάτι ποὺ εἶναι ἀκριβές, σωστό, ἀλάνθαστο κ.τ.λ., δηλαδή ἐκεῖνο ποὺ αἰσθάνεται σὰν ἀληθινὸ, γιατί μὲ ὅλα τὰ προηγούμενα ἐπίθετα τίποτε δὲν καθορίζει μὲ συγκεκριμένο τρόπο.

Ἀπὸ τὴν ἱστορία της φιλοσοφίας φαίνεται πῶς ἡ ἔννοια της ἀλήθειας δὲν εἶναι κάτι τὸ σταθερὸ, ἀλλὰ καθορίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν φιλοσοφικὴ θεώρηση. Ἡ ἀλήθεια ξεκίνησε σὰν ἀπόλυτη, αἰώνια καὶ ὑπεράνθρωπη, γιὰ νὰ καταλήξει στοὺς νεότερους χρόνους σὲ κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ μεταβάλλεται μὲ τὴ σύλληψη τοῦ στοχαστῆ. Ὀλόκληρη στρατιὰ ἀπὸ σοφοὺς ξεσηκώθηκε, γιὰ νὰ γκρεμίσει τὴν ἀλήθεια: φθόνησαν τὸ φῶς καὶ τὴν λάμψη της καὶ τὴν καταδίκασαν στὰ στενὰ ὅρια τοῦ πραγματισμοῦ, τῆς συμβατικότητος, τοῦ νομιναλισμοῦ ἢ ἀκόμη στὰ σκοτάδια τοῦ σκεπτικισμοῦ. Μελετώντας τὸ αἰώνιο πρόβλημα της γνώσης θὰ προσπαθήσουμε σὲ ἄλλα ἄρθρα νὰ ἀναπτύξουμε τὶς φιλοσοφικὲς θεωρίες τῆς ἀλήθειας. Τώρα θὰ περιορισθοῦμε στοὺς βασικοὺς ὁρισμούς της, ποὺ κυριαρχοῦν στὴν ἐπιστῆμη, γιατί οἱ ἐπιστημονικὲς ἀναλύσεις τῆς ἔλλογης σκέψης ἐξασφαλίζουν, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀντικειμενικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν ἔννοια τῆς ἀλήθειας.

Στὴν ἐπιστῆμη μποροῦμε νὰ ξεχωρίσουμε δύο ὁρισμούς τῆς ἀληθείας:

- Ὁ πρῶτος στηρίζεται κυρίως στὴν παραγωγικὴ σκέψη καὶ χρησιμοποιεῖται στὰ μαθηματικὰ καὶ στὶς θεωρητικὲς ἐπιστῆμες.
- Στὸν δεῦτερο κυριαρχεῖ ἡ ἐπαγωγικὴ σκέψη, ποὺ ἀξιοποιεῖ τὴν παρατήρηση καὶ τὸ πείραμα, γι' αὐτὸ χρησιμοποιεῖται στὶς πειραματικὲς ἐπιστῆμες.

I. — Μαθηματικὸς ὁρισμὸς τῆς ἀλήθειας

Σύμφωνα μὲ τὸν μαθηματικὸ ὁρισμὸ τῆς ἀλήθειας μιὰ πρόταση εἶναι ἀληθινή, ἂν εἶναι ἀξίωμα ἢ ἂν ἔλαβε τὴν τιμὴ «ἀλήθεια» μετὰ ἀπὸ μιὰ ἀποδεικτικὴ διαδικασία⁵. Στὸν μαθηματικὸ ὁρισμὸ ἡ ἀλήθεια περιορίζεται μέσα σὲ ἓνα ἀξιωματικὸ σύστημα καὶ στὴν πιστὴ λειτουργία τοῦ λογικοῦ ὀργάνου. Αὐτὸς ὁ τόσο

(4) Δηλαδή τὸ λογικὸ ὄργανο λειτουργεῖ μόνο μὲ τὶς τιμὲς «ἀλήθεια» «ψέμα» τῶν προτάσεων, χωρὶς κανένα ἄλλο γνώρισμα τῶν προτάσεων, π.χ. περιεχόμενου, γλώσσας κ.τ.λ. («Δαυλός» 43, Ἰούλιος 1985).

(5) «Δαυλός», τ. 43, Ἰούλιος 1985.

αύστηρος όρισμός της αλήθειας δέν εξασφαλίζει τό μονοσήμαντο της τιμής «αλήθεια» για μιá πρόταση του έναρθρου λόγου. Π.χ., ή πρόταση «κάθε κύκλος έχει ένα κέντρο» έχει την τιμή «αλήθεια» μέσα σέ ένα μετρικό και μη υπερμετρικό χώρο, ενώ ή ίδια πρόταση έχει την τιμή «ψέμα» μέσα σ' ένα υπερμετρικό σύστημα, «βάσει» του όποιου τό λογικό όργανο επικυρώνει τη γνώση, χωρίς αυτό νά σημαίνει πώς ή γνώση έχει σάν πηγή της την νόηση ή τόν αντικειμενικό κόσμο. 'Η μαθηματική γνώση έχει τις ρίζες της στο άξιωματικό σύστημα και είναι λογικό έποικοδόμημά του.

Προσπάθειες γίνονται νά βρεθούν άξιωματικές θεμελιώσεις, πού σ' αυτές νά στηρίζονται, όσο τό δυνατόν, περισσότερα μαθηματικά οίκοδομήματα, δηλαδή νά ίκανοποιηθεί ή έπιθυμία για ένότητα. Παρ' όλο πού ή μαθηματική αλήθεια δέν έχει καθολικότητα, γιατί εξασφαλίζει μόνο τη συνέπεια χωρίς την ένότητα, δίνει μιá πολύ έγκυρη αίσθηση της αλήθειας. "Αν ή μη αντιφατικότητα της μαθηματικής αλήθειας δέν ήταν περιορισμένη από τη δομή και είχε καθολικότητα, τότε άσφαλώς ό μαθηματικός όρισμός θα ήταν άπόλυτα ίκανοποιητικός και οι μαθηματικές αποδείξεις θα όδηγοΰσαν σέ καθαρές αλήθειες.

Μετά από την προηγούμενη παρατήρηση γεννιέται τό έρώτημα: Είμαι δυνατόν νά άπαλλάξουμε τη μαθηματική αλήθεια από τόν περιορισμό του άξιωματικού συστήματος, ώστε νά έχουμε μιá άπόλυτη έννοια της αλήθειας; Σ' αυτό τό έρώτημα μπορούμε νά πούμε πώς κρύβεται όλόκληρο τό πρόβλημα της γνώσης, γιατί ή αναζήτηση μιās καθολικής θεμελίωσης θα έπρεπε νά στηρίζεται σέ άπόλυτες αλήθειες, οι όποιες συνθέτουν τό οΰσιαστικό αντικείμενο της γνωσιολογίας. 'Η συνεχής έπινόηση άξιωματικών συστημάτων, πού θεμελιώνουν, όσο τό δυνατόν, ευρύτερα λογικά σχήματα, με όλο και περισσότερες έφαρμογές, δίνει την αίσθηση της αδιάκοπης προσέγγισης σέ μιá μορφή όριακής αλήθειας.

II. — 'Ορισμός της αλήθειας της Φυσικής και των πειραματικών έπιστημών

Για νά όρίσουμε την έννοια της αλήθειας σύμφωνα με τη θεώρηση των πειραματικών έπιστημών, προΰποθέτουμε την ύπαρξη του αντικειμένου, τό όποιο έπιδρά στο ύποκείμενο, ή τό ύποκείμενο διεισδύει στο χώρο του αντικειμένου. Σ' αυτή τη διαδικασία τό ύποκείμενο παραμένει ανεξάρτητο και σχηματίζει εικόνα του αντικειμένου. 'Η σχέση της εικόνας με τό αντικείμενο είναι ή αλήθεια. "Αν ή σχέση αντικειμένου και εικόνας γίνει ταυτότητα, προφανώς ταυτίζεται με αυτό. "Ετσι αντιλαμβανόμαστε την άπόλυτη αλήθεια. 'Ο προηγούμενος όρισμός μπορεί νά γίνει πιό συγκεκριμένος, αν ταυτίσουμε την εικόνα με την πραγματικότητα⁶ και την σχέση εικόνας-αντικειμένου με τόν μερικό ίσομορφισμό φαινομένων-έρεθισμών: τότε μπορούμε νά πούμε ότι ό ίσομορφισμός εκφράζει την αλήθεια, της όποιας τό κύρος αυξάνει με την αύστηρή επέκταση του ίσομορφισμού

6) «Δαυλός», «Πραγματικότητες και αντικειμενική πραγματικότητα» (τ. 65): «Χαρακτήρες των πραγματικότητων» (τ. 74).

σέ μεγαλύτερες κατηγορίες έρεθισμῶν τοῦ ὑποκειμένου ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο. Ἡ αὐστηρότητα τοῦ ἰσομορφισμοῦ ἐκφράζει τὴν πιστότητα τῆς εἰκόνας, ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενο, πρᾶγμα ποὺ δὲν εἶναι ἀνεξάρτητο τοῦ ὑποκειμένου, ἐνῶ ἡ ἔκταση τοῦ ἰσομορφισμοῦ ἀντιστοιχεῖ στὴν κάλυψη τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀντικειμένου.

Ὁ προηγούμενος ὁρισμὸς τῆς ἀλήθειας ἔχει τὰ παρακάτω μειονεκτήματα:

1) Εἶναι ὑπερβατικός, γιατί προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀντικειμένου.

2) Καθορίζει μὲ ἓνα διαισθητικὸ καὶ ἀόριστο τρόπο τὴν ἔννοια τῆς ἀλήθειας, γιατί ἀπὸ τὴ φύση τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὁρισθεῖ ἓνας ἀντικειμενικὸς τρόπος κατασκευῆς τοῦ ἰσομορφισμοῦ.

3) Ἡ συνεχὴς ἐπέκταση τοῦ ἰσομορφισμοῦ ἔχει χαρακτηριστὰ ὀριακὰ καὶ περιορίζεται ἀπὸ τὸ πεπερασμένο τῶν δυνατοτήτων τοῦ ὑποκειμένου.

4) Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι ἐπεκτείνουμε τὸν ἰσομορφισμό καὶ στὶς νοητικὲς πραγματικότητες, τότε ἡ εἰκόνα τοῦ ἰσομορφισμοῦ συντίθεται ἀπὸ στοιχεῖα ὑποθετικά.

5) Ἡ παρουσία τοῦ παρατηρητῆ ἐπηρεάζει τὴν λειτουργία τοῦ ἀντικειμένου. Εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν Φυσικὴ, πὼς οἱ πληροφορίες τοῦ παρατηρητῆ δὲν εἶναι ἀνεξάρτητες οὔτε ἀπὸ τὴν παρουσία του οὔτε ἀπὸ τὴν κατάσταση ποὺ βρίσκεται. Ἡ ὑπόθεση ὅτι τὸ ὑποκείμενο παραμένει ἀνεξάρτητο καὶ σχηματίζει εἰκόνα τοῦ ἀντικειμένου, εἶναι παραδοχὴ, ἡ ὁποία σὲ ὁρισμένες κατηγορίες φαινομένων εἶναι τελειῶς ἐσφαλμένη.

Μετὰ ἀπὸ τίς παραπάνω παρατηρήσεις γεννιοῦνται τὰ ἐρωτήματα: Εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τίς ἀδυναμίες ποὺ ἀναφέραμε; Ὑπάρχουν κριτήρια ποὺ μᾶς προσδιορίζουν τὴν προσέγγιση τῆς ἀλήθειας; Προφανῶς, δὲν μπορούμε

Θὰ ἐπιβιώσουμε ὡς Ἕθνος; (I)

Ἀλίμονο στὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου οἱ δημόσιοι ἄνδρες ἔχουν τὴν ραδιουργία καὶ τὸ ψεῦδος ὡς κύρια εἰδικότητα καὶ τὴν ἰδιοτέλεια, τὸ συμφέρον ὡς μοναδικὴ ἀρετὴ, δηλητηριασμένην μάλιστα ἀπὸ ὑπερβολικὴ δόση χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Σὲ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὸ μέλλον πρέπει νὰ στεκόμαστε μὲ πολλὴν ἐπιφύλαξη, μὲ μεγάλῃ περίσκεψη καὶ δισταγμὸ. Διότι τὸ ἀνθρώπινο μάτι, ὅσο διεισδυτικὸ καὶ γυμνασμένο κι ἂν εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσει μέσα στὰ ἀνήλιαγα καὶ ἀφιλόξενα βάθη τοῦ μέλλοντος καὶ μὲ ἐπιστημονικὴν ἐγκυρότητα νὰ τὰ φωτίσει. Ἡ Μελλοντολογία, ποὺ πάει σήμερα νὰ ἀναπτυχθεῖ σὲ ἐπιστήμη, ξέρει πόσο ἀδιapάστατη καὶ ἀδιάνγνωστη εἶναι αὕτη ἡ «πραγματικότητα» ποὺ λέγεται Μέλλον.

Ὑπάρχουν βέβαια οἱ ἐκπρόσωποι καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἱστορικισμοῦ, ἐκείνης δηλ. τῆς ἀντιλήψεως ἡ ὁποία δέχεται πὼς ἡ ἱστορία προσδιορίζεται ἀπὸ νόμους. Ἡ γνώση τῶν νόμων αὐτῶν —λένε— ἐπιτρέπει μιὰν ἀκριβῆ πρόβλεψη τοῦ μέλλοντος, τῆς πορείας τῆς ἱστορίας. Ἐχομε πολλὰς μορφὰς ἱστορικισμοῦ. Ὁ θεϊκιστικὸς ἱστορικισμὸς κατανοεῖ τὴν ἱστορία ὡς ἔργο τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ· ὁ νατουραλιστικὸς θεωρεῖ ὡς ἀναπτυξιακὸ νόμο τῆς ἱστορίας τὴ φύση καὶ τίς δυνάμεις τῆς· ὁ πνευματικὸς νομίζει τὸν Νοῦ ὡς ἱστορικὸ νόμο· καὶ ὁ οἰκονομικὸς ἱστορικισμὸς

νά αποφύγουμε τὸ υπερβατικὸ στοιχείο τῆς ἀλήθειας, γιατί δὲν ἀποδεικνύεται ἡ ὑπαρξὴ τοῦ ἀντικειμένου. Ἡ πορεία τῆς πειραματικῆς ἐπιστῆμης ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀνεπάρκεια τῆς ὑποκειμενικῆς εἰκόνας, γιατί ἡ ἐξέλιξη τῆς ὑποκειμενικῆς εἰκόνας γίνεται μὲ τὴν βοήθεια μιᾶς ἀκολουθίας εἰκόνων, οἱ ὁποῖες, παρ' ὅλο πὺ ἐξασφαλίζουν λογικὴ συνέπεια, συνεχῶς ἀλλάζουν, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἔκφραση καὶ νέων κατηγοριῶν φαινομένων. Ἡ συνέπεια σὲ μιὰ κατηγορία φαινομένων ἐκφράζεται κάτω ἀπὸ ἓνα λογικὸ σχῆμα ἢ καλύτερα ἀπὸ ἓνα μαθηματικὸ μοντέλο. Πρέπει νὰ παρατηρήσωμε πὺς ὑπάρχουν πολλὲς ἀκολουθίες μοντέλων καὶ πολὺ περισσότερες ἀκολουθίες εἰκόνων, γιατί ὅλες οἱ κατηγορίες δὲν ἔχουν βρεῖ τὴν κατάλληλη λογικὴ θεμελίωσή τους.

Ἀμέσως ἔρχονται τὰ ἐρωτήματα: Οἱ ἀκολουθίες πὺ θεωρήσαμε ἔχουν ὅρια; Τὰ ὅρια αὐτά, ἂν ὑπάρχουν, ταυτίζονται; Μιὰ καταφατικὴ ἀπάντηση θὰ μᾶς ὡδηγοῦσε σὲ ἓνα κοσμοεἶδωλο μὲ ἀπόλυτη λογικὴ συνέπεια καὶ ἐνότητα. Ἐπειδὴ ὑπάρχουν μοντέλα μὲ ἀντιφατικὲς θεμελιώσεις, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ φαντασθοῦμε κοινὸ ὅριο στὶς διάφορες ἀκολουθίες τους, πρᾶγμα πὺ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἀπαίτηση γιὰ ἐνότητα. Ὅταν θὰ μελετήσουμε τὴν καθολικότητα τῆς γνώσης, θὰ δοῦμε πὺς μπορούμε νὰ φαντασθοῦμε τὴν ἐνότητα τῶν γνώσεων.

Ὅπως φαίνεται καὶ στοὺς δύο ἐπιστημονικοὺς ὁρισμούς, ἡ ἀπόλυτη γνώση εἶναι καρπὸς ὁριακῆς κατάστασης τῆς ἀλήθειας. Ἐτσι τὸ πρόβλημα τῆς ἀπόλυτης γνώσης ἀνάγεται στὴ μελέτη ὑπαρξῆς ὁρίου ἢ ὁρίων. Ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχὴς προσέγγιση, πὺ εἶναι ὑποκατάστατο τῆς ἀπόλυτης γνώσης, βοηθάει στὴν κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴ φύση.

βλέπει ὡς πρωτογενὴ καὶ καθοριστικὸ μοχλὸ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἱστορικοῦ γίνεσθαι τὶς παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ σχέσεις, δηλ. τὶς οἰκονομικὲς συνθῆκες.

Θεωρῶ ἔσφαλμένο τὸν ἱστορικισμό καὶ τὶς ἀποχρώσεις του, εἴτε πρόκειται γιὰ τὸν ἱστορικισμό τοῦ Καρλάυλ καὶ τοῦ Μπάκλ εἴτε γιὰ ἐκεῖνον τοῦ Ἐγέλου ἢ τοῦ Μάρξ, τὶς προφητεῖες τοῦ ὁποῖου κατερείπωσεν ἄλλωστε ἡ ἴδια ἡ πραγματικότητα.

Τὸ μέλλον μας, τώρα, εἶναι δυνατόν νὰ πιθανολογηθεῖ μόνον. Κατ' ἀρχὰς δὲν γνωρίζουμε, ἂν θὰ ὑπάρξει κἂν μέλλον, ἀφοῦ ὁ κόσμος ὅλος ζῇ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ ἐνὸς ἀπόλυτου ὀλέθρου, μιᾶς τέτοιας καταστροφῆς, ἡ ὁποία θὰ πολτοποιήσει χωρὶς οἶκτο τὴν μέλλουσα ἀνθρώπινη ἱστορία. Παρὰ ταῦτα πίσω ἀπὸ τοὺς φόβους μας πρέπει νὰ κρύβεται μιὰ δραστικὴ πίστη προόδου πρὸς τὸ καλύτερο καὶ μιὰ ἀράγιστη πεποίθηση ὅτι ὁ Ἄνθρωπος δὲν θὰ χαθεῖ. Στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς αἰσιόδοξης προοπτικῆς μπορούμε νὰ διακρίνουμε μερικὲς βασικὲς προϋποθέσεις, τὶς ὁποῖες ὀφείλομε νὰ τηρήσουμε, ὥστε νὰ συνεχίσει ὁ λαὸς μας τὴν ὑπαρξὴ του καὶ τὴν ἱστορικὴν του ἀποστολή. Πρέπει, λοιπόν:

Πρῶτον: *Νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸν κίνδυνο πὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴ μείωση τοῦ πληθυσμοῦ μας. Λιγοστεύουμε καὶ ἔτσι δὲν θὰ νικηθοῦμε ἀπὸ τὶς λόγχες τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς πολύτεκνες μάνες τῶν πιθανῶν ἀντιπάλων μας, «κύκλω συνεπιτιθεμένων».*

Τὸ πρόβλημα τῆς γνώσης ἀνάγεται σὲ τρία μερικότερα:

- I) Τῆς δυνατότητας, δηλαδή κατὰ πόσον μπορούμε νὰ ἀποκτήσουμε σωστὲς καὶ ἔγκυρες γνώσεις, οἱ ὁποῖες νὰ μᾶς προσεγγίζουν στὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα.
- II) Τῆς πηγῆς τῆς γνώσης· συγκεκριμένα: ἡ γνώση ἔχει σὰν ἀρχὴ τὴν ἐμπειρία, τὴν νόηση ἢ κάποια ψυχικὴ ἰκανότητα;
- III) Τῆς οὐσίας τῆς γνώσης· δηλαδή τί εἶδους γνώση μπορούμε νὰ ἀποκτήσουμε; Ἡ συμφωνία τῆς συνείδησης γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς γνώσης εἶναι ὑποκειμενικὴ ἢ προέρχεται ἀπὸ κάποιο εἶδος «ἀντικειμενικότητας»;

Ἡ μελέτη τῶν προηγουμένων προβλημάτων φωτίζει τόσο τὴν ἔννοια τῆς γνώσης ὅσο καὶ αὐτὴν τῆς ἀλήθειας, γιατί εἶναι σύμφυτες. Ἐπειδὴ ἡ φύση τῶν προβλημάτων εἶναι ὑπερβατικὴ, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθούμε ἔννοιες ὑπερβατικὲς⁷, πρᾶγμα ποὺ γίνεται μὲ μεγάλῃ ἐπιτυχία στὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφία. Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμε πὼς κάθε ὑπερβατικὴ ἔννοια δὲν βρίσκεται στὸ συμπλήρωμα τοῦ αἰσθητοῦ πεπερασμένου χώρου⁸, ὅπου μπορούμε νὰ περιλάβουμε κάθε μεταφυσικὴ θεώρηση. Ὁ ὑπερβατικὸς κόσμος ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ὀρισμὸ του εἶναι μέρος τοῦ συνόλου τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τελείως ξένος ἀπὸ κάθε μεταφυσικὸ στοιχεῖο, δηλαδή μπορούμε νὰ δεχθούμε πὼς εἶναι τὸ μεταβαλλόμενο φυσικὸ ὄριο τοῦ αἰσθητοῦ. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀρχὴ θεμελιώνουμε λογικὰ τὴν δυνατότητα ἔρευνας καὶ ἀναζήτησης τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου. Ἡ προηγούμενη ἀρχὴ φαίνεται νὰ καθορίζει τὴν ἔννοια τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος μέσα ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν φαινομένων, δηλαδή τὸν χωρὸν τῶν πραγματικότητων.

Δεύτερον: Νὰ ἐπιστρατεύσουμε, λαὸς καὶ ἡγεσία, τίς ἀρετὲς τῶν πιὸ γόνιμων ἱστορικῶν μας στιγμῶν, γιατί, καθὼς τὸ μέλλον τοῦ ἐλληνισμοῦ θὰ παίζεται μέσα σὲ ὁλοένα εὐρύτερες Κοινότητες, χρειάζεται ἐντιμὴ ἐργασία, ψυχικὴ καὶ ἠθικὴ ρώμη καὶ δυναμισμός, γιὰ νὰ συναγωνισθοῦμε τοὺς ἄλλους λαούς.

Τρίτον: Νὰ γεωργήσουμε σὲ βάθος καὶ νὰ σφυρηλατήσουμε ἄρρηκτους δεσμούς μὲ τὸν ἐλληνισμό τῆς διασπορᾶς. Ἀποτελεῖ ξύλον σωτηρίας τοῦ ὅλου ἐλληνισμοῦ τὸ νὰ ἀνθοῦν οἱ ἐλληνικὲς παροικίες παντοῦ τῆς γῆς καὶ νὰ σφύζουν δημιουργικὰ διατηρῶντας τὸ αἷμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς παναιώνιας Ἑλλάδος.

Τέτατον: Νὰ μεταγγίζουμε ἀδιάκοπα τὸ πνεῦμα αὐτό, νὰ πυρῶνουμε μὲ τὴν ἱερότητα τοῦ ἐλληνικοῦ χώματος τὸν νόστο καὶ τὴν ἱστορικὴ μνήμη τοῦ ἐλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς. Τοῦτο γίνεται μόνον, ἂν ἐμεῖς βιοτεύουμε μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Ἡ Μητρόπολις, ἐμεῖς ἐδῶ οἱ Ἕλληνες, ὀφείλομε νὰ παραδειγματίζουμε. Νὰ μὴν ἀφήνουμε νὰ ἐξορισθοῦν οἱ μεγάλοι δημιουργοὶ καὶ οἱ μεγάλες πλάστρες ἰδέες τοῦ ἐλληνισμοῦ.

Πέμπτον: Νὰ ἐξυγιάνουμε τὴν δημόσια ζωὴ καὶ νὰ ἀνυψώσουμε τὴν στάθμην τοῦ πολιτικοῦ μας βίου. Ἡ ἐξυγίανση τῆς δημόσιας ζωῆς, ἡ ἀνύψωση τῆς στάθμης τοῦ πολιτικοῦ μας βίου καὶ ἡ ἀνανέωσή του, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἡλικίας, εἰ-

Αὐτός ὁ κόσμος εἶναι ἡ μοναδική λογική ἐπέκταση τοῦ συνειδητοῦ σ' ἓνα ὄριο πού μπορεῖ νά μεταβάλλεται, γιατί ὁποιαδήποτε ἄλλη θεώρηση θά ἦταν ἀυθαίρετη ἢ τόσο ἀόριστη, πού θά ὀδηγοῦσε σ' ἓνα εἶδος σκεπτικισμοῦ. Ἡ παραδοχή τῆς ὑπαρξης τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου καὶ ἡ λογική ἀναζήτησή του μᾶς ἐπιτρέπουν νά προχωρήσουμε σέ μιὰ ἐπιστημονική προσέγγιση τοῦ γνωσιοθεωρητικοῦ προβλήματος.

7) «Δαυλός», τ. 42, Ἰούνιος 1985.

8) «Δαυλός», τ. 41, Μάιος 1985.

ναί θεμελιώδης ὅρος γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἐλληνισμοῦ. Ἀλίμονο στὸ ἔθνος πού παραμερίζει τίς χθόνιες πνευματικές του δυνάμεις καὶ τίς εὐκρατες προσωπικότητες, τίς ἱκανές —μαζὶ μὲ τὸν ἀγνὸ ἀλλὰ προδομένο αὐτὸ λαὸ— νὰ ἐγγυηθοῦν τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Ἐνα ἔθνος δὲν ἔχει μέλλον, ἂν δὲν ἀνοίγει δρόμο στοὺς ἄξιους, ἂν δὲν ἀναζητεῖ τοὺς ἱκανούς, ἂν δὲν περιφρονεῖ τοὺς ἐμετικούς θωπευτὲς τῶν ἐκάστοτε ἀρχηγῶν, ἂν ἐνθρονίζει τὴν πολιτευτικὴ κακοήθεια, ἀνικανότητα, στρεψοδικία καὶ διαφθορά.

Ἔκτον: Νὰ κάνουμε τὴν παιδεία ὑψηλή, κτῆμα ὄλων. Ἄν ἡ πολιτικὴ ἱστορία κάθε χώρας εἶναι ἡ ἱστορία τῆς πνευματικῆς τῆς προόδου καὶ ἂν ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπινου γένους εἶναι ἡ παιδεία, τότε ὁ ἐλληνισμὸς θά ἔχει μέλλον, δηλ. μελλοντικὴ ἱστορία καρποφόρα, μόνον ἂν οἰκοδομήσει κραταιὰ Παιδεία, ἡ ὁποία νὰ τὸν ὀδηγεῖ στὴν ἐθνικὴ του αὐτοσυνειδησία καὶ νὰ τοῦ διαφυλάσσει τὴν ἐλληνικὴ του ταυτότητα. Λοιπόν;

«Δράξασθε παιδείας, μήποτε ὀργισθῇ Κύριος...».

Γρηγόριος Φιλ. Κωσταράς

Καθηγητὴς Φιλοσοφίας Παν. Ἀθηνῶν

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

“Ονειρο θερινῆς νυκτός

Πανανθρώπινη, όπως αναμέναμε, υπῆρξε ἡ συγκέντρωση τῶν «ἐπιφανῶν» στὸ βράχο δυτικά τῆς Ἀκρόπολης, ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι τῶν κλασσικῶν χρόνων ὠνόμαζαν «Ἄρειο Πάγο». Ἡ τεράστια αἴθουσα τοῦ συνεδρίου, ὅπως καὶ ὅλο τὸ οἰκοδόμημα, ποὺ κτίστηκε γιὰ τὶς ἀνάγκες αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου, εἶναι σὲ ἀρχιτεκτονικὸ ρυθμὸ προσαρμοσμένο στὸν πανάρχαιο χώρο. Στὸν ἴδιο, ποὺ ἀλλοτε κατοικοῦσαν οἱ Ἐρινύες καὶ ἔργο τους εἶχαν τὴ «Δίκη», δηλαδὴ τὴν τιμωρία τῶν ἐκτρεπομένων ἐκ τῆς Ἀρμονίας καὶ τοῦ Μέτρου. Θέμα πρὸς συζήτηση δὲν εἶναι οἱ «Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες», ποὺ κατ’ ὄνομα μόνο ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν (ἡ Ἑλλάδα ἄλλωστε γνωστοποίησε στὶς κυβερνήσεις ὄλων τῶν λαῶν ὅτι ἀποσύρεται ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄθλια «ἐμπορικὴ φιέστα» καὶ ζητᾷ νὰ παύσουν νὰ τὴν ὀνομάζουν μὲ τὸ ἱερὸ ὄνομα τῆς Ὀλυμπίας), ἀλλὰ ἓνας ἄλλος «Ὀλύμπιος Ἀγὼν», ποὺ καλοῦνται οἱ λίγοι ἐπιφανεῖς τοῦ πνεύματος νὰ τὸν φέρουν εἰς πέρας χάριν τῶν νέων ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ θέμα ποὺ πρόκειται ν’ ἀπασχολήσει τοὺς «ἐπιφανεῖς» ξένους εἶναι ἡ παρανοικότητα τῆς ἐξουσίας τῶν λαῶν.

Σ’ αὐτὸ τὸ συνέδριο ὑπέρτατος εἰσηγητὴς εἶναι ὁ «Ἕλλην Λόγος». Τὸ βῆμα τῶν ὁμιλητῶν εἶναι δεξιὰ τοῦ μεγάλου ἀγάλματος τοῦ Διός, καθήμενου σὲ θρόνο, στὸ βάθος τῆς ὀρθογώνιας αἴθουσας τοῦ συνεδρίου. Νεκρικὴ σιγὴ ἀπλώνεται παντοῦ. Ἐπάνω ἄλλωστε ἀπὸ τὴν εἴσοδο τῆς μεγάλης αἴθουσας μὲ χρυσὰ γράμματα ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή: «Ἡ αἰδώς ἀπαιτεῖ σιγὴν». Τὸ θέμα βεβαίως τῆς «ἀθλιότητος», γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπεύθυνοι εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ περισσότερο οἱ «ἐπιφανεῖς», δὲν ἀφήνει περιθώρια ἔστω καὶ γιὰ μειδίαμα, πόσο μάλλον γιὰ ἐκδηλώσεις χαρᾶς καὶ χειροκροτήματα... Τὰ τηλεοπτικὰ συνεργεῖα θὰ μεταδώσουν μέσω τῶν δορυφόρων σ’ ὅλη τὴ γῆ τὸ ρεπορτάζ γιὰ τὸ μεγάλο συνέδριο. Ἡ ἀνθρωπότητα πρέπει νὰ μάθῃ ἀπὸ τοὺς «ταγούς» τῆς τοῦς λόγους ποὺ ἐμποδίζουν τὶς «χάριτες» νὰ ἀγκαλιάσουν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Στὸ βῆμα ἀνέρχεται ὁ εἰσηγητὴς. Τὰ φῶτα τῆς αἴθουσας σβήνουν καὶ μόνο ἓνας προβολέας φωτίζει τὸ ἀγαλμα τοῦ Διός. Ἡ φωνὴ τοῦ εἰσηγητῆ ἀκούγεται. Οἱ σύνεδροι, μὲ ἀκουστικά, παρακολουθοῦν ἀπ’ εὐθείας τὸν εἰσηγητὴ στὴ γλῶσσα τους.

«Κυρίες καὶ Κύριοι σύνεδροι. Εἶναι γνωστοὶ οἱ λόγοι ποὺ σᾶς ἔφεραν ἐδῶ. Καὶ εἶναι παρήγορο ὅτι ἀνταποκριθήκατε ὅλοι σ’ αὐτὴ τὴν πρόσκληση γιὰ αὐτοκριτικὴ καὶ διάλογο μὲ τὸν πανάρχαιο Ἑλληνικὸ Λόγο. Τὰ τεράστια προβλήματα τὰ ὁποῖα προκάλεσε καὶ προκαλεῖ στὴν ἀνθρωπότητα ἡ ἐξουσιαστικὴ παράνοια πρέπει ἐκ νέου νὰ φωτιστοῦν καὶ νὰ ἀναζητηθοῦν ἐπείγοντως λύσεις, γιατί ἡ συνέχιση αὐτῆς τῆς ἀπαράδεκτης ροπῆς ὁδηγεῖ, ἀπὸ ἑκατοντάδες δρόμους, στὴ σημερινὴ σύγχυση, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν ὀλεθρο ὅχι μόνον τῶν ἀνθρώπων ὄντων ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν ἔμβιων ὄντων τοῦ πλανήτη μας. Ἔχετε ἤδη ἀντιληφθῇ ὅτι οἱ κυβερνήσεις ξεκίνησαν τοὺς ἐλιγμούς τῶν συμβιβασμῶν. Ἐκ τοῦ συμβιβασμοῦ ὅμως δύο παρανοικῶν ἀντιλήψεων περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ μιὰ λογικὴ θέση. Εἶναι ἐπομένως ἀνάγκη νὰ δεχθῆτε νὰ κριθοῦν ἐκ νέου ὅλες οἱ θέσεις τῆς “διοικήσεως” τῶν λαῶν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ πανάρχαιου Ἑλληνικοῦ Λόγου. Τότε θὰ διαπιστώσετε ποιές εἶναι οἱ αἰτίες ποὺ ἐκτρέφουν συνεχῶς τὴ σύγκρουση, τὴν ἀδικία, τὸν φόβο, τὴν ἀθλιότητα καὶ τόσα ἄλλα ὑβριστικὰ γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄλων τῶν ὄντων τοῦ πλανήτη μας.

»Εἶναι ἀναγκαῖο ἐπομένως ὁ διάλογος ν’ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση ὅχι ἐνὸς συμβιβασμοῦ ἀλλὰ μιᾶς ἀρχῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἐπιδιωχθοῦν οἱ λύσεις, ὅσο κόστος ὀικονομικὸ καὶ ἂν αὐτὲς ἔχουν. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐλάχιστη θυσία, ποὺ πρέπει νὰ τὴν ὑποστοῦν ἀναλογι-

κῶς μὲ τὴν ἐξέχουσα σήμερα εὐθύνη τους ὅλοι οἱ λαοί. Διότι ἀρχὴ τοῦ "Ἕλληνας Λόγος" εἶναι ἡ οἰκουμένηκοιτητα. Αὐτὸ βεβαίως δὲν σημαίνει ἐλεημοσύνη τῶν ἰσχυρῶν πρὸς τοὺς ἀδύνατους. Ἀλλὰ ὑποχρέωσή τους νὰ βοηθηθοῦν νὰ ἐπανεύρουν τὸν φυσικὸ δρόμο τοῦ ἐντὸς τοῦ δικοῦ τους χώρου καὶ τῶν δυνατοτήτων πού ὁ χώρος τους ἔχει καὶ ὄχι νὰ "ἀνὰ πτυχθοῦν", γιὰ νὰ προμηθεύσουν στοὺς ἰσχυροὺς χρήσιμα γι' αὐτοὺς προϊόντα ἰσχύος καταναλώσεως, ἀλλὰ χρήσιμα μόνο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἰδίων τῶν λαῶν τους ἀγαθὰ.

»Αὐτὴ ἡ ὑποχρέωση τοῦ "ὑπερέχοντος" ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐπιβάλλει ἕνα εἶδος ἀγωγῆς, μιὰ παιδεία ἱκανὴ νὰ διοχετεύῃ τὴν πνευματικὴ τροφή ἐκείνη πού ὀδηγεῖ διὰ τῆς λογικῆς τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὸ βυθὸ τοῦ ὠκεανοῦ πρὸς τὸ δέξυγόνο καὶ τὸ φῶς. Χρειάζεται ἐπομένως καὶ ἐδῶ βαθμιαία καὶ προσεκτικὴ ἀνοδος, ἀλλὰ ὁ ἀνθρώπος κινδυνεύει νὰ μείνῃ παράλυτος, δηλαδὴ νὰ μὴν μπορῇ νὰ ἀντιδρᾷ στὰ συμβάντα πού ἐπέρχονται ἐναντίον του. Δεῖτε μὲ πόση μοιρολατρεία δέχονται οἱ ἄνθρωποι τὰ δεινὰ καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ. Εἶναι ἀσθενέστεροι καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ζῶα. Εἶναι τὸ θλιβερώτερο θέαμα πού μπορεῖ νὰ συναντήσῃ κανεὶς στὸν πλανήτη μας. Γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ παράγουν τὴ δική τους μόνο τροφή ἢ νὰ μετακινοῦνται ὅπως τὰ ζῶα ἐλεύθεροι ἢ νὰ πολεμοῦν γιὰ τὴν ὑπαρξή των, αὐτῶν καὶ τῶν παιδιῶν τους, ἀφοῦ ἐμεῖς διὰ τοῦ "πολιτισμοῦ" τοὺς ἀφαιρέσαμε τὰ δικαιώματα ὅλων αὐτῶν τῶν φυσικῶν ἐπιλογῶν, πρέπει τουλάχιστον νὰ λύσουμε τὸ θέμα τῆς διατροφῆς τους καὶ τῆς ἐλευθερίας τους στὸ λογικὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ πού κατανοοῦν, καὶ ὄχι νὰ τοὺς μετατρέψουμε σὲ βιομηχανικοὺς ἐργάτες, γιὰ νὰ ληστεύουμε τὰ προϊόντα τους. Πρέπει νὰ τοὺς ἀφήσουμε νὰ περάσουν μόνοι τους τὰ στάδια πού ὀδηγοῦν καὶ στὴ Βιομηχανία. Κάθε ἐπίπεδο πολιτισμοῦ ἔχει τὰ δικά του ἐργαλεῖα. Τὸ νὰ θέλουμε νὰ ἐπιβάλουμε σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τὰ ἐργαλεῖα ἐνὸς ἐξελιγμένου πολιτισμοῦ εἶναι καὶ αὐτὸ ἐκτροπή. Πολιτισμὸς σημαίνει ἐπίπεδο γνώσεων πού ἔχουν προέλθει ἀπὸ μακραίωνες διαδικασίες καὶ ἐκφράζονται στὸ σύνολο τῶν θεσμῶν πού ἰσχύουν καὶ διαμορφώνουν τὰ ἐπίπεδα τῶν πολιτισμῶν. "Ὅταν π.χ. ἐμεῖς γιὰ λόγους ἐξουσιασμοῦ, δηλαδὴ χάριν τῆς παρανοϊκότητος τῆς κυριαρχίας, δεχόμεθα νὰ δώσουμε τὸ προϊόντα ἐνὸς ἀνώτερου πολιτισμοῦ στὰ ὑποδουλωμένα ἀπὸ ἐμᾶς χέρια ἡμιπολιτισμένων, τότε ὄχι μόνο οἱ ἐκπαιδευμένοι ἀπὸ ἐμᾶς ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι κινδυνεύουμε νὰ χαθοῦμε" καὶ ἡ ἐκτροπὴ ἐκ τῆς ἐκτροπῆς τοῦ ἐξουσιασμοῦ θὰ κυριαρχήσῃ μὲ ἀγνωστες συνέπειες στὸν πλανήτη. Αὐτὸ συμβαίνει σήμερα... Ἡ ἀνθρωπότητα ἔχει στὴ διάθεσή της ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα ἐνὸς πολιτισμοῦ, πού ἡ ἴδια δὲν γνωρίζει τὸ περιεχόμενο τῆς "λογικῆς" του. Καὶ ὅταν λέω "ἐνὸς πολιτισμοῦ", δὲν ἐκφράζω κάτι ἀόριστο ἀλλὰ κάτι τὸ πολὺ συγκεκριμένο. Ἡ σημερινὴ τεχνολογία εἶναι προϊόν τοῦ πανάρχαιου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὴν γλῶσσα καὶ τίς ἐννοιες πάνω στίς ὁποῖες ἀναπτύχθηκε ἡ σύγχρονη ἐπιστῆμη μὲ τίς τεράστιες δυνατότητες πού προκαλοῦν τὸ δέος τῆς ἀνθρωπότητας.

»Φθάσαμε βεβαίως ἐδῶ πού φθάσαμε, διοικούμενοι ὅμως ἀπὸ παρανοϊκοὺς ἐξουσιαστές. Ὁφείλουμε ἐπομένως γρήγορα νὰ συλλάβουμε τὴν παρανοϊκότητα αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλιῶς δὲν διαφέρουμε ἀπ' τοὺς ἀπολίτιστους πού σκάβοντας βρῆκαν θαμμένα ἐκρηκτικὰ ἱκανὰ νὰ ἀνατινάξουν τὸν πλανήτη καὶ ἀνεύθυντοι, καθὼς εἶναι, τὸ ἐπιχειροῦν...

»Κύριοι σύνεδροι. Σᾶς ἔδωσα τὸ εὐρύτατο περίγραμμα τῆς "λογικῆς" τοῦ "Ἕλληνας Λόγου". Κατὰ τίς συζητήσεις καὶ κατὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐιδικῶν θεμάτων, ἐπικαλοῦμεν τὴν συνδρομὴ αὐτοῦ τοῦ "λόγου", θὰ δώσουμε ἀπαντήσεις καὶ σ' ὅλα τὰ ἐκ τῆς ἐκτροπῆς δημιουργηθέντα θέματα. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ δεχθῆτε ὡς πρώτην ἐπαφὴ τὴ συζήτηση ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πλαισίου, σᾶς καλῶ νὰ προβάλετε τίς ἀντιρρήσεις σας καὶ τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα».

Ἡ συνεδρίαση τότε σιωπηρῶς ἐλύθη.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ξύπνησα...

Ἐρινύς

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

Ἡ διαχρονικὴ ἐνότητα τῆς Ἑλληνικῆς

Συνηθίζομε νὰ διακρίνωμε τὴν γλῶσσαν μας σὲ Νέα Ἑλληνικά καὶ σὲ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Ἡ διάκρισις αὕτῃ εἶναι λανθασμένη ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ περιεχομένου τῆς γλώσσης μας. Διότι ἔχει ἀποδειχθῇ μὲ τὸν πειστικώτερο τρόπο, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἐνιαία. Κατὰ συνέπειαν, ὅποιος γνωρίζει τὰς ἐννοίας τῶν λέξεων ποὺ χρησιμοποιοῦμε τώρα, γνωρίζει καὶ τὰς ἐννοίας τῶν λέξεων ποὺ ἐχρησιμοποιοῦν οἱ πρόγονοί μας.

Δὲν ὑπάρχουν ἀρχαῖα ἢ νέα Ἑλληνικά. Ὑπάρχουν μόνον Ἑλληνικά, μὲ μορφὰς γλωσσικῆς ἐκφράσεως, π.χ. ἰωνικά, αἰολικά, δωρικά, ἄττική, κοινὴ, βυζαντινὰ, καθαρῆουσα, δημοτικὴ κ.τ.λ. Προσφεύγω στὸν Ὅμηρον, γιατί εἶναι περὶ σσότερον γνωστὸς ἀπὸ ἄλλα παλαιότερα κείμενα, π.χ. τὰ «*Ὀρφικά*», καὶ δηλώνω ὅτι εἶναι ἐπιστημονικῶς ἐξηκριβωμένον πὼς αἱ λέξεις τῆς ποιήσεως τοῦ Ὀμήρου ἐπιζοῦν στὴν σημερινὴ καθομιλουμένη γλῶσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οἱ Ἕλληνες σήμερον καὶ μάλιστα ἀσχέτως μορφώσεως ὁμιλοῦν ὁμηρικά. Ἀλλὰ δὲν τὸ ξέρουν, ἐπειδὴ ἀγνοοῦν τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων ποὺ χρησιμοποιοῦν.

Αἱ ὁμηρικαὶ λέξεις εὐρίσκονται ἀπλαῖ ἢ ἐν συνθέσει. Ὅταν ἀναφέρωμε μίαν ὁμηρικὴν λέξιν, συνήθως μᾶς φαίνεται κάτι δύσκολον, ἀκατάληπτον. Μόλις ὁμως προχωρήσωμε στὴν σύνθεσίν της, ἀμέσως θὰ διαπιστώσωμε, ὅτι ἡ ἀκαταλαβίστικη λέξις λέγεται καὶ τώρα καὶ φυσικὰ τὴν καταλαβαίνουν ὅλοι.

Τὸ μυστικὸν διὰ νὰ ἀντιλαμβανώμεθα τὸν Ὅμηρον, ὁ ὁποῖος, ἐπαναλαμβάνω, ὁμιλεῖται σήμερον παντοῦ στὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἡ σύνθεσις. Θὰ φέρω μερικά παραδείγματα: *Λῶπος, λῶπη* (Ὀδ. Ν 224) εἶναι στὸν Ὅμηρον τὸ ἔνδυμα. Λέγομε σήμερα τὸ ἔνδυμα λῶπον; ὄχι. Ἀλλὰ λέγομε *λωποδύτης*, ποὺ σημαίνει τὸν εἰσερχόμενον στὸ ἔνδυμα. Ἄρα ὁ λῶπος ὑπάρχει ὡς ζωντανὴ λέξις τῆς καθομιλουμένης ἐν συνθέσει. Ἡ πέτρα, ὁ βράχος καλεῖται στὸν Ὅμηρον *λᾶς, λᾶς* (Ἰλ. Γ 12). Τώρα δὲν ἀποκαλοῦμε τὸν βράχον *λᾶ*-, λέγομε ὁμως *λατομεῖον, λαξεύω*, πρᾶγμα ποὺ ἀποδεικνύει τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Ὀμηρικοῦ *λᾶ*-. Ἀλέξω στὰ Ἑλληνικά τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου (Ὀδ. Γ 346) σημαίνει ἐμποδίζω, ἀποτρέπω. Τὸ ρῆμα αὐτὸ χρησιμοποιεῖται καὶ τώρα σὲ πάρα πολλὰς συνθέτους λέξεις, π.χ. *ἀλεξίπτωτον, ἀλεξικέραυνον, ἀλεξίσφαιρον* κ.τ.λ. Τὸ ἐπίρρημα *τῆλε* (Ἰλ. Α 314), ποὺ στὸν Ὅμηρον σημαίνει μακράν, χρησιμοποιεῖται σήμερον ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν μας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς ξένας γλώσσας, π.χ. *τηλέφωνον, τηλετύπον, τηλεόρασις, τηλεγράφημα, τηλεπικοινωνία, τηλεβόλον, τηλεπάθεια* κ.τ.λ. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ἡ «Ὀμηρικὴ γλῶσσα» δὲν εἶναι νεκρά, ἀλλὰ ὀλοζώντανος.

Ἄς ἀναφέρω ἀκόμη μερικά παραδείγματα. Ἡ γεωργούμενη γῆ, τὸ χωράφι, στὸν Ὅμηρον ὀνομάζεται *ἄρουρα* (Ἰλ. Θ 486)· ὅλοι ξέρουμε τὸν *ἀρουραῖον* ποντικόν. Ὑλῃ (Ἰλ. Κ 184) σημαίνει στὰ ὁμηρικὰ τόπος μὲ δένδρα, δάσος. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνον ποὺ κόπτει δένδρα τὸν ὀνομάζομε ὕλοτόμον. Ἡ *αὐδὴ* (Ἰλ. Α 249) εἶναι ἡ φωνή. Τώρα χρησιμοποιοῦμε τὸ ἐπίθετον *ἄναυδος*. *Φρήν* (Ἰλ. Α 115) εἶναι ἡ λογικὴ, τὸ μυαλὸ καὶ ἀπὸ τὸ φρήν-φρενὸς προέρχεται πλῆθος συγχρόνων λέξεων π.χ. *φρενοκομεῖον, ἐξωφρενικός, φρενίτις, φρενοβλαβής*, κ.τ.λ. *Δόρπος*

(*Ἰλ.* I 88) ἐλέγετο τὸ δεῖπνον καὶ ἡ λέξις διασώζεται στὴν σύνθεσιν *ἐπιδόρπιον*. *Χθών* (*Ἰλ.* Θ 150) εἶναι ἡ Ὀμηρικὴ γῆ, πού συνεχίζει νὰ ὑπάρχῃ στὸ *καταχθόνιος*, *ὑποχθόνιος*. *Πέδον* (*Ἰλ.* N 797) σημαίνει παρ' Ὀμήρῳ τὸ ἔδαφος, καὶ τώρα λέγομε *στρατόπεδον*, τὸ ἔδαφος ὅπου κτίζεται ἡ οἰκία, ἀκόμη *ἐπίπεδον*, *πεδινός* κ.τ.λ. Ἡ βρωμιά ὠνομάζετο *λύμα* (*Ἰλ.* A 314) καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ λέγεται ἔτσι, π.χ. τὰ βιομηχανικὰ *λύματα*. Μὲ τὸν *χόλον* (*Ἰλ.* A 82) ἐννοεῖται ὁ θυμὸς, καὶ στὸν καιρὸ μας ὁμιλοῦμε γιὰ κάποιον πού *χολώθηκε*, γιὰ τὸν *χολωμένο* (*χολώνω*, ἀλλὰ καὶ *χολή* μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς πικρίας). Τὸ κρεβάτι πού ἀναφέρεται στὸν Ὀμηρὸ ὡς *λέχος* (*Ἰλ.* A 31) ἐπιζῇ στὴν *λεχώνα*, στὴν γυναῖκα δηλαδὴ πού μένει στὸ κρεβάτι, ἐπειδὴ μόλις ἐγέννησε. Ἄλγος (*Ἰλ.* E 394) εἶναι ὁ σωματικὸς πόνος, ἐκ τοῦ ὁποῖου προέρχεται τὸ *ἀναλγητικόν*, ὁ *ἀλγινός* κ.τ.λ. *Νόστος* (*Ὀδ.* A 326) σημαίνει ἐπιστροφή στὴν πατρίδα, ἔννοια πού διατηρεῖται στὴν *παλινόστησι*, στὴ *νοσταλγίαν* κ.τ.λ. Τὸ βάρος ἀπεδίδετο μὲ τὴν λέξιν *ἄχθος* (*Ἰλ.* Y 247), ἀπὸ τὴν ὁποίαν παράγεται ὁ *ἄχθοφόρος*, ὁ *ἐπαχθής*. Ἡ ἐντροπὴ εἶναι ἡ γνωστὴ μας *αἰδώς* (*Ἰλ.* O 657), πού ἀνταπαντᾶται στὴ σύνθεσιν *ἀναιδής*. *Δαίς*-*τος* (*Ἰλ.* A 424) εἶναι τὸ φαγητό, τὸ γεῦμα, καὶ τώρα λέγομε *συνδαιτυμόν*. Ὁ *ρύπος* (*Ὀδ.* Z 93), ἡ ἀκαθαρσία δηλαδὴ, πού ἐξακολουθοῦμε νὰ τὴν λέγωμεν ἔτσι, ἔχει ζῶν χιλιετηρίδων καὶ διατηρεῖται στὴν ἐπικαιρότητα ἀπὸ τὴν *ρύπανσιν* τῆς ἀτμοσφαίρας, τὰ *ἀπορρυπαντικά*, τοὺς *ρυπαρογράφους* κ.τ.λ. Τὸ φῶς πού ἐλέγετο *φάος* (*Ἰλ.* Θ 487) θὰ ἐπιζῇ ὅσον θὰ ὑπάρχουν *φαιναί* ιδέαι. Ἡ *πέδη* (*Ἰλ.* N 36) πού σημαίνει δέσμη, δέσιμο, διατηρεῖται στὰς *χειροπέδας*, στὴν *πέδησι*, στὸ *πέδιλον*. Καθημερινῶς συζητοῦμε γιὰ τὸ ἄγχος. Ἡ λέξις αὐτὴ εὐρίσκεται στὸν Ὀμηρον (*Ἰλ.* Γ 37) καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα *ἄγχω* πού σημαίνει σφίγγω τὸν λαιμόν, ἔτσι λέγομεν *ἀγχόνῃ*. Ὡς ἱατρικὸς ὅρος «ἄγχος» αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει: τὴν ἀγωνία ἀπὸ κάποιο σφίξιμο, ἀπὸ κάποια πίεσι.

Μὲ αὐτὴν τὴν μέθοδον εἶμαι σὲ θέσι νὰ ἀναφέρω ὅλο τὸ ὁμηρικὸν λεξιλόγιον. Πολλὰ λέξεις πού διαβάзоμε στὰ ὁμηρικὰ ἔπη προήλθον ἐκ τῆς παρατηρήσεως κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ ἄλλων διαδικασιῶν. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ παραθέσω μερικές. Τὸ γεῦμα στὸ ὁποῖον ὁ κάθε παρακαθήμενος ἔφερνε μαζί του τὸ φαγητό του εἶχε μιὰ εἰδικὴ ὀνομασία. Ἐλέγετο *ἔρανος* (*Ὀδ.* A 227). Ὁ ἔρανος λοιπὸν ἦτο συμπόσιον μὲ συνεισφορά ἐξ ὅλων. Ἡ λέξις ἔρανος παρέμεινε, μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι δὲν συνεισφέρει κανεὶς φαγητό, ἀλλὰ χρήματα. *Σιτῶ* (*Ὀδ.* Ω 209) σημαίνει τρώγω. Ὑπῆρχε ἡ συνήθεια, ὁ κάθε καλεσμένος νὰ μπορῇ νὰ φέρῃ στὸ γεῦμα κάποιον ἀπρόσκλητον φίλον του, ὁ ὁποῖος καθίστατο ὁμοτράπεζος. Συνέτρωγε δηλαδὴ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ὠνομάζετο *παράσιτος*. Ἡ λέξις αὐτὴ ἡ ὁποία σημαίνει τὸν συντρώγοντα (ἀπρόσκλητος στὸ γεῦμα) εἰσῆλθε στὴ διεθνή ἱατρικὴν (*παράσιτα*) καὶ κοινωνιολογικὴν (*παρασιτικάι τάξεις*) ὁρολογίαν. Τὸ πέρασμα, ἡ διάβασις, ἐλέγετο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ λέγεται *πόρος* (*Ἰλ.* B 592). Ἐπειδὴ εἶχε παρατηρηθῇ, ὅτι ὁποῖος διέθετε χρήματα ἠδύνατο νὰ ἔχῃ εὐκόλως διαβάσεις, περάσματα δηλαδὴ πρὸς ὅπου ἤθελε, ἐπλάσθη ὁ ὅρος *εὐπορος* πού σημαίνει τὸν πλούσιον καὶ *ἄπορος* πού σημαίνει τὸν πτωχόν. Ἀναλόγους περιπτώσεις λέξεων πού ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀναλύσεως μπορῶ νὰ ἀπαριθμῶ ἀρκετάς, γιὰ νὰ γραφῇ ἓνα βιβλίον. Ἐδῶ περιορίζομαι σὲ παραδείγματα, διότι θέλω ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ δείξω, εἰς γενικὰς γραμμάς, τὴν ζωντάνια τῆς γλώσσης τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως.

Ὑπάρχουν λέξεις ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ὀμήρου, ποὺ τὰς χρησιμοποιοῦμε ἰδίως ἀκριβῶς. Χιλιάδες. Ὁρισμένοι στὴν πρώτη μορφὴν τοὺς κάπως μετεβλήθησαν, π.χ. ἡ *χείρ* ἐγίνε *χέρι*, τὸ *ὕδωρ* ἐγίνε *νερό*, ἡ *ναῦς* ἐγίνε *πλοῖον* κ.τ.λ., ἀλλὰ —καὶ τοῦτο σημειώστε το μὲ ἰδιαιτέραν προσοχὴν— στὴν σύνθεσι διατηρεῖται ἡ πρώτη μορφὴ τῆς λέξεως, π.χ. *χέρι* καὶ ὄχι *χείρ* (Ὀδ. Α 146) ἀλλὰ: *χειρουργός*, *χειροτονῶ*, *χειραγωγῶ*, *χειραφετῶ*, *χειροφιλῶ*, *χειροδικῶ*, *ἐγχειρίδιον*, *χειροτονία*, *χειριστής*, *χειρονομία*, κ.τ.λ.· ἡ *νερό* καὶ ὄχι *ὕδωρ* (Ἰλ. Β 825) ἀλλὰ: *ὕδραυλικός*, *ὕδραγωγεῖον*, *ἀφυδάτωσις*, *ἐνυδρεῖον*, *ὕδρωπικία*, *ὕδροφόρος*, *ὑδρευσις*, *ὕδρολογία*, *ὕδρῳψυκτος*, *ὕδρογόνον*, *ὕδροστατική*, *ὕδροκέφαλος*, ἔστω καὶ «ἐταιρία *ὕδάτων*» κ.τ.λ.· ἡ *πλοῖον* καὶ ὄχι *ναῦς* (Ἰλ. Β 92) ἀλλὰ: *ναυπηγός*, *ναυμαχία*, *ναυλῶνω*, *ναυτολογῶ*, *ναυτιλία*, *ναυτικός*, *ναύτης*, *ναύαρχος*, *ναυαγῶ*, *ναυαγοσώστης*, *ναύσταθμος*, *ναυτία*, *ναυτοδικεῖον*, *ναυτόπαις* κ.τ.λ.· Ἐπίσης καὶ εἰς ἐκεῖνα ποὺ τεχνικῶς ἤλλαξε ἡ κλίσις, π.χ. ὁ *πατήρ*, τοῦ *πατρός*, ἐγίνε ὁ *πατέρας*, τοῦ *πατέρα*, ἀλλὰ στὴ σύνθεσι παρέμεινε ἡ «Ὀμηρικὴ» «ρίζα» π.χ. λέγομε *πατροκτόνος*, *πατρίς*, *πατροπαράδοτον*, *πατρικῶς* κί· ὄχι *πατεροκτόνος*, *πατεροπαράδοτον* κ.τ.λ.

Βεβαίως ὠρισμένοι λέξεις τοῦ Ὀμήρου δὲν χρησιμοποιοῦνται τώρα, διότι, πρῶτον, δὲν ἔχομε πλοῦτον λεξιλογίου καί, δεύτερον, διότι κάποιον ἀριθμὸν λέξεων τὸν ἀγνοοῦμε λόγφ ἀχρησίας ἢ ἐκλείψεως τοῦ ἀντικειμένου ποὺ ἐκφράζουν. Π.χ. *πόρπαξ* εἶναι ἡ λαβὴ τῆς ἀσπίδος. Ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ὁ πολὺς κόσμος δὲν ξέρει τί σημαίνει *πόρπαξ*, διότι δὲν ἔχει ἀσπίδας. Μολαταῦτα κί· αὐταὶ ἀκόμη αἱ λέξεις, ἂν τὰς ἀναζητήσωμε μὲ βαθυτάτην γλωσσικὴν ἔρευναν, κάπου θὰ τὰς συναντήσωμε· (*πόρπαξ-πόρπη*), ἢ ἡ *πήληξ* τῆς *πήληκος*, ἡ ὁποία ἦτο δερμάτινον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν πολεμιστῶν στολισμένο μὲ ἀλογοουρά, σήμερα δὲν χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντικείμενον, συνεπῶς δὲν τὴν λέγομε καὶ ὡς λέξιν, ἀλλὰ ἐπιζῇ στὸν στρατιωτικὸν πῖλον, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται *πηλήκιον* κ.τ.λ.

Ὑπογραμμίζω ἐν τούτοις, ὅτι ἡ ἄγνοια τῶν ἐννοιῶν μᾶς κάνει νὰ χρησιμοποιοῦμε ἀρχαίας λέξεις, δίχως νὰ ξέρωμε ὅτι εἶναι ἀρχαῖα οὔτε κὰν τί σημαίνουν· π.χ. *βρύχια* εἶναι τὰ βαθέα ὕδατα. Λέγομε *ὑποβρύχιον*, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ξέρει πλὴν βεβαίως τῶν εἰδικῶν τί σημαίνει *βρύχιος*· ἢ *φερνή* εἶναι ἡ προῖξ, καὶ γι' αὐτὸ λέγομε τὴν καλῶς προικισμένην «*πολύφερνή* νύφη»· ἢ λέγομε ζῇ «*πολυτελῶς*», διότι *τέλος* σημαίνει δαπάνη. Πολυτελῶς λοιπὸν ἴσον πολυδαπάνως. Ὅλοι ἀκούουν τὸ μετεωρολογικὸν δελτίον, ποίος ὁμως ξέρει ὅτι *μετεωρολογῶ* σημαίνει πραγματεύομαι περὶ φυσικῶν φαινομένων, *μετέωρον* ἴσον ὀτιδήποτε συμβαίνει στὴν ἀτμόσφαιραν;

Γιὰ νὰ μὴ πολυλογῶ, σπεύδω νὰ καταλήξω στὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ πανεπιστημιακοὶ παράγοντες καὶ οἱ πολιτικοί, ποὺ θεωροῦν τὴν λεγομένην «ἀρχαίαν» Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς μὴ ὀμιλουμένην, ὡς νεκράν καὶ παρουσιάζουν μιὰ μορφὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλῶσσης, τὴν δημοτικὴν, ὡς τὴν μόνην ὀμιλουμένην καὶ ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, αὐτοὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν σφάλλουν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποδεικνύουν τὴν ἀμάθειά τους. Ἐκτὸς κί ἂν ἔτσι διάφορα ἀνθελληνικὰ ἐξουσιαστικὰ κέντρα τοὺς διατάσσουν. Διότι ὅλαι αἱ λέξεις τῆς δημοτικῆς εὐρίσκονται στὰς ἄλλας μορφὰς τῆς γλῶσσης μας (ἰωνικά, δωρικά κ.τ.λ.). Ἀκόμη καὶ λέξεις αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται τώρα, διότι τώρα κατασκευάζονται τὰ ἀντικείμενα ποὺ

ἐκεῖναι δηλώνουν ἢ ἐφευρίσκονται ἰδέαι κ.τ.λ., ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ἢ δημιουργία τῶν νέων λέξεων (καὶ ξένων ἀκόμη) βασίζεται στὴν λεγόμενην «ἀρχαίαν» Ἑλληνικὴν γλῶσσαν: π.χ. *πύραυλος*, *ἠλεκτρόνιον*, *ἐνδοκρινῆς* κ.τ.λ.

Γιὰ νὰ δείξω τὴν δύναμι τῆς γλώσσης μας, φέρω τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα, τελείως εἰδικόν. Στὸ σκάκι γιὰ νὰ εἶπουν, ὅτι μία παράταξις εἶναι ἀσθενὴς στὰ λευκὰ τετράγωνα, καθιέρωσαν τὸν ὄρο «*λευκοπενία*» (*leucopenia*) ἢ ἀντιστοίχως ἂν εἶναι ἀδύνατος στὰ μαῦρα, «*μελαμπενία*» (*melanpenia*).

Ἀληθῶς διερωτῶμαι: Ποία Ἑλληνικὴ λέξις εἶναι ἀρχαία καὶ ποία νέα, ὥστε νὰ ἔχωμε «ἀρχαῖα Ἑλληνικά» καὶ «νέα Ἑλληνικά»; Τὰ πράγματα πείθουν ὅτι δὲν ἔχομε ἀρχαίας ἢ νέας Ἑλληνικὰς λέξεις, ἀλλὰ μόνον Ἑλληνικάς. Ἐπομένως στὰ σχολεῖα πρέπει νὰ διδάσκωνται ὄχι ἀρχαῖα ἢ νέα Ἑλληνικά, ἀλλὰ διάφοροι μορφαὶ τῆς γλώσσης μας, π.χ. καθαρεύουσα, δημοτικὴ, Ἀττικὴ, Ἰωνικά, Δωρικά κ.τ.λ. ἀπὸ ἔργα γραμμένα μὲ τὴν διδασκομένη μορφή γλώσσης.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἰδία γλωσσικὴ πραγματικότης μᾶς ὑπαγορεύει τὰς ἐξῆς θέσεις:

1. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἐνιαία οὐσιαστικῶς καὶ ἀδιαίρετος χρονικῶς.
2. «Πανάρχαιαι» λέξεις —σχεδὸν ὅλαι— ζοῦν εἴτε πρωταρχικῶς, εἴτε ἐν συνθέσει.
3. Ἡ γνώσις τῶν ἐννοιῶν τῶν λέξεων θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴν βεβαίαν διαπίστωσιν, ὅτι ὁμιλοῦμε τὴν γλῶσσαν τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως. Μία γλῶσσα ποὺ ἀναμφισβητήτως δὲν ἀνεκάλυψε ὁ Ὅμηρος, ἀλλὰ προϋπῆρχεν αὐτοῦ πολλὰς χιλιετηρίδας.
4. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερον προσετέθησαν στὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μόνον μερικαὶ λέξεις.
5. Ὅποιος θεωρεῖ τὰ λεγόμενα «ἀρχαῖα» Ἑλληνικά «νεκρὰ γλῶσσα» εἶναι ἢ ἀγράμματος ἢ ὑπόπτος.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΤΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ ἐκτὸς Ἀθηνῶν ἀναγνώστες ὅτι ἡ μέσω τοῦ «Πρακτορείου Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου» διακίνηση τοῦ «*Δαυλοῦ*» θὰ γίνεται ἀπὸ τὸ προσεχὲς τεῦχος 80-81 (Αὐγούστου-Σεπτεμβρίου) **στὶς 16 τοῦ ἐπομένου μηνός**. Δηλαδή τὸ τεῦχος 80-81 (ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ στὴν Ἀθῆνα **στὶς 15 Σεπτεμβρίου**) θὰ διατίθεται ἀπὸ τὰ πρακτορεῖα τῆς ἐπαρχίας **στὶς 16 Ὀκτωβρίου**, τὸ τεῦχος 82 (ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ στὴν Ἀθῆνα **στὶς 15 Ὀκτωβρίου**) θὰ τὸ βρῇτε στὸ πρακτορεῖο τῆς πόλεώς σας **στὶς 16 Νοεμβρίου** κ.ο.κ. Τὴ μικρὴ αὐτὴ ἀλλαγὴ ἐπέβαλαν ἀνάγκες γενικώτερης ἀναδιάρθρωσεως τῆς λειτουργικότητος τοῦ «*Δαυλοῦ*».

CONRAD AIKEN

Καὶ στοὺς Κρεμαστοὺς Κήπους

Καὶ στοὺς κρεμαστοὺς κήπους ὑπάρχει βροχὴ
ἀπ' τὰ μεσάνυχτα μέχρι τὴν μία, χτυπώντας τὰ φύλλα
καὶ τὶς στεφάνες τῶν ἀνθῶν καὶ χαϊδεύοντας κορμούς ἀπὸ πλατάνια
καὶ τραβώντας σιγανὰ ἀρπές πάνω ἀπὸ λιμνοῦλες
καὶ τεντώνοντας χορδὲς ἤχου ἀπὸ γεῖσα μέχρι φτέρες.
Ἡ πριγκίπισσα διαβάζει. Ὁ βαλὲς καρρὼ κοιμάται.
Ὁ βασιλιάς εἶναι μεθυμένος, καὶ πετάει ἓνα χρυσαφένιο κύπελλο
κάτω ἀπ' τὸ παραθύρι τοῦ πυργίσκου (κουρτινιασμένο ἀπὸ βροχὴ)
μέσα στὶς πασχαλιές.

Καὶ στὶς μία ἡ ὥρα

ὁ ἡφαιστος κάτω ἀπ' τὸν κήπο ξυπνάει καὶ χτυπάει
τὸ σημαντήρι πάνω στὸ ἀμόνι του. Τότε ἡ βροχὴ
σταματᾷ, ἀλλὰ ἐλαφρῶς σταματᾷ, σταλάζοντας ἀκόμα,
καὶ ἡχος ἀπὸ πεσὺμένο νερὸ γεμίζει τὸ σκοτάδι,
καθὼς τὰ φύλλα γίνονται καμαρωτὰ καὶ ἴσια καὶ καθὼς τὰ γεῖσα
χωρίζουν μὲ τὸ νερὸ. Ἡ πριγκίπισσα γυρίζει τὴ σελίδα
δίπλα στὸ κερὶ καὶ ἀνάμεσα σὲ δύο πλεξίδες
ἀπὸ χρυσαφένιο μαλλί. Καὶ διαβάζει: «Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆγα
βορινὰ ἓνα ταξίδι τεσσάρων ἡμερῶν καὶ ἔφτασα
σὲ ἓνα ἄγριο χωριὸ στοὺς λόφους, ὅπου κανεῖς
δὲν ἦταν ζωντανὸς πάρειξ τὸ γύπα καὶ τὸν ἀρουραῖο
καὶ ἓνα γέρο, πού γελοῦσε, ἀλλὰ δὲν μπορούσε νὰ μιλήσει.
Οἱ σκεπὲς εἶχαν πέσει μέσα· τὸ πηγᾶδι φυτρωμένο πάνω
μὲ ἀγριόχορτο· καὶ ἦταν ἐκεῖ πού πέθανε ὁ πατέρας μου.
Ὑστερα, ὀχτὼ μέρες παραπέρα, κατευθυνόμενοι ἐλαφρῶς δυτικά,
ὁ κρῦος ἀγέρας φυσώντας ἄμμο ἐνάντια στὰ πρόσωπά μας,
τὸ φαγητὸ ἔχοντας γεύση ἄμμου. Καὶ ὅπως καθίσαμε
δίπλα στὸν ξερὸ βράχο πού σημαδεύει τὸ ψηλότερο σημεῖο,
ὁ ἀδελφός μου εἶπε: «Δὲν εἶναι πολὺ ἀργὰ ἀκόμα
νὰ γυρίσουμε, θυμούμενοι τὸ σπίτι μας». Καὶ ἡμαστέ σιωπηλοὶ
σκεφτόμενοι τὸ σπίτι μας. Ἡ πριγκίπισσα κλείνει τὰ μάτια της
καὶ αἰσθάνεται τὰ δάκρυα νὰ σχηματίζονται κάτω ἀπ' τὰ βλέφαρά της
καὶ τὰ ἀνοίγει, καὶ δάκρυα πέφτουν πάνω στὴ σελίδα.
Ὁ βαλὲς καρρὼ στὴ σκοτεινιασμένη αἴθουσα
πετάει τὰ σκεπάσματά του, κοιμάται καὶ ροχαλίζει πάλι.
Ὁ βασιλιάς κατεβαίνει σιγὰ τὶς σκάλες τοῦ πυργίσκου,
γιὰ νὰ βρεῖ τὸ κύπελλο.

Καὶ στὶς δύο ἡ ὥρα

ὁ ἡφαιστος στὸ ὑπόγειο σιδηρουργεῖο του
κάτω ἀπ' τοὺς κρεμαστοὺς κήπους, ὅπου τὸ στάλαγμα
τῆς βροχῆς ἀνάμεσα στὴν κληματίδα καὶ τὸν κισσὸ
ἀκόμα πέφτει ἀπὸ σιγοπίνον λουλούδι σὲ μαβὶ λουλούδι,
χτυπάει δυὸ φορὲς τὸ ἀμόνι του, καὶ τὸ μурμουρίσμα ἔρχεται
ἀνάμεσα σὲ ρίζες καὶ κλήματα. Ἡ πριγκίπισσα διαβάζει:
«Μιὰ κι εἶμαι ἄρρωστος καὶ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ γράψω ἄλλο
οὔτε ἔχω πολὺ νὰ ζήσω, δίνω αὐτὸ τὸ γράμμα
σ' αὐτόν, τὸν ἀδελφό μου, πού θὰ τὸ φέρει νότια
καὶ θὰ σοῦ πεῖ πῶς πέθανα. Ρώτησε πῶς ἦταν

έκει στη βόρεια έρημο, όπου τὸ γρασίδι
 ἦταν μαραμένο καὶ τὰ ἄλογα, ὅλα ἐκτός ἀπὸ ἓνα,
 χάθηκαν»... Ἡ πριγκίπισσα ρίχνει τὸ χρυσαφένιο τῆς κεφάλι
 πάνω στὴ σελίδα ἀνάμεσα στὰ δυὸ ἄσπρα τῆς μπράτσα
 καὶ στὶς χρυσαφένιες πλεξίδες. Ὁ βαλὲς καρρὼ ξυπνάει
 καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρό του στὴ σκοτεινιασμένη αἴθουσα
 παρακολουθεῖ τὶς πασχαλιὲς νὰ τινάζονται, ἐκεῖ όπου ὁ βασιλιάς
 ψάχνει γιὰ τὸ κύπελλο.

Καὶ στὶς τρεῖς ἡ ὥρα
 τὸ φεγγάρι φλέγει τὰ κεφάλια ἀπ' τὶς πασχαλιὲς, καὶ τρεῖς φορές
 ὁ ἡφαιστος στὸ ριζοδεμένο του σιδηρουργεῖο κλαγγάζει
 τὸ ἄμόνι του· καὶ οἱ ἤχοι ἔρπουν μαλακὰ πάνω,
 ἀνάμεσα στὰ κλήματα καὶ στὰ τοιχία. Τὸ φεγγάρι εἶναι στρογγυλό,
 στρογγυλὸ σὰ μιὰ ἀσπίδα πάνω ἀπ' τὴν κορφή τοῦ πυργίσκου.
 Ἡ πριγκίπισσα φυσάει τὸ κερί τῆς νὰ σβήσει καὶ κλαίει
 στὸ χλωμὸ δωμάτιο, όπου ἄρωμα ἀπὸ πασχαλιὲς φτάνει,
 καὶ θρηνεῖ μὲ χέρια πάνω στὰ βλέφαρά τῆς, σκεπτόμενη,
 μαραμένο γρασίδι, μαραμένο ἀπὸ ψιλαμμουδένιο ἄνεμο.
 Ὁ βαλὲς καρρὼ στὴ σκοτεινιασμένη του αἴθουσα
 κρατάει στὰ χέρια του ἓνα κλειδί καὶ μαλακὰ ἀνεβαίνει
 κατὰ μῆκος τοῦ διαδρόμου· καὶ γλυστράει τὸ κλειδί
 μέσα στὴν πόρτα ποὺ τὴν φυλάει. Στὸ μεταξὺ, σιγά,
 ὁ βασιλιάς μὲ σταγόνες τῆς βροχῆς στὴ γενειάδα του καὶ στὰ χέρια
 καὶ στὰ μουσκεμένα του μανίκια ἀνεβαίνει τὶς σκάλες τοῦ πυργίσκου,
 κρατώντας τὸ κύπελλο ὀρθὸ στὸ ἓνα χέρι·
 καὶ στέκεται στὸ ἀκριβῶς στὸ μέσον σκαλοπάτι, γιὰ νὰ γευθεῖ
 μιὰ σταγόνα κρασιοῦ, μὲ τὴν ὁποία ἄγρια βροχὴ ἔχει ἀναμιχθεῖ.

[Μετάφραση ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά: ΟΘΩΝ Μ. ΔΕΦΝΕΡ]

ΕΠΙΜΕΤΡΟ:

Ὁ Κόνραντ Ἀϊκεν εἶναι διάσημος στὴν πατρίδα του Ἀμερικανὸς ποιητῆς καὶ πεζογράφος, παντελῶς ὁμως ἄγνωστος στὴν Ἑλλάδα (ἀπ' ὅ,τι ξέρω, αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη μετάφραση ἔργου του ποὺ ἔχει γίνεи στὰ Ἑλληνικά). Γεννήθηκε τὸ 1889 στὴ Σαβάννα τῆς Γεωργίας τῶν Η.Π.Α. Ἔχει πάρει γιὰ τὰ ποιήματά του τὸ Βραβεῖο Πούλιτζερ καὶ τὸ Ἐθνικὸ Βραβεῖο Βιβλίου. Τὰ καλύτερα συνθετικά του ποιήματα εἶναι: «Πρελούδια γιὰ τὸν Μέμνονα», «Ὁ Πρίαπος καὶ ἡ λιμονούλα», «Σένλιν: μιὰ βιογραφία» κ.ἄ. Ἐγραψε ἐπίσης καὶ ἀξιόλογο ψυχολογικὸ διήγημα. Ἀγαποῦσε τὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅπως φανερώνουν πολλὲς ἀναφορὲς του καὶ μερικοὶ τίτλοι του.

Καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸ παραπάνω ποίημά του (ποὺ τὸ πῆρα τυχαῖα ἀπὸ τὰ Ἀπαντά του) συνδυάζει τὴ λογικὴ μὲ τὸν λυρισμὸ καὶ τὸ μοντέρνο. Ἄν διάλεξα νὰ τὸν μεταφράσω στὴ γλῶσσα μας, εἶναι γιατί, πέρα ἀπὸ τὴν ἀναμφισβήτητὴ λογοτεχνικὴ του ἀξία, θέλω νὰ χρησιμεύσει στοὺς σύγχρονους Ἕλληνες ὁμοτέχνους μου σὰν ὑπόδειγμα καὶ πρότυπο γραφῆς ποὺ συναιρεῖ τὰ τρία προαναφερθέντα στοιχεῖα καὶ τὰ ὑπερβαίνει. Γιατὶ σήμερα οἱ Νεοέλληνες ποιητὲς συγχέουν τὴ λογικὴ μὲ τὸ δοκίμιο, τὸν λυρισμὸ μὲ τὸ τραγούδι καὶ τὸν μοντερνισμό μὲ τὸν σουρρεαλισμὸ. Τὸ «παράλογο» καὶ ἡ «αὐτόματη γραφή» ἀπομάκρυναν τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ ἀπὸ τὸ στίχο καὶ ἔκαναν ὥστε τὴν ποίηση νὰ τὴ διαβάσουν μόνο οἱ ποιητὲς, καὶ ἂν αὐτὸ συνεχιστεῖ (ποὺ μόνο στὴν Ἑλλάδα συνεχίζεται), θὰ φτάσουμε στὸ σημεῖο τὸ κάθε ποίημα νὰ τὸ διαβάσει μόνο ὁ ἐκάστοτε δημιουργὸς του.

Ο.Μ.Δ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΚΑΡΑΜΒΑΛΗΣ

Τὸ ὑδάτινο στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ Παναγιώτη Κανελλόπουλου

Τὸ ὑδάτινο στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ Παναγιώτη Κανελλόπουλου παίζει πρωταρχικό ρόλο. Ὡς ἀλλοτε σημαίνει ἔκρηξη ψυχῆς, δόνηση καὶ παλμός, ἀλλοτε ἐξομολόγηση καὶ ἐξαγνισμό καὶ ἀλλοτε πάλι πίστη καὶ ἐγκαρτέρηση:

**«Περίμενα καιρό... πολὺ καιρό...
Δὲν εἶπα σὲ κανέναν λέξη.
Δὲν ἤθελα κανέναν νὰ προσέξει
ὅτι διψοῦσα καὶ ἤθελα νερό.
Κι ἦρθε ἀπὸ πάνω ἡ ἐντολὴ νὰ βρέξει...»**

Τὸ ποίημα εἶναι γραμμένο τὸ Νοέμβριο τοῦ 1955 καὶ περιέχεται στὴν τελευταία ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Κανελλόπουλου μὲ τίτλο «Πικροδάφνες». Ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος συνειδητοποιεῖ τὴν «ἐλαχιστότητά» του ἢ τὴν λιγοσύνη του κατὰ τὸν Ἑλύτη, δὲ χάνει ὅμως τὸ θάρρος του, κρατάει μέσα του βαθειὰ τὸ μυστικὸ τῆς δίψας, τῆς πνευματικῆς δίψας, προσμένοντας τὴν ἀπάντηση ἀπὸ ψηλά, πού ἔρχεται σὰν βροχή... ἔμπνευση, λύτρωση.

Στὴν ἴδια συλλογὴ ὑπάρχει ἓνα ποίημα γραμμένο σὲ ἐποχὴ παροδικῆς πνευματικῆς στασιμότητος. Ἐδῶ τὰ νερά εἶναι βαρεὰ καὶ λιμνάζουν. Ζητοῦν τὴ σκέψη, τὸ πνεῦμα, τὴ ροή, τὴν κίνηση. Κι ἀκόμα καὶ οἱ βάλτοι «ἀναστενάζουν». Ζητοῦν καὶ ἐκείνοι τὴν ἐγρήγορηση, τὴν τρικυμία, τὰ κύματα. Θυμόμαστε ἐδῶ τὸν Ἑλύτη καὶ τὴ ρήση του «τὸ κύμα εἶναι ὅ,τι πιὸ ἀνεπίδεκτο φθορᾶς, ὅ,τι πιὸ τέλει ποτέ του ὑπῆρξε». Κι αὐτό, γιατί τὸ κύμα εἶναι ἀνίκητο γιατί δὲν εἶναι ἀκίνητο. Κινεῖται συνεχῶς, ἀνανεώνεται, παράγει, πάλλεται!

**«Διάβηκα θάλασσες πού ἀκόμα
κανέναν τ' ὄνομά τους δὲν τὸ ξέρει...»**

Μ' αὐτοὺς τοὺς δύο στίχους ὁ ποιητὴς μᾶς ἐξομολογεῖται πού ἔχει φτάσει. Οἱ θάλασσες ἐδῶ ἔχουν συμβολικὸ χαρακτήρα. Καὶ νοεῖται ἡ γνώση πού ἀποκόμισε ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ ἡ πείρα πού ἀπέκτησε, καθὼς καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ στοχασμοῦ.

Ὡς ἀλλοτε πάλι τὸ νερὸ γίνεται δάκρυ, πού ἀπ' αὐτὸ πίνουν οἱ πικροδάφνες καὶ ἀνθίζουν. Ὡς ἀλλοτε κρατοῦνε στὸ στόμα τους —τὴ ρίζα— τὸ πικρὸ (πικροδάφνες), ἴσως γιὰ νὰ μὴν ξεχνοῦν καὶ νὰ χρωστοῦν αἰῶνια εὐγνωμοσύνη στὸν πόνο τὸ πικρὸ κλάμα, πού, ὅπως εἶπαμε, ἀπ' αὐτὸ ποτίζονται καὶ ζοῦνε. Κι ἀκόμη τᾶστρα γίνονται δακρύων ἀκένωτη, πηγή, πίνοντας:

**«Χλωμῶν πριγκίπων καὶ ποιητῶν τὸ φῶς,
πού πρὶν ἀπὸ τῆς ζωῆς τὸ καλοκαίρι
χάθηκε, δίχως ἡ Ἱστορία νὰ ξέρει
γιατὶ καὶ πῶς...».**

Ὡς ἀλλοῦ ἡ βροχὴ πέφτει μὲ γοργὸ καὶ ἀλλοῦ μὲ ἀργὸ ρυθμό. Στὴν τελευταία ὅμως περίπτωσι

**«ἢ καθεμιὰ σταγόνα ξεχωρίζει
σὰν σκέψη ἀσύνδετη...».**

πού όμως τη δέχεται φιλεύσπλαγχνα ή Γῆ. Τὸ σχετικό ποίημα καταλήγει μὲ τὴν πικρὴ διαπίστωση

«ὦ πόσα δάκρυα ἔχει ἡ Γῆ μαζέψει...».

Κάποτε πάλι, τὸ νερὸ γίνεται δίψα καὶ βοῇ ἀπὸ βαθεῖα πηγὰδια, πού πάνω του γυρνώντας γέρνουν τῶν ἐραστῶν οἱ ἀθάνατες ψυχές. Ὅσοι ἀγαποῦν ἀληθινά, περνοῦν στὴν ἀθανασία. Καὶ τὰ βαθεῖα πηγὰδια πού κρύβουν τὸ νερὸ τῆς ζωῆς, τὸ θάνατο, σμίγουν ἀρμονικά μὲ τὶς ἀθάνατες ψυχές τῶν ἐραστῶν καὶ τὰ πανάρχαια πεῦκα.

**Κάπου ἡ μνήμη βρίσκει νὰ περπατᾷ
σὲ κάποιο ἀπ' τὰ ποτάμια τὰ μεγάλα
πού τᾶξεψαν ὁ θάνατος καὶ ἡ φήμη».**

Μόνη της λοιπὸν ἡ Μνήμη, ξεχασμένη, κι ἐκεῖ ἀνταμώνεται μὲ κάποιο ξεχασμένο διαβάτη, πού δὲν τὸν ἄγγιξε οὔτε ὁ χάρος οὔτε κι ἡ φήμη. Καὶ τὰ ποτάμια κάπου τὰ μεγάλα χάνουν τὸ δρόμο τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Δικαιοσύνης...

Στὸν «Κύκλο τῶν Σονέττων» ὁ Κανελλόπουλος μᾶς ὑπενθυμίζει πὼς δὲν ἀξίζει νὰ κλάψεις γιὰ τὴ ρίμα τῶν στίχων πού θὰ χαθοῦν, ἂν τοὺς θάψεις μ' ἐκείνην - μ' ἐκείνον πού αγαπᾷς, κι ἀφοῦ ἔτσι θὰ **«ρυθμιζόταν ἡ ὥρα τοῦ αἰώνιου ὕπνου τους»!** Ἐδῶ ἡ ποίηση δὲ χάνεται. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀξίζει νὰ κλάψεις. Ἡ ποίηση πάει στὸ αἰώνιο, ὁ θάνατος γίνεται ζωὴ, ἀφοῦ ὑπάρχει ὁ Ἐρωτας, κι ἔτσι καὶ τὸ νερὸ, πού εἶναι κι αὐτὸ αἰώνιο, σὰν τὸ ἐρωτικό στοιχεῖο. Τὸ ποίημα ἔχει γραφεῖ στὴν Κάρυστο, στίς 28 Ἰουλίου τοῦ 1940. Ὁ ποιητὴς δὲν φοβᾶται τὴν τρικυμία, τὴ δυνατὴ βροχή, τὰ δάκρυα. Ἀντίθετα, τὸν τρομάζουν **«τὰ ἥσυχά ἔλη τοῦ Ρόισνταλ καὶ τοῦ Ἑράσμου ἡ ἡρεμία»:** στὸ ἔλος ὑπάρχει ἡ ἀκίνησία, τὸ ἥσυχο νερὸ, πού όμως λιμνάζει καὶ βρωμίζει, σήπεται καὶ ξοδεύεται ἄσκοπα, ἄδικα τῶν ἀδίκων...

Ὑποβλητικώτατο εἶναι τὸ ποίημα ὅπου ξυπνοῦν στίς πόλεις οἱ ἔρωτες τὴ νύχτα κι ἔχουν **«τρύπια τὰ μάτια ἀπ' τῶν δακρύων τὸ δούλεμα».** Ὅμως ὑπάρχουν καὶ στιγμὲς πού ὁ ποιητὴς δὲν ἀποτάσσει καὶ τὴ δική του τὴν εὐθύνη ἀπὸ πάνω του γιὰ τὰ ὅσα συμβαίνουν στὸν κόσμο:

**«ὦ δὲν χωρίζονται στὴ φύση οἱ εὐθύνες...
Σὲ κάτι ἂν φταίω-ναί- φταίω καὶ πού θὰ βρέξει
καὶ πού χτυποῦν συναγερמוῦ σειρήνες...».**

συμμετέχοντας ἔτσι στὴν ἀγωνία καὶ τοὺς καῦμούς τοῦ κόσμου. **«Δάκρυα μόνο κι αἶμα ξέρε νὰ πίνει ἡ γῆς».** Καὶ μ' αὐτὰ ξεδιψᾷ καὶ μ' αὐτὰ γιομίζουν οἱ θάλασσες καὶ πληθαίνει κι ὁμορφαίνει ἡ ζωὴ!

Πάνω στ' Ἀλβανικὰ βουνὰ τὸ χῶμα γίνεται ἓνα μὲ τὸ νερὸ, καὶ τὰ δυὸ λάσπη:

**«ὦ, λάσπη... λάσπη, ὥς πέρα τίποτ' ἄλλο
δὲ βλέπω. Μόνο λάσπη. Στὸ σκοτάδι
βουλιάζω πρόθυμα καὶ λέω πὼς χάδι
στὰ πόδια μου εἶναι ἡ λάσπη».**

Γιὰ τὴν πόλη τῆς Κορυτσᾶς ἔχει γραφεῖ ἓνα ποίημα, ὅπου **«σὲ καθεμιὰ της ἄκρη βρυσούλες τρέχουν (κι ἴσως κι ἓνα δάκρυ)».** Ἐδῶ τὸ δάκρυ εἶναι ὁ καῦμός τῆς ἀλύτρωτης καὶ σκλαβωμένης πόλης, πού τόσες φορὲς ἔχει ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα καὶ πάντα στὴ μοιρασιά τὴν κλέβουν καὶ τὴν ἀρπάζουν μ' ἄνομο τρόπο...

Στὸ Γιβραλτάρ, ὅπου βρίσκεται στίς 11 Φεβρουαρίου 1943, ἡ γκρίζα θάλασσα ἀντανεκλᾷ καὶ στὴν ψυχὴ του, κι ὅλα εἶναι **«γκρίζα καὶ θλιμμένα»**, μιὰ πού ἀκόμα δὲν ἔχει ἔρθει

ἡ λευτεριά κι ἡ ἀνθρωπότητα περνᾷ κρίσιμες ὥρες. Οἱ ἀναμνήσεις φέρνουν τὸν ποιητὴ στὴν Πάτρα, στὰ παιδικὰ του χρόνια, ὅπου πηγαίνοντας τὶς ἐλευθέρους ὥρες του στὸ μῶλο τοῦ λιμανιοῦ

«...τὰ κύματα σὰν ἔρχονταν καὶ γέρνανε
στ' αὐτὶ τῆς γῆς καὶ τῆς γλυκομιλοῦσαν
τὸν φέρναν (τὸ Θεό) κάθε τόσο καὶ τὸν παίρνανε...».

Τὸ πρωτοβρόχι ἔχει τὸ χάρισμα νὰ ἐνώνει τὰ προτινὰ μὲ τὰ τωρινὰ καὶ τὰ μελλούμενα, λειτουργώντας ἔτσι διαχρονικά:

«...Τὰ περασμένα ἐπάψαν νᾶν' ἐφήμερα
καὶ ζοῦν μὲ τὰ μελλούμενα πλάι-πλάι.

Στὸν κῆπο μου, ὕστερ' ἀπὸ πρωτοβρόχι,
μοῦ τὰ μαρτύραγ' ὅλα ἡ μυρωδιά
τῆς γῆς. Φοβόμουν, μὰ δὲν ἔλεγα ὄχι!»!

Μὲ βροχή, φουρτοῦνα, θύελλα ξεκινᾷ ὁ Κανελλόπουλος ἀπὸ τὴ σκλαβωμένη Ἑλλάδα γιὰ τὸ Κάιρο. Κι ὁμως, ἡ φλόγα τῆς πατρίδας καὶ τὸ καμίνι ποὺ βράζει μέσα του γιὰ ἐλευθερία, ζεσταίνουνε τὸν παγωμένο ἀέρα:

«... Ἡ πατρίδα εἶναι μεγάλο
πελώριο πράμα! Ἡ θάλασσα βογγοῦσε,
κι ἡ βάρκα μας μέσ' στὸν παγκόσμιο σάλο
μὲ λεβεντιὰ ρωμέικη ἰσορροποῦσε...»!

Τὸ ποίημα αὐτὸ γράφτηκε ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1943, στὸ Κάιρο.

«Ἐπέρασ' ἓνας ἄνεμος καὶ ξέσπασε κι ἦρθε ἡ μπόρα». Ἡ κατάρα τοῦ Β' Παγκόσμιου Πόλεμου. Κι ἦρθε τὸ μπόι τὸ πελώριο τοῦ θανάτου. Ὅμως «ἡ μπόρα πέρασε καὶ ὅλα ξαναζήσανε», μ' ἀπώλειες βέβαια ὑλικές (φύλλα) καὶ πνευματικές (σκέψεις):

«Μετροῦν τὰ δέντρα πόσα φύλλα ἀπόντα.
Μετράει κι ὁ νοῦς τὶς σκέψεις ὅσες σβήσανε».

Τὸ ποίημα αὐτὸ γράφτηκε στὸ Λίβανο, στὶς 10 Μαΐου τοῦ 1944.

Στοὺς «Ἀπλοὺς Φθόγγους σὲ στίχους», τὸ πρῶτο ποιητικὸ ἔργο τοῦ Παναγιώτη Κανελλόπουλου (ὁ Κανελλόπουλος ἐξέδωσε τὸ 1920 μιὰ συλλογὴ μὲ τίτλο «Ρυθμοὶ στὰ Κύματα» — ἡ μελέτη αὐτὴ δὲν περιλαμβάνει στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτό, μιὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ποτὲ δὲν ἔκανε λόγο γιὰ τὸ ἔργο αὐτό — ὑπάρχουν κι ἐδῶ ἀναφορὲς στὸ ὕψος στοιχείο. «Κάποτε θαρθεῖ ἡ δικαίωση τοῦ προδομένου καὶ τοῦ ἀδικημένου. Καὶ τότε εἶναι ποὺ θὰ κλάψει ἡ βία τὰ δάκρυα τῆς συγγνώμης». Ὁ Πόλεμος θὰ πᾶσει μιὰ μέρα, «ὅταν τὸ δάκρυ δὲν θὰ ὑπάρχει στὰ μάτια»... Ἕνα τρυφερὸ ποίημα γιὰ τὰ παιδιά ὑπάρχει σ' αὐτὴν τὴ συλλογὴ:

«Καὶ κλαῖνε μόνο ὅταν χαράζει ἡ ζωὴ
καὶ πνίγονται καὶ δίνουν ὅλη τους τὴν πνοή
καὶ τὰ προσκεφαλάκια τους τὰ λούζουν
μὲ δάκρυα ποὺ τ' ἀξίζει ἡ ζωή!».

Ἡ πίστη γιὰ τὸν Κανελλόπουλο εἶναι μιὰ δοκιμασία ἐπίπονη, σκληρὴ, γι' αὐτὸ κι ἀληθινή, ὅπου ζητᾷ νὰ πιεῖ «ἀπ' τὸ πικρὸ τὸ ποτήρι». Στὸ διάβα τοῦ 20οῦ αἰῶνα, τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ ποὺ ὁ πολιτισμὸς βρίσκεται τόσο πολὺ κοντὰ μὲ τὴν ἀπανθρωπία καὶ τὴ βαρβαρό-

τητα (διάνυσαν και οί δύο τεράστια βήματα), «καινούργια θύματα ξεβράζουν του αιώνα τ' άγρια κύματα». Θύματα άδικοχαμένα, που ζητούν αδιάκοπα να βρουν από μās τη δικαίωση... «Βαθειά είναι ή θάλασσα και πάντα είναι γεμάτη». Στίχος με μηνύματα και προεκτάσεις φιλοσοφικές. Κι ακόμα ή πρόσκληση για τὸ μάτι νά πιάσει τὰ πάντα, κι όχι μονάχα τὸν άφρό. Πως όμως μπορεί νά γίνει αυτό; με τὸν στοχασμό και τή βαθειά προσήλωση στο σταθερό και στο άπειρο...

Ένα βαθύτατα θρησκευτικό ποίημα δεμένο άρρηκτα με τὸ νερό είναι εκείνο τής σελίδας 56:

«'Αδειάσανε όλοι οί δρόμοι
που πάνε στη Σιών.
Βωβοί οί προφήτες, άφωνοι κι οί νόμοι.
Προμήνυμα κακῶν καιρῶν.
Μέσ' στη νεκρή τη θάλασσα ριχτήκανε
να ξεδιψάσουν όσοι έφτάσαν σῶοι.
Κι οί άνεμοι ακόμη μέσ' στην έρημο πνιγήκανε.
Χαμένο πάει όλόκληρο ένα σόϊ».

Ακόμη υπάρχει σ' αυτή τη συλλογή ένα ποίημα με έντονη ύπαρξιακή άγωνία και με άναφορά στο πρόβλημα του θανάτου. Μάλιστα τὸ δάκρυ έδῶ άποκτᾷ σοβαρή άποστολή:

«...Μονάχα άπ' τὰ πολλά σου δάκρυα κάποιο δάκρυ,
που δίχως νά τὸ ξέρεις, κατὰ λάθος,
σου κύλησε, μπορεί νά φτάσει κάτω
και τὸ βυθό σου μάλιστα νά τότε πάει
στον κόσμο του θανάτου».

Με τὸ ίδιο νόημα υπάρχει άλλο ένα ποίημα, γραμμένο τη Μεγάλη Παρασκευή του 1939:

«Τὰ δάκρυα τ' 'Αναστήσαν τὸ κορμί Σου.
'Ω Κύριε! Τῆς 'Αγάπης Θρίαμβος εἶν' ή Σταύρωσή σου!».

Στο μεγάλο ποίημα αυτής τής συλλογῆς με τὸν τίτλο «'Ο Αἰώνας μου» ὁ ποιητής έρευνᾷ τή σχέση που υπάρχει ανάμεσα στις σταγόνες και τὸν μεγάλο 'Ωκεανό, έννοώντας τις τόσες αντίθεσεις και συγκρούσεις, τὰ πάθη και τις αντίθεσεις του αἰώνα που ζοῦμε:

«Δέν σε χωράει, ὠκεανέ μου, ή χώρα τῶν υδάτων,
την πλημμυρίσανε οί ζωές τῶν άπειρων σταγόνων
που πήρανε συνείδηση κι άπ' τήν άφάνεια και τή δουλεία
σκαρφάλωσαν στην έπιφάνεια.
Με ιδιαίτερη ήμερομηνία
προβάλλει ή καθεμιᾷ σταγόνα.
Δέ σε χρειαζόμαστε, φύγε από μπρός μας, αἰώνα!».

'Ο 20ός αἰώνας είναι ὁ αἰώνας που βαρειά δοκιμάζεται ὁ σύγχρονος άνθρωπος, είναι ὁ αἰώνας που αδιάκοπα «τὸν βαρουν του χρόνου οί πιὸ ψιλές βροχές και μπόρες», που έδῶ νοοῦνται τὰ δεινὰ του πολέμου, οί κακουχίες και ή φοβερή ήθική κρίση που τὸν μαστίζει. Τὰ χρόνια είναι «λιγόπνοα», και «πλημμυρίσανε τὸν αἰώνα σάν κύματα», θά πεί πικραμένα. Όμως τῶν άγραφων σελίδων οί ψυχές και οί ζωές τῶν άδοξων και τῶν ανώνυμων έχουν ακόμα ανάγκη άπ' τούς αἰῶνες, θά μās πεί στο τέλος τής συλλογῆς αυτής. Κι έχουν ανάγκη τὸ νερό σάν κύμα δυνατό, νά φέρει πίσω τὸ φῶς, τήν «άθόρυβη ψυχή».

Ἡ κοσμική του γραμμή πλησίαζε καὶ πάλι στὸ σημεῖο τῆς τομῆς τῶν ἀξόνων τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου τῆς παλιᾶς του διάστασης.

Νιώθεις πῶς σὲ λίγο θὰ βρίσκεται ξανὰ κοντὰ σ' ἓναν κόσμο, ἀπ' τὸν ὁποῖο ἀποσπάστηκε βίαια, γιὰ νὰ βρεθεῖ σὲ μιὰ νέα διάσταση.

Σ' ἓναν κόσμο, πού γιὰ λίγο θὰ ζοῦσε παράλληλα, πολὺ κοντὰ, θὰ τὸν ἔβλεπε καὶ θὰ τὸν ἐνιωθε χωρὶς τὴ δυνατότητα ἐπικοινωνίας μαζί του.

Θυμᾶται τὴ μεγάλη στιγμή· παρὰ τὴν ἀλλαγὴ πού ἐπῆλθε στὴν ὑπαρξή του, δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ θυμᾶται.

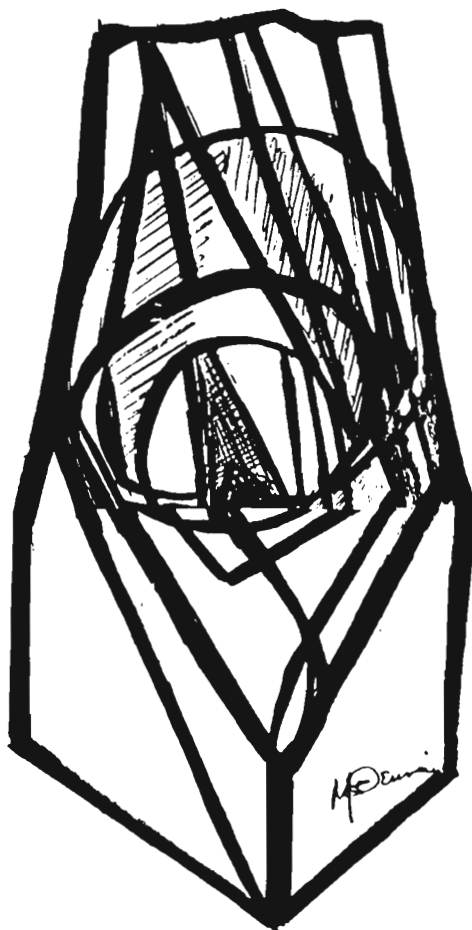
Ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ὁμάδας τοῦ μεγάλου πειράματος. Εἶχε παραμείνει, γιὰ λόγους γενικότερης ἀσφάλειας, μέσα στὴν ἐπικίνδυνη περιοχὴ, μὲ σκοπὸ νὰ ἐπέμβει ἀμέσως, στὴν περίπτωσι πού κάτι δὲν θὰ πῆγαινε καλὰ στὸν ἐξ ἀποστάσεως ἔλεγχο τῆς ὅλης διαδικασίας.

Εἶχαν ἐκφρασθεῖ πολλὲς ἀντιρρήσεις γιὰ τὴν προσπάθεια ἐφαρμογῆς τῆς θεωρίας τοῦ ἐνοποιημένου πεδίου. Εἶχε κι αὐτὸς τοὺς ἐνδοιασμούς του. Τελικὰ ὅμως ὑπερίσχυσε τὸ ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον τῶν τεχνοκρατῶν καὶ ἡ θέλησι τῆς ἐξουσίας γιὰ πῶς μεγάλη δύναμη. Καὶ θὰ ἔταν δύναμη ἀνυπολόγιστη ἡ ἐλεγχόμενη μεταβολὴ διαστάσεως, θὰ ἀνοίγε νέους ὀρίζοντες στὶς γνώσεις.

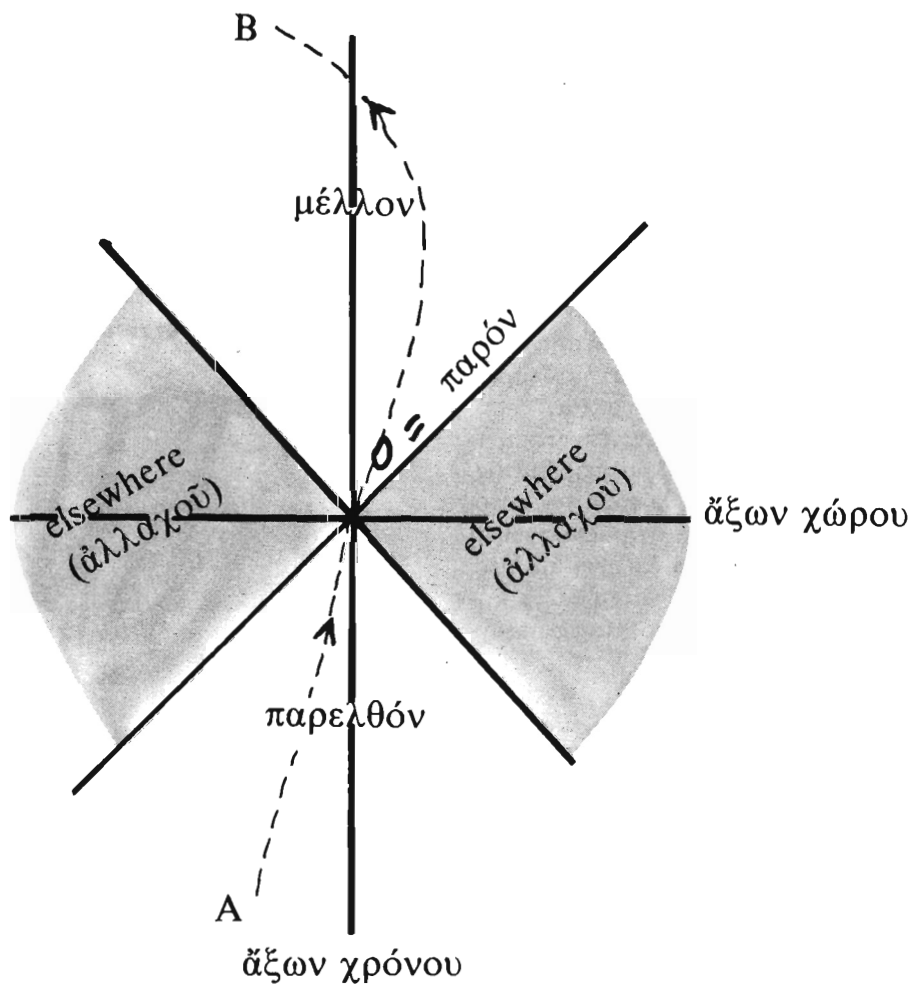
Θυμᾶται τὴν ἀντίστροφη μέτρησι... 5 — 4 — 3 — 2 — 1, ὕστερα ὁ βόμβος τῶν γεννητριῶν καὶ μετὰ ὁ κοσμογονικὸς σπασμός. Δὲν πρόλαβε νὰ σταματήσει τὶς γεννήτριες, ἡ θέσι του στὸ κέντρο τοῦ δυναμικοῦ πεδίου πρέπει νὰ συντέλεσε στὴν ἀλλαγὴ τῆς διάστασής του.

Παρακολουθοῦσε τὶς ἀλλεπάλλη-

λες ἐκρήξεις καὶ τὴν πλημμύρα, τὴν καταστροφὴ, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ἀντιδράσει, μέχρι πού οἱ παλμικὲς δονήσεις τῆς νέας του διαστάσεως ἀπομακρύνθηκαν ἀρκετὰ ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες τῆς παλιᾶς καὶ ἡ κοσμική του γραμμή ἀκολούθησε τὴ νέα της πορεία μέσα στὸν κῶνο τοῦ φωτός. Μιὰ πορεία μοναχική καὶ ἀκαθόριστη σ' ἓνα χώρο πού δὲν εἶχε καμμιά σχέση μὲ αὐτὸν καὶ σὲ χρόνο πού οἱ διαστολὲς καὶ συστολὲς του τὸν ἔκαναν ἀβέβαιο. Μόνο οἱ μνῆμες καὶ οἱ προσεγγίσεις του, κα-

Ἀπὸ τὸ βιβλίο:
 "Classical Electrodynamics",
 (σελίδα 519).

Λευκό = κῶνος φωτός (παρελθόν, παρόν, μέλλον).

O = παρόν.

Γραμμή διακεκομμένη AB = κοσμική γραμμή.

Elsewhere = ἔξω ἀπὸ τὸ χωροχρόνο (σκιασμένη ἐπιφάνεια).

τὰ ἀκαθόριστα διαστήματα, στήν παλιά του διάσταση τὸν ἐπειθαν ὅτι ἐξακολουθοῦσε νὰ ὑπάρχει.

Θυμᾶται τὴν ὠραία πόλη, κάτω ἀπὸ τὸ λόφο, ποὺ πέρασε τὰ παιδικὰ του χρόνια. Μιὰ κοσμικὴ νομοτέλεια φαίνεται πὼς ἐπιβάλλει κάθε νέα προσέγγιση τῶν παλμῶν, παλιᾶς καὶ νέας του διάστασης, νὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν τόπο ποὺ πρωτοαντίκρουσε τὸ φῶς.

Ἡ πόλη βρισκόταν δυτικὰ ἀπὸ τὴ μεγάλη χώρα, στήν ὁποία σπούδασε καὶ ἔζησε μέχρι τὸ πείραμα. Τὴ χώρα ποὺ σκεπάστηκε ἀπ' τὰ νερὰ κι ἔγινε ἀρχιπέλαγος μὲ νησιὰ τὶς κορφές τῶν παλιῶν της βουνῶν, νησιὰ μὲ μοναδικὸ στὸν πλανήτη φῶς καὶ χρῶμα.

Θυμᾶται τὰ ταξίδια του στὶς διάφορες περιοχές τοῦ, τότε, κόσμου. Παγχαία, Ὁγυγία, χώρα τῶν Ὑπερβορείων, νησιὰ τοῦ Ὁκεανοῦ καὶ χῶρες στήν ἡπειρο πέρα ἀπ' αὐτόν. Ταξίδια σὲ τόπους ποὺ κρύφτηκαν μέσα στοὺς Μύθους, στοὺς Μύθους ποὺ σκέπασαν κι ἔσωσαν ἀπ' τὴ λήθη τόσες ἀλήθειες καὶ τόσα μηνύματα καὶ ποὺ ἡ ἐκάστοτε ἐξουσία φρόντιζε πάντα νὰ ἀλλοιώνει, νὰ παραμορφώνει καὶ νὰ συσκοτίζει, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τῶν καιρῶν.

Μὲ πόση νοσταλγία ἀντικρῦζει κάθε φορὰ τὴν περιοχὴ. Ἀρχίζει πάντοτε ἀπ' τὴν ἀγαπημένη του πόλη.

Ἦρθε ξανὰ καὶ ξανὰ σ' αὐτήν.

Τὴν εἶδε ἐγκαταλειμμένη καὶ νεκρὴ μετὰ τὸ πείραμα.

Τὴν εἶδε κέντρο πολιτισμοῦ μετὰ ἀπὸ πολλὰς χιλιετίες, νὰ νικᾷ τοὺς εἰσβολεῖς, πρὶν ἢ μακρυνῇ νησιώτικη αὐτοκρατορία τοὺς βυθιστεῖ κάτω ἀπ' τὰ νερὰ τοῦ Ὁκεανοῦ.

Τὴν εἶδε μικρὸ καὶ πρωτόγονο οἰκισμὸ μετὰ τὴ δευτέρη πλημμύρα, νὰ κρύβει μέσα στοὺς θρύλους καὶ τὴ

θρησκεία της τὰ μηνύματα τοῦ παρελθόντος.

Τὴν εἶδε πηγὴ φωτὸς καὶ θαύμασε τὰ μαρμάρινα καλλιτεχνήματα πάνω στὸ λόφο.

Τὴν εἶδε ἐπαρχιακὴ πολίχνη γεμάτη καταληστεμένα, λαμπρὰ ἐρείπια.

Ἡ κοσμικὴ του γραμμὴ πλησιάζει τὴν τομὴ τῶν ἀξόνων, οἱ παλμικὲς δονήσεις σχεδὸν ταυτίζονται. Ἡ πόλη φαίνεται πνιγμένη μέσα σὲ σύννεφο, δύσκολα ξεχωρίζονται οἱ τσιμεντένιες κατασκευές της.

Πλησιάζει περισσότερο, περνᾷ μέσα ἀπ' τὸ νέφος τῆς αἰθαλομίχλης κι ἀρχίζει νὰ περιφέρεται στοὺς δρόμους τῆς πόλης.

Μιὰ ἄλλη ὁμίχλη πνευματικὴ, ἀχρωμὴ καὶ ἄοσμη τοῦ φέρνει παραισθήσεις. Βλέπει μπουλούκια μὲ κουρασμένα πρόσωπα νὰ ἐπαναλαμβάνουν μονότονα συνθήματα-κραυγές, ἔχουν ψαλλιδισμένες γλῶσσες. Τοῦ κάνει ἐντύπωση ἡ ὁμοιομορφία στὸ ὕψος τους, παρατηρεῖ καλύτερα, ἄλλων τὰ πόδια ἔχουν ὑποστεῖ ἐφελκυσμὸ κι ἄλλων εἶναι κομμένα.

Οἱ ἀκρωτηριασμένοι βογοῦν σιγά, δέχονται στωικὰ τὴ μοίρα τους· πιὸ δυνατὰ φωνάζουν — καὶ πονᾶνε — αὐτοὶ μὲ τὰ τεντωμένα πόδια, εἶναι καὶ οἱ περισσότεροι.

Θυμᾶται τὸ μῦθο τοῦ Προκρούστη.

Νιώθει ὅτι αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ διάρκειά της προσέγγισης τῶν παλμικῶν δονήσεων εἶναι βραχύτερη. Ἀπομακρύνεται. Περνᾷ πάνω ἀπὸ τὰ νερὰ ποὺ σκεπάζουν τὴ βυθισμένη χώρα, βρίσκεται γιὰ λίγο στὸ νησί μὲ τὰ μαρμάρινα λιοντάρια. Χάνει καὶ ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ, ἀλλάξαν οἱ ρυθμοί, καὶ ἡ κοσμικὴ του γραμμὴ ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο της μέσα στὸν κῶνο τοῦ φωτός.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Κ. ΜΗΤΣΑΚΗΣ, Σημεία Ἀναφορᾶς

Ἡ ἐργασία αὐτὴ μὲ τὸν ὑπότιτλο «Μελέτη Νεοελληνικῆς Φιλολογίας» τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς κ. Κ. Μητσάκη θίγει τὸ τεράστιο πρόβλημα τῆς διαχρονικότη-
τας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας. Ὁ συγγραφεὺς μὲ στοιχεῖα ἐπιλεγμένα ἀπ' τὸ ὅριο τῆς
Νεοελληνικῆς Φιλολογίας καὶ ἀπ' τὰ ἔργα μερικῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων ποιητῶν προ-
σπαθεῖ νὰ μᾶς δείξῃ τὴν διαχρονικότητα αὐτῇ. Ἡ χρησιμοποίηση τοῦ τεράστιου πλοῦ-
του αὐτῆς τῆς γλώσσας ὡς ἐνότητος ἀπὸ τοῦ Ὀμηρικοῦ μέχρι τοῦ ἀποστεγνωμένου πιά
σήμερα «προσώπου» τῆς θὰ ἔπρεπε ν' ἀποτελῇ τὴν μεγάλη μέριμνα τῆς ἑλληνικῆς Παι-
δείας. Γλῶσσα (τὸ ἐπαναλαμβάνουμε συχνὰ στὸ «Δαυλό») σημαίνει πολιτισμός, σημαίνει
γνώση, σημαίνει ἐργαλεῖο ὕψιστο γιὰ τὴν ἐπιστήμη ὡς μέρος τῆς φιλοσοφίας. Καὶ φιλο-
σοφία στὸν κοινωνικὸ ὅριο δὲν εἶναι κάτι τὸ μετέωρο ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ πανάρχαια πο-
λιτικὴ — μὲ τὴ γνήσια σημασίαν τοῦ ὅρου — σκέψη.

Ὁ Κ. Μητσάκης μὲ τὸ «δράγμα» αὐτὸ τῶν ἐπιλέκτων τῆς φιλολογίας μας δίνει καὶ τὶς
ἐπισημάνσεις τὶς φιλοσοφικῆς τοῦ σύγχρονου ἑλληνικοῦ ποιητικοῦ λόγου. Ἐνα σημεῖο

Ἀπεργία καὶ Ἀπαιδεΐα

Τὸν καιρὸ πού λειτουργοῦσε τὸ Λύκειο τοῦ Ἀριστοτέλη στὸν Ἰλισσὸ καὶ ἡ
Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος στὸν Κηφισό, τόσον οἱ διδάσκοντες ὅσο καὶ οἱ δι-
δασκόμενοι στόχευαν στὴν παιδεΐα καὶ στὴν δημιουργία ἔργου. Θέμα χρημάτων
συνήθως δὲν ἐτίθετο ἀπὸ πλευρᾶς διδασκόντων, ὡς ἐπίσης θέμα μὴ ἐντατικο-
ποίησης καὶ κοινωνικοποίησης τῶν σπουδῶν ἀπὸ πλευρᾶς διδασκομένων, καὶ
«ὅλα πῆγαιναν ρολοί». Οἱ καιροὶ ὅμως ἄλλαξαν, ἦλθε ἡ ἰσότης, προέκυψε ἡ ὑ-
ποχρεωτικὴ δωρεὰν «παιδεΐα» καὶ οἱ διδάσκοντες ἔγιναν ἐπαγγελματίες. Ταυτό-
χρονα ἡ ἐνότητα τῆς παιδευτικῆς ιδέας, ὅπου «διδάσκαλοι - μαθητὲς - παιδεΐα
- ἔργον» ἦσαν ἓνα, ἔγινε κομμάτια, γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ χάλι τῶν ἡμερῶν μας,
ὅπου ἡ «Παιδεΐα» ἔγινε Ἀ-παιδεΐα καὶ τὸ «Ἔργον» μετετράπη σὲ Ἀπ-εργία καὶ
βέβαια τὸ συνολικὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα στὴν ἐκπαίδευση ἰσοῦται τῷ μηδενί.

Δὲν θὰ ὑποστηρίξω, ὅτι οἱ διδάσκοντες ἐπιτελοῦν λειτούργημα ἂνεν ἀμοι-
βῆς· ἀσκοῦν ἐπάγγελμα ἐπὶ μισθῷ. Τὸ πρόβλημα εἶναι ὅμως ἄλλο. Δηλαδή, ἀ-
φοῦ ἐξουσιαστὲς καὶ ἐξουσιαζόμενοι πίστεψαν ἐν ἀπολύτῳ ὁμοψυχία καὶ ὁμο-
φωνία, ὅτι τὸ «κοινωνικὸν κράτος» καὶ οἱ κάθε λογῆς -ισμοὶ μποροῦν νὰ ἐξα-
λείψουν τὶς ἀδικίες προσφέροντας ἀφειδῶς «παροχές», κάποια στιγμή ἐρχεται
ἡ ὥρα τῆς ἀλήθειας: τὰ Δημόσια Ταμεῖα ἀδειάζουν, καὶ ἂντε νὰ πείσεις τοὺς «μὴ
προνομιούχους» ὅτι δὲν δικαιοῦνται νέων παροχῶν (μῆς καὶ καὶ τὸ «κοινωνικὸ κρά-
τος» ταυτίζεται ἀπολύτως μὲ τὴν πολιτικὴ τῶν παροχῶν).

Μ' αὐτὰ καὶ μ' αὐτὰ ἡ παιδεΐα ἐξελίχθηκε σὲ ἀ-παιδεΐα, τὸ ἔργο σὲ ἀπ-εργία
καὶ ἡ ἐκπαίδευση τῶν νέων σὲ «μπαλλάκι» πού παίζεται ἀνάμεσα στοὺς ἐξου-
σιαστὲς καὶ στοὺς ἐξουσιαζομένους, στὸ ὄνομα τοῦ ἀκόρεστου οἰκονομικοῦ
καὶ τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος. Φαίνεται πῶς εἶναι ἀνάγκη ὁ ἐξαγνισμὸς τῆς
παιδείας νὰ προκύβει μέσα ἀπὸ τὸν θάνατό της...

Σπύρος Νόνικας

θά ήθελα να θέσω υπό την κρίση του έκλεκτου μελετητή: 'Η γένεση του «λογιοτατισμού» δέν πρέπει να κρίνεται και να επικρίνεται χάριν δήθεν ενός προοδευτισμού, πού θεώρησε ότι ή προσπάθεια της επανόδου της ελληνικής γλώσσας στις πανάρχαιες ρίζες της θά σήμαινε τόσα πολλά δεινά σέ βάρος του λαού... Γιατί αν έλειπε ή θέση αυτή των λογίων, ίσως ή γλώσσα ή ελληνική να είχε έντελώς χαθή από προσώπου γής, και ή διδασκαλία της να περιορίζετο σέ κάποια έδρα Πανεπιστημίου — και τίποτα άλλο.

'Ο «λογιοτατισμός» επομένως και τό προϊόν του, ή καθαρεύουσα, υπήρξαν μιá ανάγκη του ελληνικού κράτους πού αναστήθηκε τό 1821, μιá ανάγκη όχι μόνο κάθαρσης της γλώσσας από τά σκουπίδια των γλωσσών των κατακτητών πού πέρασαν άλλα και ενός εμπλουτισμού απ' τόν τεράστιο θησαυρό της πανάρχαιας ελληνικής, πού τόσα της χρωστάει ή νεώτερη τεχνολογία και επιστήμη. Διότι, ως μὴν τό άποσιωπούμε αυτό: χωρίς την ελληνική, και άσφαλώς όχι αυτήν των χρόνων της Τουρκοκρατίας, δέν υπάρχει τίποτε τό αξιόλογο στον Έλληνικό χώρο. 'Ο δέ εύρωπαϊκός είναι γνωστό ότι «χρωστάει» και επιστημονική γλώσσα και επιστήμη και στοχασμό στην άρχαία ελληνική περίοδο.*

Είναι επομένως άδικο να διατυπώνονται συμπεράσματα όπως (σελίς 171): «*Σήμερα πού ή δημοτική έχει κυριαρχήσει σέ όλες τις έκδηλώσεις του ελληνικού βίου... σήμερα πού δέν υπάρχει κανένας κίνδυνος ύποτροπής και επιστροφής σέ γλωσσικές καταστάσεις πού έφθειραν και ταλάνισαν τό ελληνικό έθνος...*» ή (σελίς 182) «*Με αυτόν ("Μικρόν Ναυτίλο") ό 'Ελύτης σαφώς δέν επιχειρεί καμμιá επιστροφή στην καθαρεύουσα, γιατί κάτι τέτοιο θά ήταν όχι μόνον κωμικό*»... κ.λπ.

Τό βιβλίο πάντως του κ. Κ. Μητσάκη περιέχει πρωτότυπες αναλύσεις στο έργο μερικων έκ των κορυφαίων της νεοελληνικής φιλολογίας.

I.O.

* Στη σελίδα 103 διαβάει ό άναγνώστης: «*Le nuance metaphysique qui fait du nombre le grand Archetype le Symbole essentiel et aussible le Maître des Formes*». Μήπως μπορεί να μετρήσει κανείς, πόσες είναι οι ελληνικές λέξεις σέ σύνολο 11 λέξεων «γαλλικών»;

T.S. ELIOT, 'Ο "Άμλετ, 'Η θρησκεία, 'Η Λογοτεχνία (δοκίμια)

Είναι άρκετά παρακινδυνευμένο να μιλήσει κανείς για έναν ποιητή σαν τόν T.S. Eliot. Γιατί ό Eliot κατά τη γνώμη μου είναι ένας από τους μεγάλους εκείνους συγγραφείς, πού με όδηγò την Τέχνη κατέβηκαν στα ύπόγεια της ανθρώπινης συνείδησης και από την μικρόψυχη άγωνία του άτόμου ύψώθηκαν στα άνώτερα δώματα της πνευματικής θεώρησης. 'Οτιδήποτε ό Φρόνιτ έρμηνεύει μέσα από την επιστήμη της Ψυχανάλυσης ό Eliot, όπως και ό Σαίξπηρ ή ό Δάντης, τό καταγράφει μέσα από τά σκοτεινά ρουμάνια της Τέχνης. Τό κριτικό δοκιμιακό σύστημα του Eliot στηρίζεται πάνω στην άυστηρά επιλεγμένη γνώση και έμπειρία του Δυτικού ανθρώπου, πού έχει για την ζωή και την Τέχνη. Είναι τό άσφυκτικά όρθολογικό σύστημα του ανθρώπου της Δύσης, πού ή ίδια ή σκέψη του άποτελεί μιá βιωματική έμπειρία — πού κατά κάποιο τρόπο μετέφερε στα καθ' ήμās ό Γιώργος Σεφέρης.

Στό πρώτο μέρος του δοκιμίου ό συγγραφέας με άντιρρομαντικό και θετικιστικό στεγνό πνεύμα αναλύει την Σαιξπηρική τραγωδία. Και σφραγίζει με την προσωπική αναλυτική του ματιά τό πρόσωπο και τό όμώνυμο έργο του Σαίξπηρ. Νομίζουμε ότι άξίζει να άναφέρουμε ένα μικρό άπόσπασμα από τό ίδιο τό κείμενο του Eliot. Γράφει λοιπόν: «*Αύτοι πού θεωρούν τόν "Άμλετ" έργο τέχνης επειδή τόν βρίσκουν ενδιαφέροντα, είναι περισσότεροι από αυτούς πού τόν βρίσκουν ενδιαφέροντα επειδή είναι έργο τέχνης. 'Ο "Άμλετ" είναι ή "Μόνα Λίζα" της Λογοτεχνίας*».

Στό δεύτερο μέρος του βιβλίου ό συγγραφέας υποτάσσει την κριτική του όξυδέρκεια

στον ρόλο του πιστού καθολικού: 'Η λογοτεχνική δεινότητα του τεχνίτη υπερσκελίζεται από την προσωπική του πίστη. 'Η μαγεία όμως του συγγραφέα παραμένει αλώβητη.

Γιώργος Μπαλουρδός

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ, *'Αγωνίες (νουβέλα), 'Πιτσιλός*, 'Αθήνα, χ.χ., σελ. 228.

Πόθοι και πάθη. Φιλοδοξίες εύγενεις και πληθύς βασανιστικών ερωτημάτων αναγομένων στην ήθικη σφαίρα χαρακτηρίζουν τον ήρωα των *'Αγωνιών* του λογοτέχνη κ. Κώστα Παπαπάνου. Είναι όμως ήρωας αμήχανος ή πολυμήχανος; Στις *'Αγωνίες* σκιαγραφείται η πορεία ενός ανθρώπου, που ξεκίνησε από το άπογοητευτικών δυνατοτήτων χωριό του, για να καταλήξει βιομήχανος, πορεία γεμάτη ήθικα διλήμματα, εμπόδια άπρόσμενα, λύπες και χαρές. Σ' αυτή τη σκιαγράφηση, που κρατά το ενδιαφέρον του αναγνώστη αμείωτο σε κάθε σελίδα, γίνεται φανερή η προσπάθεια του συγγραφέα να υπεραμυνθεί των αναλλοιώντων αξιών τονίζοντας την ανωτερότητά τους απέναντι στις έπονεϊδιστες υλιστικές επιδιώξεις.

"Όταν στα *'επιλεγόμενα* τόσων *'αποδοτικών* σελίδων εμφανίζεται ο ήρωας ψυχικώς αποδιοργανωμένος εξαιτίας της άμετρης επιπολαιότητας της θυγατέρας του — ενός παιδιού με κύριο γνώρισμα την παχυλή άγνωμοσύνη —, ο συγγραφέας επικυρώνει την πρόθεσή του να εναρμονίση την έννοια του ιδανικού ανθρώπου με τον κοινωνικό ρεαλισμό, όσο στυφός και αν είναι. 'Ο ήρωας του κ. Παπαπάνου είναι αμήχανος. Δεν προχωρεί ποτέ χωρίς ήθικους φραγμούς. 'Υπολογίζει και σέβεται τον ανθρώπινο παράγοντα. 'Αλλάζει γνώμη, όταν δεν συμφωνεί με τις άρχές του. Γι' αυτό η άμηχανία του είναι και ζηλευτή και επαινετή, γιατί αποτελεί το *'αντίπαλον δέος* κάθε μορφής τυχοδιωκτισμού.

N.X.X.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Ποιήματα (1ος & 2ος τόμος)*, 'Αθήνα 1987 & 1988.

Στη δίτομη αυτή ποιητική *'α παραγωγή* κυριαρχεί η όρθοφροσύνη, η αρχαιογνωσία, το θρησκευτικό συναίσθημα. 'Απροσάρμοστος σταυροφόρος ενάντια στον λεβιάθαν της τεχνολογίας, ο ποιητής, μαγεμένος από την αστέρινη όμορφη των επώνυμων και ανώνυμων γυναικών, εύτυχισμένα φυλακισμένος για πάντα μέσα στα δ-

νειρά του. Φιλτράρει χρονικά, περιορίζει και συγκρατεί την αίσθηση των εκφάνσεων της ζωής και υποσυνείδητα μάς επιβάλλεται, είτε το θέλουμε είτε όχι. "Αν δεν ξέραμε την πολυσχιδή πεζογραφική και κριτική του δουλειά και την επιτυχημένη επαγγελματική του ένασχόληση, άβιαστα και άβασάνιστα θα λέγαμε ότι είναι ένας γεννημένος ποιητής, ικανός για την ποίηση και τίποτ' άλλο. 'Επιπροσθέτως έχει και αυτό το σπάνιο (κατά τον Oscar Wilde) πράγμα που λέγεται κοινή λογική. Παραθέτουμε (σχετικά πρόσφατο) δείγμα γραφής: *'Αγαπώ τα πουλιά/έκτος από τα περιστέρια./Αυτά δεν είναι πιά πουλιά./Κάποτε ήταν./Τώρα έχουν γίνει σύμβολα ειρήνης/ που προαναγγέλλουν εσχχμα πολλές*.

O.M.A.

ΡΟΥΛΑ ΠΑΛΙΟΥ-ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΟΥ, *'Αξέχαστα χρόνια (μυθιστορηματικό χρονικό), 'Δρυμός*, 'Αθήνα 1988.

Με το νέο βιβλίο της κ. Ρ.Π.-Χ. στα χέρια μπορούμε να πούμε πως έχουμε να κάνουμε με μιá νέα λαϊκή αλλά αθηντική αφήγητρια. Καί κάτι περισσότερο: η συγγραφέας διαμόρφωσε κι άλλας ένα δικό της προσωπικό και ξεχωριστό ύφος. Γράφει απλά αλλά γοητευτικά. Είναι ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς τις περιπέτειες και τις ταλαιπωρίες των ανθρώπων της ιστορίας της στην διάρκεια των κρίσιμων χρόνων από την κήρυξη του πολέμου το '40 ως την άμέσως μετά τον πόλεμο και την άπελευθέρωση περίοδο. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μιá τραγωδία, που οι άλλοι ήρωές της, πρόσφυγες της Καβάλας, που μόλις είχαν ριζώσει στη νέα τους πατρίδα, την έζησαν με τον πιο άμεσο αλλά και όδυνηρό τρόπο.

E.Γ.P.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΕΡΟΛΥΜΑΤΟΥ: *Φοίβος Δέλφης (μελέτημα), ανάπτυπο από το περιοδικό 'Τετράμηνα*, 'Αμφισσα 1988.

Ζώντας ή ίδια την ουσία του ποιητικού λόγου ή κ. Εύγενία Γερολυμάτου σκιαγραφεί τον έκλιπόντα γνωστό ποιητή Φοίβο Δέλφη σε ένα ά-

ξιόλογο μελέτημά της με βαθεία διείσδυση στη φιλοσοφική του θεώρηση και στο ποιητικό και ανθρώπινο ήθος του. Μιά κριτική παρουσίαση συνοπτικής πληρότητας και γλαφυρής γραφής. Η κ. Γερολυμάτου μάς γνωρίζει τον ποιητή φωτίζοντάς τον με τους δικούς της στοχαστικούς προβολείς, μέσα σε ένα φώς ψυχικής γλυκύτητας και πνευματικής όμορφιας.

M.E.

ΤΕΡΕΖΑ ΣΕΙΡΑΔΑΚΗ, Φωνές από το παρελθόν (μυθιστόρημα), 'Αθήνα 1985.

Από το ένενηκοστό ύψωμα της Κρήσας ποιήτρια κ. Τ.Σ. κάνει σε πεζό λόγο με απλότητα και άρχοντιά ρομαντική ανασκόπηση και αναπόληση της μεστής ζωής της εκλαϊκεύοντας τη γνώση και σοφία, που ως τώρα άποκτησε. Κείμενο που πρέπει να διαβαστεί από όλους τους εύρυμαθείς συνηλικιώτες της, αλλά και από τους νεώτερους μέχρι τους πολύ νέους, αν είναι να πιστέψουμε ότι η πείρα μπορεί να διδαχτεί και να προφυλάξει.

O.M.A.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ε. ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ, 'Αναζητείται έλπίδα (ποιήματα), 'Αθήνα 1988.

Αν και ο τίτλος θυμίζει Σαμαράκη, το περιεχόμενο πόρρω απέχει του μακροπερίοδου και της απεραντολογίας εκείνου. Η απαλόχορδη άρπα του κ. Π.Ε.Σ. φτάνει μέσα μας και αντιδονεί το διαπασών της καρδιάς μας. Προφανώς ο κ. Σταύρακας πιστεύει, ότι, αν μπορείς να πείς κάτι με δύο λέξεις και το πείς με τρεις, είναι λάθος. Σά Λάκων συμπυκνώνει τα πολλά σε ένα. Μερικά ποιήματά του είναι διδακτικά με λυρικό ένδυμα, όπως «Η λαγνεύα της εξουσίας»: «Φίλε μου/είναι τόσο ισχυρή/που προωθεί άδίστακτα/κάθε μορφή άκολασίας/και διώχνει/δποιο αίσθημα ένοχής/χωρίς/το χρώμα της ντροπής/έστω και να ροδίσει/το λάγνο πρόσωπό της».

O.M.A.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΙΚΟΠΕΤΖΟΣ, 'Αλίκη Νικολαΐδου (Μιά μορφή των Νεοελληνικών Γραμμάτων), έκδ. Φ.Σ. «Παρασός», 'Αθήνα 1987.

Τη «μεγάλη Κυρία των νεοελληνικών γραμμάτων» (όπως την χαρακτηρίζει στον πρόλογό του ο κ. Δημήτρης Νικοπέτζος) 'Αλίκη Νικολαΐδου δεν την γνώριζα προσωπικά. Μόνο μία φορά την είχα δει από μακριά σά φευγαλέο χρυσό όραμα σε μία φιλολογική βραδιά. Και μπορεί μὲν ἡ «παθιασμένη ἑλληνολάτρισσα» Αἰγυπτιώτισσα ποιήτρια να ήταν ἑνδεχομένως ἀπὸ τοὺς poetas

minores, ἡ συνεισφορά της ὅμως (μέσω τῆς τηλεόρασης) στὸ νὰ γνωρίσει καὶ ν' ἀγαπήσει τὸ εὐρὺ λαϊκὸ κοινὸ τῇ λογοτεχνίᾳ μας ἦταν κολλοσσιαία. Πρόβαλε ἀπὸ τὴν ἐκπομπή της ὄχι μόνον γνωστοὺς ἐργάτες τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ νέους — πλὴν ἀξιόλογους — δημιουργοὺς, πρᾶγμα σπάνιο γιὰ τοὺς ἐδῶ κρατοῦντες. Καὶ τοῦτο, γιατί, ἂν καὶ ἀγαποῦσε τὴν Ἑλλάδα, ἡ ρωμαίικη νοοτροπία τῆς ἦταν ξένη. Ἡ 'Αλίκη Νικολαΐδου μὲ τὶς ἰδιαιτερότητες τοῦ χαρακτηῖρα της, τὴν ἐνδιαφέρουσα ζωὴ της καὶ τὴ μοναδικότητά της στὸ νὰ θυμᾶται γιὰ χρόνια ἀπὸ στήθους τὶς ὁμιλίες της, περιγράφεται παραστατικὰ στὸ κομψὸ αὐτὸ βιβλίον, ἔκδοση τοῦ γεραροῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρανασός», ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους φορεῖς ποὺ μετὰ θάνατον ἔτσι τὴν τίμησαν.

O.M.A.

ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΒΟΛΟΒΙΝΗ-ΜΑΖΜΑΝΙΔΗ, 'Η πηγή τῆς ζωῆς (ποιήματα), 'Εκδόσεις «Δωδώνη», 'Αθήνα-Γιάννινα 1986.

Πολλοὶ σημερινοὶ ποιητὲς — μέσα κι ἐξω ἀπὸ τὸ ἔργο τους — εἶναι ἡ προσωποποίηση τοῦ ὕλισμοῦ ἀπορῶ πῶς ἔγιναν ποιητὲς. Ἄλλοι πρεσβεύουν τὴν καλοκαγαθία τους, μέσα ἀπὸ τὶς γραμμὲς ὅμως κρυφαναβρῦζει ἡ πῶρωση. Ὅχι ἔτσι ἡ κ. Γ.Β.-Μ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ραψωδὸς τῶν παρθενικῶν αἰσθημάτων. Δὲν ἔχει σημασία, ἂν συνάντησε κανεὶς στὸ διάβα του τὴ σιδερένια φωτιά τῆς κόλασης — τοῦτο δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμᾶς —, σημασία ἔχει ἂν κατόρθωσε νὰ διατηρήσει τὴν ψυχὴ του παιδικὴ καὶ ἀλώβητη: «Καλό-τυχη ποὺ ξέχασε καὶ δὲν ἀναθυμᾶται/ τὶς πίκρες καὶ τὰ βάσανα/ ἐτούτης τῆς ζωῆς,/ τὰ βράδνα ποὺ μπορεῖ γλυκὰ πιά νὰ κοιμᾶται/ καὶ τὰ ὄνειρα νὰ χάνονται στὴν ἄχνα τῆς αὐγῆς».

O.M.A.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΦΑΝΗΣ, Δάκρυα στὴ μνήμη (ποιητικὴ συλλογὴ), 'Αθήνα 1987.

«Μόνον στὸν κόσμον ἐπαναστάτες/ ἄνομοι κι ἀπελπισμένοι/ οἱ ἄνθρωποι». Παρὰ τὸ μελαγχολικὸ τοῦ τίτλου τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γιώργου Πεφάνη κάθε ἄλλο παρὰ πεσιμιστικὸ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ. Στους στίχους του ὁ ποιητὴς ἀφήνει τὸν εὐαίσθητο ψυχισμό του νὰ ξεδιπλωθεῖ ἀγκαλιάζοντας τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν πλάση ὁλόκληρη. Παραλλήλως καυτηριάζει τὴν ἐπίπλαστη πνευματικότητα τῶν καιρῶν μας ἀναζητώντας τὸ ἀνόθευτο στοιχεῖο τοῦ πνεύματος.

N.X.X.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Οίκιακά (ποιητική σύνθεση)*, «Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον», 1986.

Τὸ ἄγχος (ὅπως κι ὁ ἔρωτας) μποροῦν νὰ κά-
νουν κάποιον μεγάλο ποιητὴ ἢ καλλιτέχνη; Ἡ
Α.Π. μ' ἔναν ἐνοχλητικὰ κοινοτοπικὸ τίτλο κα-
τάφερε νὰ μᾶς δώσει ποίηση ἐξαιτίας αὐτοῦ. "Ε-
να κατ' ἐξοχὴν ἐπίκαιρο θέμα, ποὺ κατατρύχει
«ὅπὲρ ποτε καὶ νῦν» ὅλες τὶς παντρεμένες (ἢ μὴ)
γυναῖκες, τὸ μετουσίωσε καὶ τὸ ἔκανε τέχνη. Τέ-
χνη βέβαια ὅχι ὑπιπέτιδα, ἀλλὰ πάντως πολλοῦ
ἀξία. Ἀπὸ τὸ συνθετικὸ αὐτὸ τῆς ποίημα ξεχώ-
ρισα ἰδιαίτερα τὸ ὅπ' ἀριθ. 18 μῆμα του, τοῦ ὁ-
ποίου παραθέτω τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος: «Φῶς ἰ-
λαρό/ κλεισμένο στὸ σπῆτι μας./ Εἶναι προορι-
σμένο/ γιὰ ἀνακούφιση/ ἀταβισμὸς μοναξιάς/
προσπάθεια νὰ λύσεις τὰ προβλήματά σου μό-
νος»... Καί: «Κατάφερα νᾶχω/ δικό μου ἓνα δω-
μάτιο/ δίχως νὰ κλειδώσω κανέναν/ ἀπ' ἔξω».

Ο.Μ.Δ.

ΚΑΤΙΝΑ ΓΙΑΝΝΑΚΗ-ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ,
Γνώση τῆς σιωπῆς (ποιήματα), Λευκωσία 1987.

Στὴ λογοτεχνία, ὅπως καὶ στὴ ζωὴ, εἶναι με-
γάλο ἐλάττωμα νὰ μὴν ξέρες τί δὲν πρέπει νὰ
πεῖς. Γιατὶ καὶ στίς δύο περιπτώσεις προκαλεῖς
τὴν κατάκριση. Καὶ ἡ Κ.Γ.-Π. προσέχει αὐτὸ τὸ
λάθος. Καὶ σ' αὐτὸ κυρίως ἔγκειται ἡ ἀξία τῆς
τέχνης τῆς, ἐξομολογητικῆς καὶ ἀνθρώπινης στὸ
περιεχόμενο, παραδοσιακῆς καὶ μοντέρνας στὴ
μορφή. Στὸ κάθε ἄλλο παρὰ εὐκαταφρόνητο
corpus τῆς σύγχρονης Κυπριακῆς λογοτεχνίας
τὸ ἔργο αὐτό, ποὺ εἶναι ἓνα τρίστρατο ὅπου συ-
ναντῶνται ἡ ἑλληνικὴ, ἡ ἀγγλοσαξωνικὴ καὶ ἡ
ἀραβικὴ ποίηση, κατέχει περίοπτη θέση.

Ο.Μ.Δ.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ, *Ἀντιέρημος.
(ποίηση)*, Θεσσαλονίκη 1988.

«Ὅταν ἡ ζάλη, ἡ πρώτη μέθη πέρασε / ἀπὸ
τὸ δυνατό κρασί τοῦ Ναζωραίου / στὸ γελαστὸ
ξαναγυρίσαμε Διόνυσο / τὸν ἐκλαμπρότατο Ἀ-
πόλλωνα / καὶ στὸ τραγούδι τὸ γλυκὸ τῶν Πιε-
ρίδων. / Βλέπεις, ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ σταυ-
ροῦς / οὐράνιες γεννήσεις, νηφάλιες μέθες / καὶ
ισότητες δὲ χαμπαρίζαμε»...

Εἶναι τὸ τρίτο βιβλίο τοῦ ποιητῆ καὶ περιέ-
χει 26 ποιήματα. Καλογραμμένος καὶ ἄρτιος ὁ
στίχος. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς
ξεχωρίζουν γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ σκέψη καὶ τὶς
προεκτάσεις τῶν νοημάτων τους.

Ε.Ε.Μ.

ΡΟΥΛΑ ΛΙΑΣΚΟΥ, *Κεῖνα τὰ χρόνια - Στίς ρί-
ζες τοῦ Μακρυγιάννη (μελέτη)*, ἀνάτυπο ἀπὸ τὰ
«Τετράμην», Ἀμφίσσα 1987.

Μιά πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἱστορία καὶ θεωρία
περὶ τοῦ Μακρυγιάννη ἀναφέρει στὸ τευχίδιον
αὐτὸ ἡ κ. Ρ.Λ., παρμένη αὐτήκοα ἀπὸ ἀπόγονο
(;) τοῦ διάσημου ὀπλαρχηγοῦ. Ἄν καὶ οἱ ἀπο-
δείξεις εἶναι μᾶλλον προσωπικὲς ἐνδείξεις, πι-
στεύουμε ὅτι ἡ ψηφίδα αὐτὴ ποὺ προσθέτει ἡ
συγγραφεύς, ἂν δὲν ἀλλάζει, τουλάχιστον συ-
μπληρώνει τὸ ψηφιδωτὸ τῆς μέχρι τώρα γνω-
στῆς ἱστορίας. Τὸ πόνημα τῆς κ. Λιάσκου πρέ-
πει νὰ τύχει ἰδιαίτερης ἀνάγνωσης ἀπὸ τοὺς εἰ-
δικοὺς μελετητὲς καὶ ἐνδεχομένως νὰ ἐπεκταθεῖ
ἀπὸ τὴν ἴδια ἢ ἄλλους ἐπιστήμονες.

Ο.Μ.Δ.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Ὑπενθυμίζεται, ὅτι, λόγω τῆς θερινῆς περιόδου, τὸ ἐπόμενο 80ὸ τεῦ-
χος τοῦ «Δαυλοῦ» (μηνὸς Αὐγούστου) θὰ κυκλοφορήσῃ ταυτόχρονα καὶ
συσσωματωμένο μὲ τὸ 81ο τεῦχος (μηνὸς Σεπτεμβρίου) στίς 15 Σεπτεμ-
βρίου 1988. — Ὁ «Δαυλός» εὔχεται στοὺς ἀναγνώστες του καλὸ καλο-
καίρι.